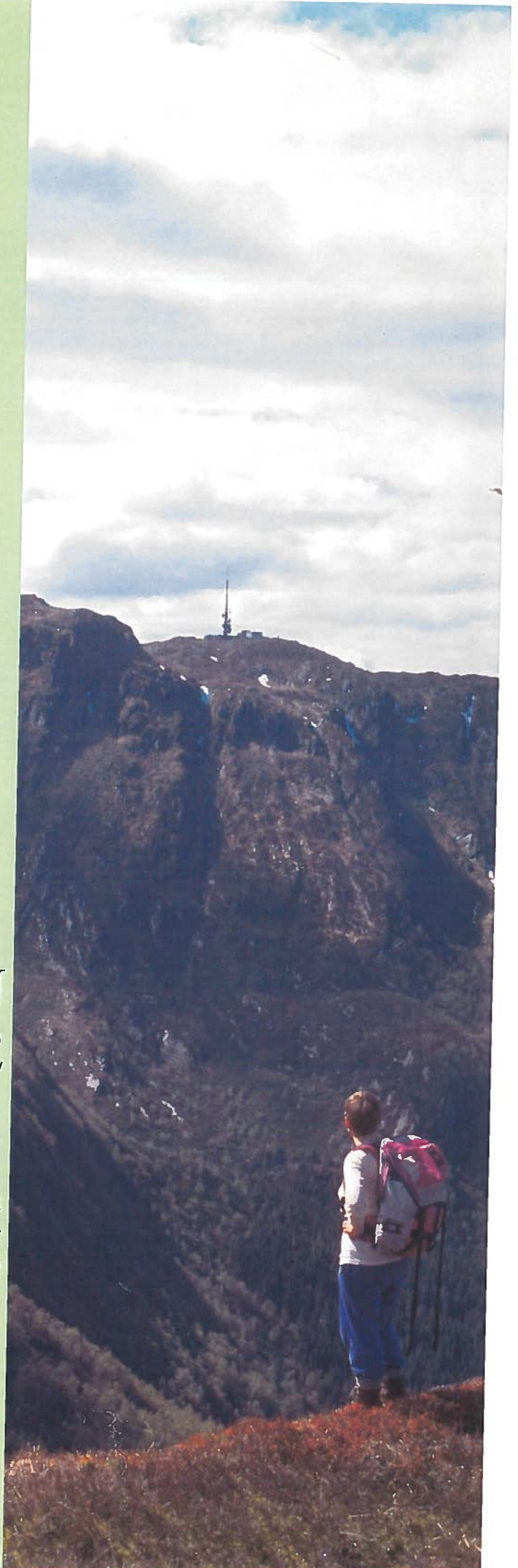

BERGEN KOMMUNE
MILJØ OG BYUTVIKLING

FORVALTNINGSPLAN FOR BYFJELLENE

Del 2 : Løvestakken-Gullsteinen
og fjellstrekningen fra Sædal over
Vidden-Vardegga-Rundemanen-Fløyen til Åsane

FORORD ETTER HØRING

Utkast til forvaltningsplan for byfjellene, del 2 ble sendt på høring i oktober 1999. I alt har 35 ulike parter uttalt seg til planen. Planen har i løpet av år 2000 vært gjennom en grundig politisk behandling. Bergen bystyre fattet vedtak i saken 11. september 2000.

Forvaltningsplanens konklusjoner og anbefalinger er på en del punkter endret som en følge av mottatte merknader i høringsperioden og den politiske behandlingen i ettertid.

Forvaltningsplanens høringsutkast ga på en del punkter innspill til innholdet i den nye kommuneplanens arealdel. Forvaltningsplanen er justert i tråd med disse innspillene, i den grad innspillene er tatt til følge i kommuneplanforslaget som nå foreligger. Det er på denne måten sikret størst mulig grad av samsvar mellom planene. Arealdelen vil endelig vedtas i løpet av 2001.

Det er vår ambisjon at innholdet i forvaltningsplanen skal gjøres lettere tilgjengelig. Planen vil legges ut på internett, og viktige sider ved planen vil også presenteres i en informasjonsbrosjyre.

Bergen, januar 2001

Tom Knudsen
byråd

FORORD

Forvaltningsplan for byfjellene, del 2 er en oppfølging av del 1 som ble behandlet av hovedutvalg for fritid og kultur 31.08.1995. Del 2 tar for seg en avgrenset del av byfjellene. Hovedutvalg for fritid og kultur vedtok oppstart av planarbeidet 15.10.1998.

Planarbeidet har vært ledet av en styringsgruppe med følgende representanter fra kommunalavdelingene:

fritid og kultur:	parksjef	Sissel Lerum (leder)
teknisk utbygging:	sjefsing.	Arne Seim
byutvikling:	sjefsing.	Øivind Ullestad
helse og sosiale tjenester:	overveterinær	Svein Skaalevik
skole:	spesialkons.	Per Quamme Jørgensen

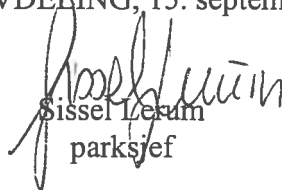
Grønn avdeling v/natur-og friluftskonsulent Tom Sandahl og planlegger Idar Reistad har stått for planutarbeidelse og sekretariatsfunksjoner. Planarbeidet har vært utført i samarbeid med en prosjektgruppe med følgende sammensetning:

teknisk utbygging, VA-seksjonen:	overing.	Kjell Rypdal
Grønn avdeling, landbrukskontoret:	skogkons.	Tormod Jacobsen
Bergens Skog- og Træplantningsselskap:	skogmester	Axel Ingvaldsen
Bergen Turlag:	naturvernkons.	Ole Martin Lund

Det har også vært etablert to referansegrupper for å sikre nødvendige innspill i start- og slutfase av arbeidet.

Planarbeidet har vært støttet med tilskudd fra statsbudsjettet 1998, kap. 1426, post 31 Miljøverndepartementet med kr. 70.000,-.

GRØNN AVDELING, 15. september 1999

Sissel Lerum
parksjef

Tom J. Sandahl
natur- og friluftskonsulent

INNHold

	side
FORORD ETTER HØRING	
FORORD	
INNHold	
SAMMENDRAG	1
1. INNLEDNING	4
1.1 Hovedproblemstillinger	4
1.2 Visjoner	4
1.3 Hva forvaltningsplanen tar opp	5
1.4 Avgrensninger	6
1.5 Planarbeidets formelle forankring	6
1.5.1 Nasjonal og regional forankring	6
1.5.2 Lokal forankring	7
1.5.3 Andre planer/dokumenter av betydning for utarbeidelse av forvaltningsplanen	8
1.5.4 Forvaltningsplan for byfjellene, del 1 og vedtak som ligger til grunn for arbeidet med forvaltningsplan, del 2	9
1.6 Planområde, planform, organisering	9
1.6.1 Planområdet	9
1.6.2 Planform	11
1.6.3 Organisering	11
2. VERNEVERDIER	12
2.1 Landskap	12
2.2 Kulturminnemiljøer og kulturlandskap	14
2.3 Natur og biologisk mangfold	17
3. BRUKERINTERESSER	21
3.1 Friluftsliv og idrett	21
3.2 Landbruk	24
3.3 Andre næringsinteresser	27

3.4	<i>Drikkevannsforsyning</i>	28
3.5	<i>Bruk av veiene, telekommunikasjon, el-forsyning</i>	30
3.5.1	Brukerinteresser knyttet til veiene	30
3.5.2	Telekommunikasjon	33
3.5.3	El-forsyning	34
3.6	<i>Skoler og barnehagers bruk</i>	34
4.	AKTØRER OG EIENDOMSFORHOLD	37
4.1	<i>Aktører</i>	37
4.2	<i>Eiendomsforhold</i>	37
5.	UTFORDRINGER	44
5.1	<i>Forholdet mellom by og byfjell</i>	44
5.2	<i>Forholdene i byfjellene</i>	44
5.2.1	Motstridende interesser	44
5.2.2	Håndtering av motstrid - soneinndeling av byfjellene	47
5.3	<i>Administrative og økonomiske utfordringer</i>	47
6.	FREMTIDIG FORVALTNING	49
6.1	<i>Mål for forvaltningen</i>	49
6.2	<i>Aktuelle virkemidler</i>	49
6.2.1	Juridiske virkemidler	49
6.2.2	Andre virkemidler	49
6.3	<i>Forholdet mellom by og byfjell</i>	49
6.3.1	Behov for en langsiktig byfjellsgrense	49
6.3.2	Hvor bør byfjellsgrensen gå ?	50
6.4	<i>Forholdene i byfjellene</i>	52
6.4.1	Plankartet	52
6.4.2	Forslag om utfyllende <i>bestemmelser</i> til plankartet	52
6.4.3	Dispensasjon	54
6.4.4	Inndeling av byfjellene i en <i>vernesone</i> og en <i>brukszone</i> forslag om utfyllende <i>retningslinjer</i> til plankartet	54
6.4.5	Områder med særlige retningslinjer	56

6.5	<i>Forslag til samhandlings- og saksbehandlingsrutine</i>	62
6.5.1	Byfjellsråd	62
6.5.2	Saksbehandling	63
6.6	<i>Behov for oppsyn</i>	64
6.7	<i>Behov for oppfølgende forvaltningsvedtak og tiltaksgjennomføring</i>	64
7.	PRAKTISKE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER	66
8.	KONKLUSJONER	73

VEDLEGG:

- A: Forslag til byfjellsgrense
- B: Oversikt over saksansvarlige og aktuelle høringsparter i saker som vedrører byfjellene
- C: Dokumenter av betydning for utarbeidelse av forvaltningsplanen:
  - C1: Fredningsbestemmelser for Bergen naturpark
  - C2: Avtale om forvaltning av byfjellene mellom Bergen kommune og Bergens Skog- og Træplantningsselskap
  - C3: Bestemmelser om bruk av hest i Bergen naturpark og andre friluftsområder i Bergen
  - C4: Avtale mellom Bergen kommune og Varegga grunneigarlag om beiting på byfjellene
  - C5: Avtale mellom Bergen kommune, sammenslutningen Viking/Varegg og Fløibanen vedr. drift av lysløypen på Fløyen
  - C6: Avtale mellom Bergen kommune, Bergens Skog- og Træplantningsselskap, Bergen turlag og Varegga grunneigarlag om skiltplan for byfjellene
- D: Foreslåtte retningslinjer i Grøntplan for Bergen med relevans for byfjellene
- E: Forvaltningsplan for byfjellene, del 1: høringsuttalelser og kommentarer
- F: Kart og register over hytter og hytteruiner
- G: Verneregler for Fjøsanger naturminne og landskapsvernområde

SAMMENDRAG

Forvaltningsplan for byfjellene, del 2 vedrører byfjellene øst og vest for Bergensdalen (fig.1).

Den behandler to hovedproblemstillinger:

- 1) hvor bør en langsiktig grense mellom byen og byfjellene ligge,
- 2) hvordan skal forholdet mellom ulike brukerinteresser og forholdet mellom brukerinteresser og verneinteresser balanseres i byfjellene.

Planen skisserer innledningsvis visjoner for byfjellene år 2050 i 3 punkt (kap.1):

UTBREDELSE

I 2050 er byfjellenes nåværende, faktiske utbredelse opprettholdt.

VERN

I 2050 har de deler av byfjellene som i dag er frie for vesentlige tekniske inngrep beholdt sin urørte karakter.

Deler av byfjellene er fortsatt viktige som drikkevannskilde for byens befolkning.

BRUK

I 2050 er de deler av byfjellene som i dag er noe påvirket av tekniske inngrep og stor friluftsliv- og idrettsaktivitet i noe større grad tilrettelagt for ikke-motoriserte friluftsliv- og idrettsaktiviteter.

De deler av byfjellene som i dag er preget av landbruk, høster og kultiverer naturressursene i området på en bærekraftig og miljøriktig måte.

Med tanke på å nærme seg denne visjonen, er følgende mål formulert for planarbeidet:

For å ivareta byfjellsnaturen og områdets verdi for friluftsliv, landbruk og drikkevannsforsyning på lang sikt

- * *etableres en klar grense mellom byen og byfjellene*
- * *etableres en helhetlig forvaltningsstrategi for byfjellene*

Planen redegjør for registrerte verneverdier (kap. 2), brukerinteresser (kap. 3) og aktører/eierforhold (kap. 4).

Registrerte utfordringer for forvaltningen er omtalt (kap 5). Utfordringene knytter seg delvis til å fastlegge en langsiktig *byfjellsgrense*, delvis til å foreta nødvendige *avklaringer* mellom interesser som gjør seg gjeldende i byfjellene, bedre *kunnskapsgrunnlaget*, samt foreta nødvendige *oppfølgingstiltak* innenfor de ulike fagtema som er berørt (kap. 2, 3 og 4). Administrative og økonomiske utfordringer knytter seg til å sikre *tjenlige prosedyrer* og *tjenlige verktøy* for forvaltningen av området.

Planen presenterer et forslag til langsiktig *byfjellsgrense* (kap. 6). Den konkrete grensedragning er vist på vedlegg A. Grensen er i stor grad en presisering av den LNF-grense som har vært vist på de senere kommuneplaner. I forhold til utbyggingsinteressene er det vesentligste *avvik* at forvaltningsplanen foreslår et planlagt utbyggingsområde på nordøstsiden av Eidsvågsfjellet beholdt som del av byfjellene. Dersom grensen skal kunne gis

juridisk virkning, må den presenteres i kommuneplanens arealdel.

Planen presenterer utover dette en *helhetlig strategi for forvaltning* av områdene inne i byfjellene. Strategien bygger på følgende elementer (kap. 6):

- * *Plankart, bestemmelser og dispensasjonsmyndighet*
For å sikre arealverdier i hele planområdet er det utarbeidet et forslag til *plankart* med formelle *bestemmelser* etter Plan- og bygningsloven § 20-4, knyttet bl.a. til ervervsbebyggelse, fritidsbebyggelse og vann og vassdrag. Det foreslås videre at myndigheten til å *dispensere* fra foreslått arealbruk i byfjellene legges til bystyret. Både bestemmelsene og prosedyre knyttet til dispensasjon er innarbeidet i forslaget til kommuneplanens arealdel.
- * *Inndeling av byfjellene i en bruksone og en vernesone*
Med tanke på å foreta nødvendige *interesseavklaringer* i området, inndeles byfjellene i en bruksone og en vernesone (fig.12). Brukssonen er i dag i stor grad preget av aktiviteter som krever tilrettelegging, samt landbruk. Vernesonen utgjør mer "urørte" deler av området, og dette urørte preget foreslås ivaretatt. I tillegg ligger store deler av områdene i begge soner innenfor nedslagsfelt til drikkevann, som også gir føringer for forvaltningen.
- * *Retningslinjer for forvaltning*
Til sonene er det foreslått differensierte *retningslinjer* som beskriver hvordan forvaltningen skal forholde seg til forslag om tiltak, inngrep og aktiviteter (fig.13). Retningslinjene for vernesonen er mer restriktive enn i brukssonen. Det er i tillegg utarbeidet nærmere retningslinjer for et område på *Hjortland* (økologiske hensyn), området *Eidsvågsfjellet-Sandviksfjellet-Fløyen-Våkendalen* (bl.a. hensyn til Skog- og træselskapets virksomhet, drikkevannsforsyningen m.m.), toppen av *Ulriken* og *Løvstakken* (landskapsmessige hensyn).
- * *Byfjellsråd*
Det foreslås opprettet et *byfjellsråd* som bl.a. skal sikre tverrfaglig og tverretattlig informasjonsutveksling.
- * *Felles saksbehandlingsrutine*
Det foreslås en rutine for *saksbehandling* som fastslår at forvaltningsplan for byfjellene skal nyttes som felles vurderingsgrunnlag for all forvaltning i byfjellene, ved siden av annet sektorbasert regelverk.

Fig. 13 gir en oversikt over aktuelle oppfølgingsoppgaver som det vil være nødvendig å ta tak i dersom grunnlaget for forvaltningen skal bedres.

Planen skisserer to modeller for den fremtidige byfjellsforvaltningen:

- * *Passiv forvaltning*
Legges en *passiv forvaltning* til grunn, vil fremtidens byfjellsforvaltning i hovedsak måtte basere seg på forvaltningsplanen som verktøy, samt dagens ressursramme. Det kan ikke forventes å være kapasitet til å finne ut av uavklarte spørsmål eller løse uløste oppgaver. De økonomiske konsekvenser av å vedta forvaltningsplanen vil i dette tilfellet være ubetydelige.
- * *Aktiv forvaltning*
Med en *aktiv forvaltning* forutsettes det at byfjellsforvaltningen tilføres ressurser, både på administrativ side, på drifts- og vedlikeholdssiden og på investeringssiden. Følgende grove anslag over ressursbehovet er kartlagt:
  - * administrative oppfølgingsoppgaver (i hovedsak engangskostnader) kr. 763.000,-

*	faglige utredningsbehov (i hovedsak engangskostnader)	kr. 3.094.000,-
*	årlige gj.sn. drifts-/vedlikeholdskostna.	kr. 1.060.000,-

Ressursbehov tilknyttet gjennomføring av nye fysiske eller andre typer tiltak (investeringer) er ikke medtatt.

Med tanke på den ressurs byfjellene representerer for friluftsliv, idrett, vannforsyning, landbruk og reiseliv, synes det riktig at Bergen kommune utøver en mer aktiv forvalterrolle i byfjellene enn tilfellet er i dag. For å styrke byfjellsforvaltningen på kort og lang sikt, foreslås nå to konkrete tiltak:

1. **Det opprettes en forvalterstilling for byfjellene, som bl.a. må ta tak i de administrative oppfølgingsoppgaver som er nevnt.**
2. **Den økonomiske rammen for drift og vedlikehold av anlegg i byfjellene heves.**

1. INNLEDNING

1.1 *Hovedproblemstillinger*

Byfjellsforvaltningen står overfor to hovedproblemstillinger:

For det første: hvor skal en langsiktig grense mellom mellom byen og byfjellene trekkes ?

Det areal som i dag betraktes som byfjellene er utsatt for utbyggingspress i randsonen. Det betyr at deler av byfjellsområdet bit for bit står i fare for å bli omdisponert til byggeformål av ulik karakter. Konsekvensen av en slik utvikling er at samtidig som behovet for arenaer for friluftsliv øker som en følge av boligutbygging, reduseres gradvis størrelsen på det areal som nå og i fremtiden vil utgjøre en vesentlig del av tilbudet for befolkningens friluftsliv i bynære strøk. Aktuelle saker som illustrerer problemstillingen er foreslått boligutbygging langs Nils Langhellesvei og ved Rosenlund i randen av Løvestakken, og planlagt utbygging i randen av Eidsvågsfjellet.

For det andre: hvordan skal ulike brukerinteresser innen byfjellsområdet balanseres mot hverandre og mot verneinteressene ?

Ut fra bruken av og brukspotensialet til byfjellene å dømme, er fjellene og de tilgrensende skogområdene blant de viktigste arenaer for allment friluftsliv i Bergen kommune, i Hordaland fylke og i landet for øvrig. Å sikre de kvaliteter som ligger til grunn for byfjellenes store bruk i friluftslivssammenheng er en viktig utfordring. Byfjellsområdet har samtidig arealer og topografi egnet til å fylle nødvendige funksjoner knyttet til byens behov for tjenlig infrastruktur, f.eks. innenfor drikkevannsforsyningen, telekommunikasjon, kraftforsyning o.a. I tillegg knytter det seg næringsinteresser til deler av byfjellsområdet og tilgrensende områder. Dette gjelder særlig landbruk, men deler av byfjellsområdet har også stor betydning for reiseliv og service. Det er en utfordring å sørge for at nødvendig aktivitet tilknyttet næring og offentlig infrastruktur drives på en måte som ikke er til vesentlig skade for de kvaliteter byfjellene har i rekreasjonssammenheng. Aktuelle saker som illustrerer problemstillingen, er diskusjoner omkring aktivitetsnivået i nedslagsfelt til drikkevann, motorferdsel på veiene inn i byfjellsområdet, skogbrukets aktivitetsnivå i området, og spørsmål om hvordan en skal forholde seg til nye idrettsaktiviteter i området, f.eks. terrengsykling.

Hvordan en skal stille seg til hovedproblemstillingene vil måtte avhenge av hvordan en ser byfjellene for seg i fremtiden. Det trengs fremtidsvisjoner for byfjellene.

1.2 *Visjoner*

Følgende visjoner foreslås for et tidsperspektiv på 50 år:

UTBREDELSE

I 2050 er byfjellenes nåværende, faktiske utbredelse opprettholdt.

VERN

I 2050 har de deler av byfjellene som i dag er frie for vesentlige tekniske inngrep beholdt sin urørte karakter.

Deler av byfjellene er fortsatt viktig som drikkevannskilde for byens befolkning.

BRUK

I 2050 er de deler av byfjellene som i dag er noe påvirket av tekniske inngrep og stor friluftsliv- og idrettsaktivitet i noe større grad tilrettelagt for ikke-motoriserte friluftsliv- og idrettsaktiviteter

De deler av byfjellene som i dag er preget av landbruk, høster og kultiverer naturressursene i området på en bærekraftig og miljøriktig måte.

Med utgangspunkt i disse visjonene er det formulert følgende mål for planarbeidet:

For å ivareta byfjellsnaturen og områdets verdi for friluftsliv, landbruk og drikkevannsforsyning på lang sikt

*etableres en entydig grense mellom byen og byfjellene

*etableres en helhetlig forvaltningsstrategi for byfjellene

1.3 Hva forvaltningsplanen tar opp

Ressursene for å gjennomføre arbeidet med en forvaltningsplan for byfjellene har vært knappe. En har derfor sett seg nødt til å avgrense planarbeidet både geografisk og tematisk. Målet har imidlertid vært å ta tak i noen vesentlige problemstillinger som det realistisk sett skulle være mulig å avklare i løpet av et planarbeid på ca. 1 års varighet. Det har lagt utenfor ressursrammen å gjennomføre nye registreringsarbeider av noe omfang.

Geografisk er derfor planområdet avgrenset til fjellområdene øst og vest for Bergsdalen. Tematisk er planarbeidet avgrenset til følgende problemstillinger:

- * hvor bør en langsiktig grense mellom byfjellene og byen presist trekkes ?
- * hvilke verdier og brukerinteresser gjør seg gjeldende i aktuelle deler av byfjellene ?
- * hvem har forvaltningsansvar for hva i byfjellene, og hvilke hjemmelsgrunnlag finnes ?

- * hvem har forvaltningsansvar for hva i byfjellene, og hvilke hjemmelsgrunnlag finnes ?
- * hvilke øvrige aktører opererer i området, og hvordan er eiendomsforholdene ?
- * finnes det et grunnlag for å nyansere forvaltningen av byfjellene ?
- * hvilke spilleregler skal gjelde for forvaltningens saksbehandling ?
- * hvilke ressurser krever en god og fremtidsrettet forvaltning ?

Planens svar på disse problemstillingene vil m.a.o. primært styrke to sider ved byfjellsforvaltningen. Det ene gjelder det *grøntfaglige grunnlaget* for vurdering av byfjellenes betydning og utbredelse. Det andre gjelder det *administrative grunnlaget* for en mer ryddig, helhetlig og konsekvent forvaltning.

1.4 Avgrensninger

Det har ikke vært kapasitet til å behandle alle deler av byfjellsområdet nå. F.eks. holdes Damsgårdsfjellet-Kanadaskogen og Lyderhorn-Kvarven utenfor planområdet. Deler av planarbeidet vil imidlertid ha innflytelse på forvaltningen også i disse områdene.

Det har ikke latt seg gjøre å følge alle problemstillinger en har valgt å ta tak i helt til bunns. Det vil si at endelige avklaringer på en del punkter må komme som en oppfølging av anbefalinger som presenteres i forvaltningsplanen.

Et handlingsprogram knyttet til behovet for å iverksette praktiske tiltak i marken (f.eks. utbedring av stier, nye turveier, P-plasser, badeplasser) lar seg ikke presentere nå.

1.5 Planarbeidets formelle forankring

Marka- og fjellområder i nærheten av de store byene er noen av de viktigste friluftsområdene en har her i landet, både fordi de byr på attraktive muligheter for friluftsliv og naturopplevelser gjennom hele året og fordi svært mange mennesker kan nytte seg av områdene til daglig. Det oppfattes derfor som et regionalt og nasjonalt ansvar å ivareta og forvalte "markaområdene". Dette kommer klart fram ved omtalen av bymarker i stortingsmeldinger og offentlige utredninger de senere år.

1.5.1 Nasjonal og regional forankring.

St. meld nr. 40 (1986-87) "Om friluftsliv" sier bl a:

"I turområder for større tettsteder (bymarker) er hovedoppgåvene å ta vare på naturkvalitetene i alle delene av markene, leggje til rette tilgjenge, løyper osv og verne randområda mot å bli omdisponert til utbyggingsformål. Eit viktig mål er å unngå at kvaliteten blir redusert ved at det skjer ei oppstykking som følgje av tekniske anlegg (vegbygging, kraftlinjer osv)."

I **St. meld nr 11 (1990-91) "Om storbyenes økonomi mm"** blir det fremhevet hvor viktig det er av hensyn til bybefolkningens helse og trivsel å ta vare på og utvikle videre de elementer av natur og

grønnstruktur som finnes, herunder også bynære marka- og fjellområder.

I **St.meld.nr 46 (1988/89) "Miljø og utvikling"**, er det trukket opp flere mål for bedring av bybefolkningens livskvalitet, bl a:

- Sikre bedre adgang til rekreasjon, friluftsliv og naturopplevelse nær bostedet.
- Ferdelsmulighetene og opplevelsekvalitetene skal ivaretas i tettstedsnære jord- og skogbrukslandskap.

I **St.meld. nr 34 (1990-91) "Om miljøvern i kommunene"** heter det bl a:

"Naturområder rundt våre byer og tettsteder er også svært viktige for befolkningens friluftsliv i hverdager og helger. Forvaltningen av bymarkene må i stor grad ta hensyn til naturkvalitet, landskapsverdi, dyreliv og sti/løypenett; det må settes klare grenser for utvidelse av bebyggelse mot bymarkene. By- og tettstedskommunene har her et stadig mer aktualisert ansvarsområde."

NOU 1989:10 "Flersidig skogbruk, skogbrukets forhold til naturmiljø og friluftsliv" gir råd om å søke nært samarbeid mellom skogbruks- og miljøvernmyndighetene i løsning av arealbrukskonflikter m v i tettstedsnære skogområder. Det trengst da kunnskap om problemene og mulige løsningsalternativer.

I **"Friluftsliv mot år 2000. Forslag til handlingsplan."** **DN-rapport 1991-3** fokuseres det på viktigheten av å bevare mulighetene for et allsidig friluftsliv i folks nærmiljø. Under flere av de foreslåtte tiltakene nevnes bymarker og sikring og planutvikling for disse.

I **St.meld. nr 31 (1992-93) "Den regionale planleggingen og arealpolitikken"**, legges det opp til en arealpolitikk som tar hensyn til at natur- og kulturlandskapet rundt byer og tettsteder er viktige i friluftssammenheng. Det oppfordres til sikring av grønnstruktur og ferdelskorridorer fra befolkningsskonsentrasjonene til friluftsområdene og at skogbehandling og skogsdrift i bynære områder utøves slik at naturmiljø og friluftsliv ikke påføres vesentlig ulempe.

I **Fylkesdelplanen for friluftsliv i Hordaland (1994)**, skal det satsast på tiltak for at Bergen, tettsteder og andre buområder har naturområde og eit grønt transportnett av tur- og sykkelveger, stier og løyper til daglig friluftsliv. Tilretteleggingstiltak og tiltak som kan sikre natur- og friluftinteressene i arealforvaltninga er viktig.

I **St.meld. nr 29 (1996-97) "Regional planlegging og arealpolitikk"**, er det i større grad også fokusert på hensynet til biologisk mangfold, estetikk og landskapsbilde i den regionale planleggingen. I kulturlandskapet, spesielt i omlandet til byer og tettsteder der utbyggingspresset er sterkt, vil det bli lagt økt vekt på å sikre variasjonsrikdommen og det kulturhistoriske og økologiske perspektivet på kulturlandskapet.

I **St.meld. nr 58 (1996-97) "Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling"** vil regjeringen sikre at hensynet til biologisk mangfold innarbeides i kommune og fylkesplaner etter Plan- og bygningsloven.

I **St.meld. nr 17 (1998-99) "Skogmeldingen"**, er målet å drive et stedstilpasset og variert skogbruk slik at det biologiske mangfoldet ivaretas. Videre heter det at skogbruket særlig må ta hensyn til opplevelsekvalitetene i by- og tettstedsnære områder.

I **Miljøverndepartementets rundskriv "Nasjonale mål og interesser i fylkes- og kommuneplanleggingen" (T-2/98 B)** heter det: "Bymarkområdene ved byer og tettsteder og strandområdene betyr mye både som friluftressurs for store deler av befolkningen og for flora og fauna. Myndighetene på fylkesnivået og kommunene bør arbeide aktivt for å verne naturgrunnlaget og bedre den allmenne ferdelsretten i slike områder. Regjeringen er særlig opptatt av tiltak som kan verne friluftsområdene mot ulike inngrep og nedbygging, f.eks tydelige skiller/markagrenser mellom byggeområder og landbruks-, natur- og friluftsområder."

1.5.2 Lokal forankring.

Miljøplanen for Bergen (1991) sier bl a at verdifulle landbruksområder, overordnede natur- og friluftsområder og grønne korridorer i bebygde områder vernes mot nedbygging og andre inngrep som

medfører vesentlige landskapsinngrep. Av handlingsprogrammet fremgår at “Det skal sikres allmenn tilgang til friluftsansett for **allsidig** bruk og naturopplevelse.” “Byfjellene og strandlinjen langs sjø, vann og vassdrag skal sikres for rekreasjonsformål for hele byens befolkning.”

Grøntplan for Bergen (1993) har som formål å bidra til en arealforvaltning som sikrer de viktige landbruks-, natur-, og friluftsområdene i Bergen ut over kommuneplanperioden, slik at de kan bringes videre til fremtidige generasjoner i minst like god stand som de er i dag. Grønt atlas dokumenterer verdier og interesser på oversiktsnivå, også i byfjellene. Det er utarbeidet retningslinjer for utbygging og anlegg (planforslagets kap. 8.1.), og for skogbruket i Bergen (planforslagets kap. 8.2) (vedlegg D).

Kommunedelplan for anlegg og områder for idrett og friluftsliv (1995) presenterer Bergen kommunes politikk for planlegging, sikring, tilrettelegging, utbygging og rehabilitering av anlegg og områder for idrett og friluftsliv, og planen er som sådan styringsverktøy for kommunens innsats på dette feltet.

I **Kommuneplanen for Bergen 1996-2007 (2015) (1996)**, står det bl.a: “Det biologiske mangfoldet skal sikres gjennom blant annet å skjerme byens verdifulle natur- og landbruksressurser. Den nåværende byggegrensen mot byfjellene skal ligge fast i planperioden”

Det foreligger en rekke reguleringsplaner i randsonen mellom byggeområdene og byfjellene. Viktige kommunedelplaner som berører eller grenser til planområdet foreligger eller er under utarbeiding. Dette gjelder f.eks. kommunedelplanene for Landås, Fjellsiden Sør og Sandviken.

1.5.3 Andre planer/dokumenter av betydning for utarbeidelse av forvaltningsplanen

Fredningsbestemmelser for Bergen naturpark (kgl. res. 03.05.1946) freder dyrelivet i et nærmere bestemt område på byfjellene (vedlegg C1).

Avtale mellom Bergen kommune og Bergens Skog og Træplantningsselskap (17.07.1958) beskriver de kommunale eiendommer som skogselskapet gis bruksrett til, samt en del rammer for skogselskapets virksomhet i områdene (vedlegg C2).

Bestemmelser om bruk av hest i Bergen naturpark og andre friluftsområder i Bergen (20.04.1977) regulerer riding og bruk av hest på kommunal eiendom i byfjellene (vedlegg C3).

Bergensernes fjellverden (1988) er et bokverk i to bind. Bind I beskriver byfjellenes naturforhold, kulturhistorie og dets betydning for bl.a. rekreasjon og idrett. Bind II tar spesielt for seg de mange hyttene i byfjellene.

Avtale om beiting på byfjellene mellom Bergen kommune og Varegga grunneigarlag (03.05.1990) (vedlegg C4).

Avtale mellom Bergen kommune v/Idrettsavdelingen, sammenslutningen Viking/Varegg og Fløibanen vedr. drift av lysløypen på Fløyen (17.01.1991) (vedlegg C5).

Avtale mellom Bergen kommune, Bergens Skog- og Træplantningsselskap, Bergen Turlag og Varegga Grunneigarlag om skiltplan for byfjellene øst (02.05.1994) (vedlegg C6).

Strategiplan for Bergens Skog- og Træplantningsselskap (des. 1996) er et dokument som beskriver selskapets hovedoppgaver innen; skogskjøtsel, bearbeiding av tømmer til salgsvare, nyplanting, vedlikehold av veier og stier og annen tilrettelegging for friluftsliv. Den foreslår også en rekke tiltak innenfor disse områdene.

Hovedplan for vannforsyning 1997-2007 (23.03.1998) er utarbeidet som et redskap for å sikre byens befolkning godt drikkevann, med utgangspunkt i drikkevannsforskriften. I tillegg omhandler planen forvaltning av damanlegg i henhold til damforskriftene. Store deler av planområdet er nedslagsfelt for drikkevann.

Idrettsmeldingen 2000 (1999) er et kommunalt strategidokument for virksomhet og anleggsutvikling på idrettsfeltet i årene fremover, og berører i noen grad også byfjellene.

1.5.4 Forvaltningsplan for byfjellene, del 1 og vedtak som ligger til grunn for arbeidet med forvaltningsplan, del 2

Forvaltningsplan for byfjellene, del 1, er utarbeidet som en oppfølging av bystyrets vedtak av Miljøplanen i 1991: "Det utarbeides en forvaltningsplan for byfjellene som bl.a. setter grenser for hvilken virksomhet og hvilke tekniske inngrep som kan tillates". Del 1 klarlegger først og fremst hvilke premisser som bør legges til grunn for det videre arbeidet og hvilket innhold en slik plan bør ha, og omfatter hele Bergen kommune.

Etter at denne planen hadde vært på høring, fattet Hovedutvalg for fritid og kultur 31.08. 1995 følgende vedtak:

1. Hovedutvalg for fritid og kultur tar de vedlagte høringsuttalelser med administrasjonens kommentarer til orientering.
2. Hovutvalget mener at Bergen kommune må være spesielt varsom med å tillate inngrep i byfjellsområdene før forvaltningsdelplanene er vedtatt.
3. Hovedutvalget ber om at Høringsutkast januar 1995 endres i tråd med administrasjonens kommentarer i saksfremstillingene ovenfor og trykt vedlegg 3. Forvaltningsplanen må etablere en klar byggegrense mot byfjellene. Byggegrensen må gjøres juridisk bindende som kommunedelplan etter Plan- og bygningsloven. Det er nødvendig at byggegrensen gis varighet langt utover kommunedelplanens varighet.
4. Hovedutvalget ber om at forslaget til handlingsprogram søkes innarbeidet i de kommende års kommunale budsjetter, samtidig som det søkes om statlige og andre midler til arbeidene. Den økonomiske ramme for Handlingsprogrammet utvides med midler til plante- og dyrelivsundersøkelser med ialt kr. 200.000,-.

Formell oppstart av arbeidet Forvaltningsplan for byfjellene, del 2 ble vedtatt av hovedutvalget 15.10. 1998.

I løypemelding til Hovedutvalg for fritid og kultur (25.02. 1999) sies det bl.a. i vedtaket:

"For å sikre at det etableres en fast byggegrense mot byfjellene forutsetter hovedutvalget at forvaltningsplanen legges inn i arbeidet med arealdelen i den nye kommuneplanen, slik at det på den måten etableres en juridisk byggegrense mot byfjellene i den nye kommuneplanen år 2000-2004".

1.6 *Planområdet, planform, organisering*

1.6.1 *Planområdet*

Det redegjøres i forvaltningsplan for byfjellene, del 1, pkt 2.1 for hva som menes med byfjellene. Det legges der en relativt vid definisjon til grunn. I denne planen er det av kapasitetsmessige årsaker foretatt en avgrensning av byfjellsområdet, slik at planen kun omfatter en del av det området som en vanligvis forbinder med byfjellene.

PLANOMRÅDET

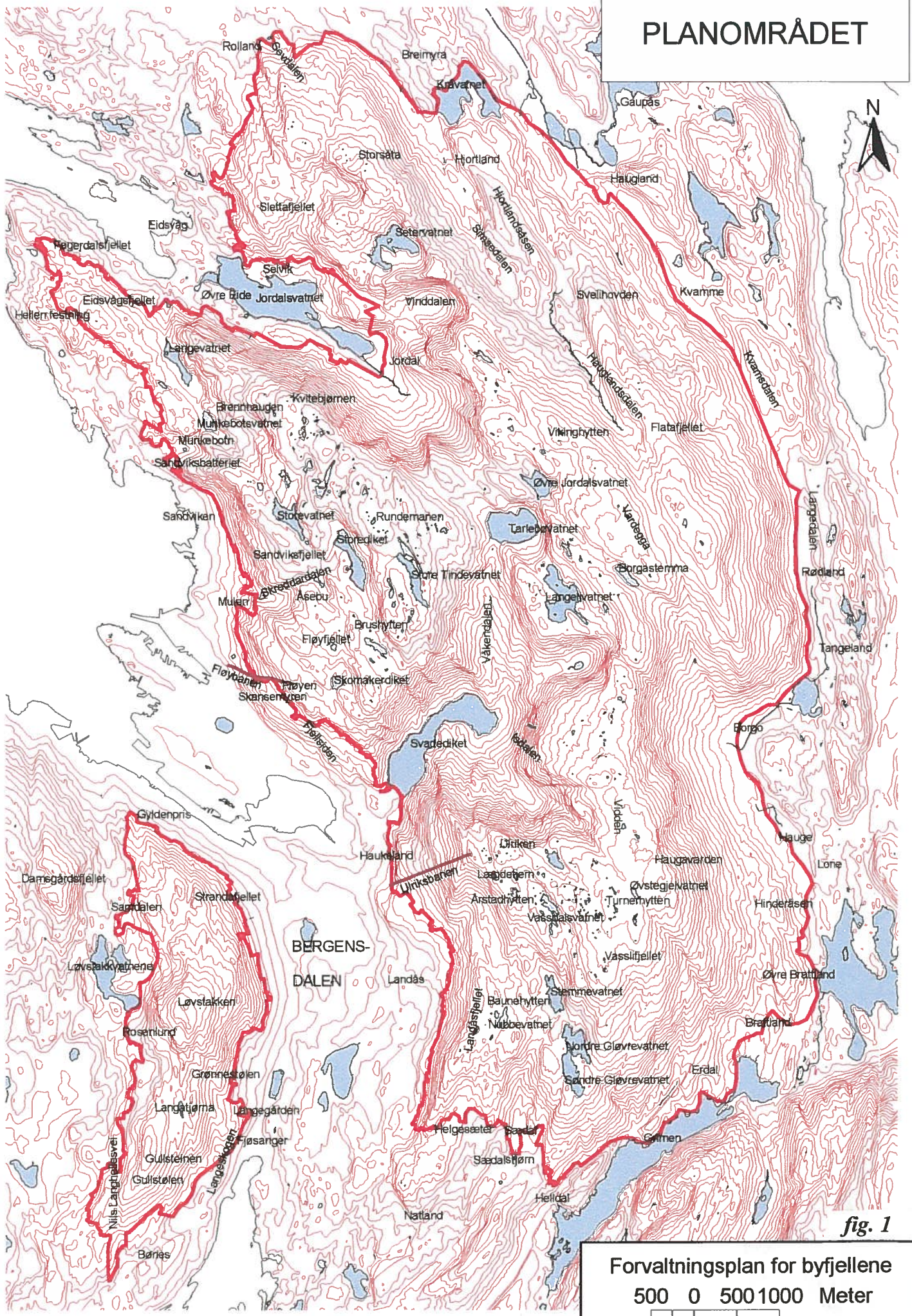

fig. 1

Forvaltningsplan for byfjellene
500 0 500 1000 Meter

Planområdet omfatter grovt sett de nære byfjell med utbredelsesgrense mot Bergensdalen, nærmere bestemt:

Vest for Bergensdalen: Gullsteinen-Løvestakken-Strandafjellet

Øst for Bergensdalen: Landåsfjellet-Ulriken-Vidden-Varegga-Rolland-Rundemanen-Fløyen-Sandviksfjellet-Eidsvågsfjellet.

Damsgårdsfjell-Kanadaskogen og Lyderhorn-Kvarven er utelatt. Det samme gjelder en del av de øvrige fjellområder som er omtalt i forvaltningsplan for byfjellene, del 1.

Omkring Løvestakken og forøvrig på bysiden mellom Hjortland og Helldal er plangrensen sammenfallende med byfjellsgrensen (kap. 6.3.2). Langs Arnadalføret er det trukket en plangrense som følger riksveien fra Helldal til Lone, langs veien gjennom Langedalen og Kvamsdalen til Haugland og herfra langs bygdevei frem til Kråvatnet og på øst- og nordsiden av Kråvatnet til Hjortlandsveien. Planområdet er vist på fig. 1.

1.6.2 Planform

Arbeidet ble startet opp med en forutsetning om at forvaltningsplanen skulle utarbeides som en kommunedelplan, jfr. Plan- og bygningsloven (PBL) § 20-1, 5. ledd. Denne forutsetningen er siden endret, slik at planen nå er å betrakte som en temaplan utenfor PBLs plansystem. Dette betyr at planen i seg selv ikke vil ha rettsvirkninger overfor allmennheten. Juridisk binding av f.eks. en fremtidig langsiktig byfjellsgrense vil måtte håndteres i tilknytning til de planer etter PBL som måtte behandle grensen mellom landbruks-, natur- og friluftsområdene og byggeområdene i det aktuelle området, ikke minst kommuneplanens arealdel. Dette er bl. a. et av temaene i arbeidet med Kommunedelplan Fjellsiden-sør. Forholdet mellom slike planer og forvaltningsplan for byfjellene vil være at forvaltningsplanen gir grøntfaglige innspill til planprosessen etter PBL, bl. a. med tanke på spørsmålsstillinger knyttet til presis beliggenhet for en langsiktig byfjellsgrense.

1.6.3 Organisering

Planarbeidet har, i tråd med vanlig organisering av kommunedelplanarbeid, vært ledet av en *faglig-administrativ styringsgruppe* ledet av parksjefen. Styringsgruppen har hatt representanter fra kommunalavdelingene fritid og kultur, byutvikling, teknisk utbygging, helse- og sosiale tjenester og skole. *Politisk styringsorgan* har vært hovedutvalg for fritid og kultur. Grønn avdeling v/kommunalavdeling fritid og kultur har vært sekretariat for arbeidet. Kommunalavdelingene har også utnevnt representanter til en arbeidsgruppe som har vært kontaktet ved behov. Det har vært opprettet 2 *referansegrupper*. I den ene har følgende medlemmer fra ulike offentlige etater vært invitert til å delta: fylkesmannen i Hordaland, fylkeskommunen, Bergenshalvøens kommunale kraftselskap, Telenor, Bergen Tomteselskap, forsvarets bygningstjeneste og politiet. I den andre referansegruppen har følgende medlemmer fra grunneiere, bedrifter og frivillige organisasjoner vært invitert til å delta: Bergens Skog- og Træplantningsselskap, Johan Langes og Søskenes Legat, Varegga grunneigarlag, Ulriksbanen, Fløibanen, Bergen Turlag, Bergen og Omland Friluftsråd, Naturvernforbundet Hordaland, Norges Miljøvernforbund, Bergens Jæger- og Fiskerforening, Bergen Sportsfiskere, Idrettsrådet i Bergen. Det er avholdt 2 møterunder med referansegruppene, en i starten på planarbeidet og en ved avslutningen av arbeidet med høringsutkastet.

Hoveddelen av planutarbeidelsen har foregått ved et samspill mellom sekretariatet og en *prosjektgruppe*, bestående av representanter fra kommunalavdelingene fritid og kultur og teknisk utbygging, Bergen Skog- og Træplantningsselskap og Bergen Turlag.

2. VERNEVERDIER

2.1 Landskap (fig. 2)

Kunnskap om landskapets kvaliteter er viktig for å sikre at nødvendige landskapsendringer harmoniseres i forhold til eksisterende landskapverdier.

Uten slik kunnskap er det lett for at særpreg eller typiske trekk ved et områdes naturforhold og kulturpåvirkning kan gå tapt. Å ivareta slike kvaliteter i landskapet har stor betydning med tanke på den identitet folk flest knytter til områder.

Statens vilje til innsats for å fremme landskapsestetikk er bl.a. manifestert i St.meld. nr. 61 (1991-92) "Kultur i tiden", St.meld.nr. 33 (1992-93) "By og land - hand i hand", St.meld.nr. 31 (1992-93) "Den regionale planleggingen og arealpolitikken", Miljøbyprogrammet m.m. Som et av resultatene av økt statlig oppmerksomhet på feltet, er Plan- og bygningsloven endret med virkning fra 01.07.1997. I tillegg har Miljøverndepartementet utarbeidet en egen veileder for estetikk i plan- og byggesaker (1997). St.meld. nr. 29 (1996-97) "Regional planlegging og arealpolitikk" peker bl.a.på følgende mål for regjeringens arbeid med kulturmiljø, landskap og landskapsbilde:

- * forvalte landskapet med sikte på å fremme helse og trivsel hos befolkningen
- * opprettholde kontinuitet i utviklingen av kulturlandskapet
- * verne og pleie steds karakter og identitet
- * sikre estetiske hensyn i landskapet på alle nivå i forvaltningen
- * ta hånd om ressurser i landskapet med tanke på utvikling av et bærekraftig reiseliv.

Grønt atlas utpeker flere områder innenfor byfjellene som vurderes å inneha store landskapsverdier. De områder som vurderes å ha høy egenverdi (kl. A) og følgelig store opplevelseskvaliteter er følgende:

Vest for Bergensdalen:

VL-03 Løvestakkvatnene - Vann, skog og rester av jordbruksareal, bratt fjellside mot Løvestakken.

SL-03 Fjøsanger - Langegården har et vakkert kulturlandskap og svært variert vegetasjon. Deler av eiendommen er vernet som landskapsvernområde.

Øst for Bergensdalen:

NL-01 Jordalen, Vinddalen og Selvik - Gårder omkranset av bratte fjell. Et helhetlig landskap med stor intensitet. Gårdene har et variert kulturlandskap med steinbygninger, steingarder, beitemarker osv.

NL-09 Hjortlandsstemma (Kråvatnet) - Vann og gammel fin barskog.

AL-04 Langedalen - Et helhetlig landskap, kulturlandskap med sonedeling fra snaufjell til dalbunn.

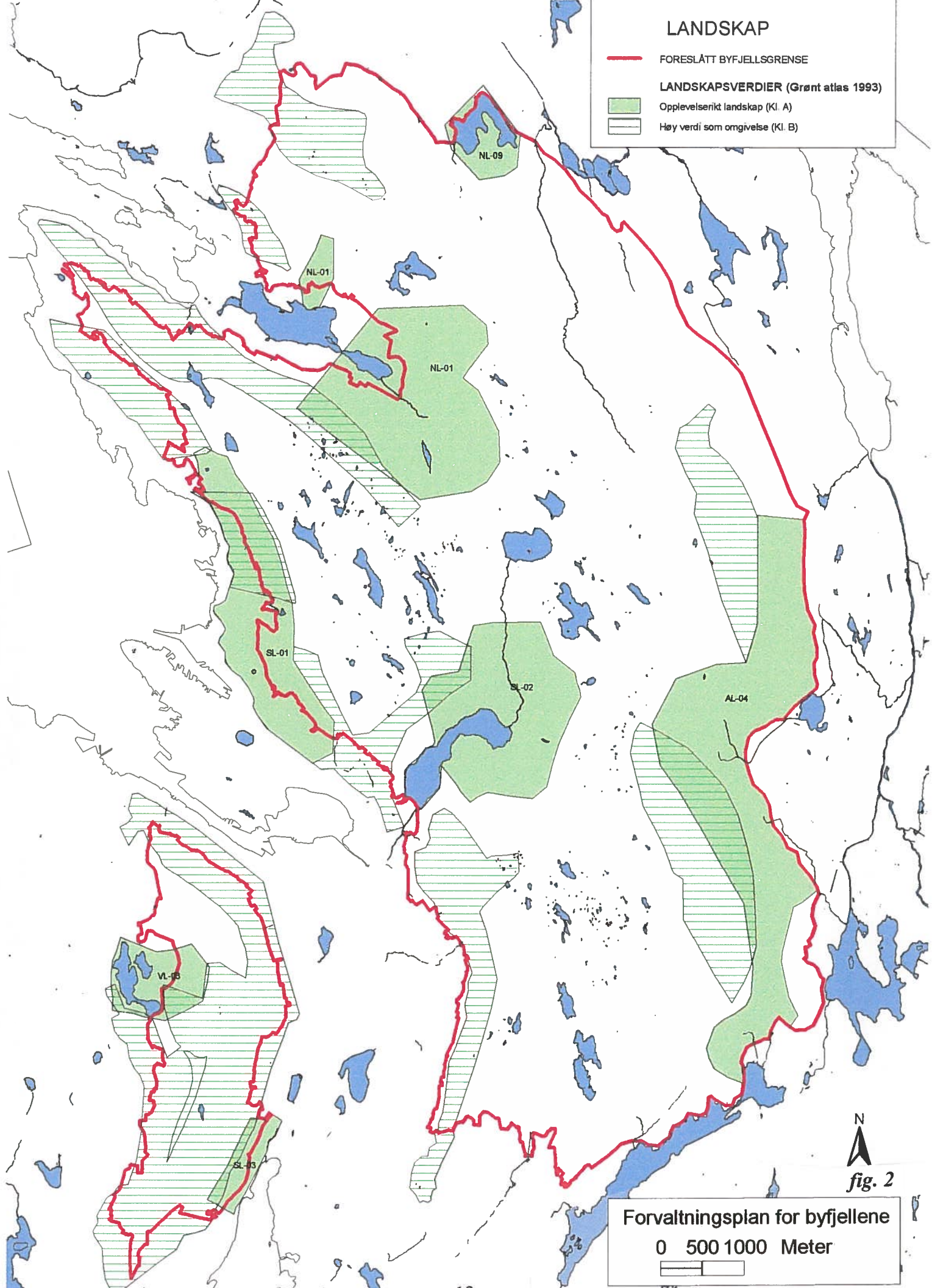
FL-01 Brattland - Variert kulturlandskap, høyspentlinjer virker forstyrrende.

SL-02 Svartediket - Dominert av et dramatisk naturlandskap med vann som fyller hele dalbunnen og danner kontrast til de bratte skogkleddede fjellsidene.

SL-01 Sandviken - Karakteristisk terrengform med fjellet som en buet bakvegg for fjorden og bebyggelsen. Det urbane landskapet rundt Vågen og fjellsiden er helhetlig og variert. Området har stor identitetsverdi for Bergens befolkning.

Utover nevnte områder knytter det seg i tillegg verdier til landskapet som synlig omgivelse. Verdiene knytter seg særlig til fjellsidene som omkranser byen og utgjør vegger i landskapet (fig. 2).

LANDSKAP

— FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE

LANDSKAPSVERDIER (Grønt atlas 1993)

- Opplevelserikt landskap (Kl. A)
- Høy verdi som omgivelse (Kl. B)

fig. 2

Forvaltningsplan for byfjellene

0 500 1000 Meter

En utfordring for fremtiden blir å forvalte byfjellene på en måte som gjør at verdiene i landskapet ikke går tapt. Bergen kommune har ved vedtaket av Miljøplanen (1991) tatt mål av seg til å forvalte bygningsmiljø, kulturlandskap og naturområder på en måte som sikrer "en byutvikling som bevarer og styrker estetiske kvaliteter, historisk og kulturell identitet og tar økologiske hensyn" (mål 3.2.2). I tilknytning til grøntplanarbeidet utarbeidet Bergen kommune egne retningslinjer for å sikre tilfredsstillende håndtering av bygge- og anleggstiltak ut fra landskapsestetiske vurderinger. Disse retningslinjene ligger og vil i fremtiden legges til grunn for landskapsforvaltningen i byfjellene. Det vil imidlertid være en utfordring å foreta mer detaljerte landskapsregistreringer i byfjellsområdet, samt å utarbeide mer detaljerte forvaltnings- og skjøtselsplaner for de områder som i landskapsmessig sammenheng er fremhevet (fig. 2).

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **foreta mer detaljerte landskapsregistreringer i deler av byfjellene**
- * **utarbeide detaljerte forvaltnings-/skjøtselsplaner for fremhevede deler av landskapet**

2.2 Kulturminnemiljøer og kulturlandskap (fig. 3)

I kulturlandskapet ligger en del av vår kulturarv, et økologisk mangfold og miljøgoder knyttet til positive opplevelseskvaliteter.

Fra Bergen ble grunnlagt og frem til i dag har fjellene rundt byen vært en viktig del av livet til menneskene som har bodd her. Dette har satt sine spor. Noen er tydelige, noen er mer skjulte. Sporene kan fortelle om hvordan folk levde og brukte omgivelsene i tidligere tider. På den ene siden er byfjellene tett forbundet med livet i byen, og som sådan er det i stor grad byens kulturhistorie de forteller. På den annen side har byfjellene vært, og er fortsatt en del av landbrukets kulturlandskap.

Kulturminnevernet forankres i Lov om kulturminner, for kulturlandskapets del også i Jordloven. Av kulturminnelovens formålsparagraf (§ 1, 2. ledd) fremgår at det er et nasjonalt ansvar å ivareta kulturminneressursene "som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet". Kulturminnemyndighetene kan med hjemmel i kulturminneloven bl.a. fatte fredningsvedtak og gjennomføre skjøtsel i fredete områder. Kulturminnemyndighetene og landbruksmyndighetene forvalter dessuten visse økonomiske tilskuddsordninger tilknyttet sikring og skjøtsel av kulturminner og kulturlandskap.

Kulturminneverdiene i selve byfjellene kan sies å knytte seg til flere egenskaper ved området. For det første utgjør fjellene en *vannkilde*, og fornuftig utnyttelse av vannet har vært viktig for byens befolkning. Vannet har vært nyttet både som drikkevann og som energikilde, f.eks. knyttet til mølledrift. I dag finner vi bl.a. renner og en rekke demninger som i sin tid muliggjorde regulering av vanntilgangen og kontinuerlig mølledrift gjennom året. Bergen Vannverk ble etablert på midten av 1800 tallet, og overtok etterhvert bruken av hoveddelen av vannressurser og tilknyttede anlegg. En side av dette var at vannverket etter hvert eksproprierte all grunn i Våkendalen, med den konsekvens at det kulturlandskap som i sin tid eksisterte i området over tid for en stor del er gått tapt.

Fjellene har også vært nyttet til *forsvarsformål*, først ved vardebrenning på toppene for å varsle krigsfare. Senere har byfjellene bl.a. tjent som gunstig lokalitet for ulike typer forsvarsanlegg, noe det finnes tydelige spor etter flere steder, f.eks. Sandviksbatteriet.

For byens *samferdsel* har også byfjellene spilt en viktig rolle. I den tid ferdsel til sjøs var avhengig av vind, var fløypilene på Fløyen og Sandviksfjellet uunnværlige hjelpemidler for å vurdere vindretningen på fjorden. For ferdsel over land ble turen over byfjellene ofte korteste vei, og fortsatt finnes spor etter ferdselsveier og gamle veifar, f.eks. over Borgaskaret.

Det knytter seg kulturminneinteresse også til byborgernes bruk av byfjellene som *område for høsting av utmarksressurser og arena for rekreasjon*. Mange av de "spaserveier" som i dag nyttes av turgåere, samt hytter og hytteruiner i fjellområdet er verdifulle spor fra den bruk området har vært gjenstand for i vårt eget århundrede.

Et nasjonalt program for registrering av verdifulle *kulturlandskap* er nå gjennomført, og har bidratt til styrking av kunnskapsnivået på dette feltet. Lokalt har dette skjedd ikke minst gjennom arbeidet med Grøntplanen. Grønt atlas utpeker flere områder med tilknytning til byfjellene som vurderes å ha store kulturlandskapsverdier. Følgende områder er utpekt (kl. A er områder med særlig store kulturlandskapsverdier, kl. B er områder med store kulturlandskapsverdier):

Vest for Bergensdalen:

SK-01 Fjøsanger hovedgård - Området er vernet som naturminne og landskapsvernområde. (kl. B).

Øst for Bergensdalen:

NK-09 Jordalen - Indre del er et klart definert kulturlandskap under bratte lisider. Steinrik beitemark, kulturminner. (kl. A).

NK-10 Selvik - Et helhetlig kulturlandskap med et svært rikt innhold av kulturminner. Styvingstrær. (kl. A).

AK-04 Borge - En del av et større sammenhengende jordbruksområde. Sentral beliggenhet, bærer preg av kontinuerlig drift, et knutepunkt for tidligere ferdselsveier. (kl. A).

AK-05 Hauge - En del av et større sammenhengende jordbruksområde. Kan knyttes til Borge. Knutepunkt for postvei mot Erdal i Fana. (kl. B).

FK-01 Erdal - Et variert kulturlandskap i et ellers særpreget landskap. Postvei mot Øvre Brattland går gjennom området. Kulturminner. (kl. A).

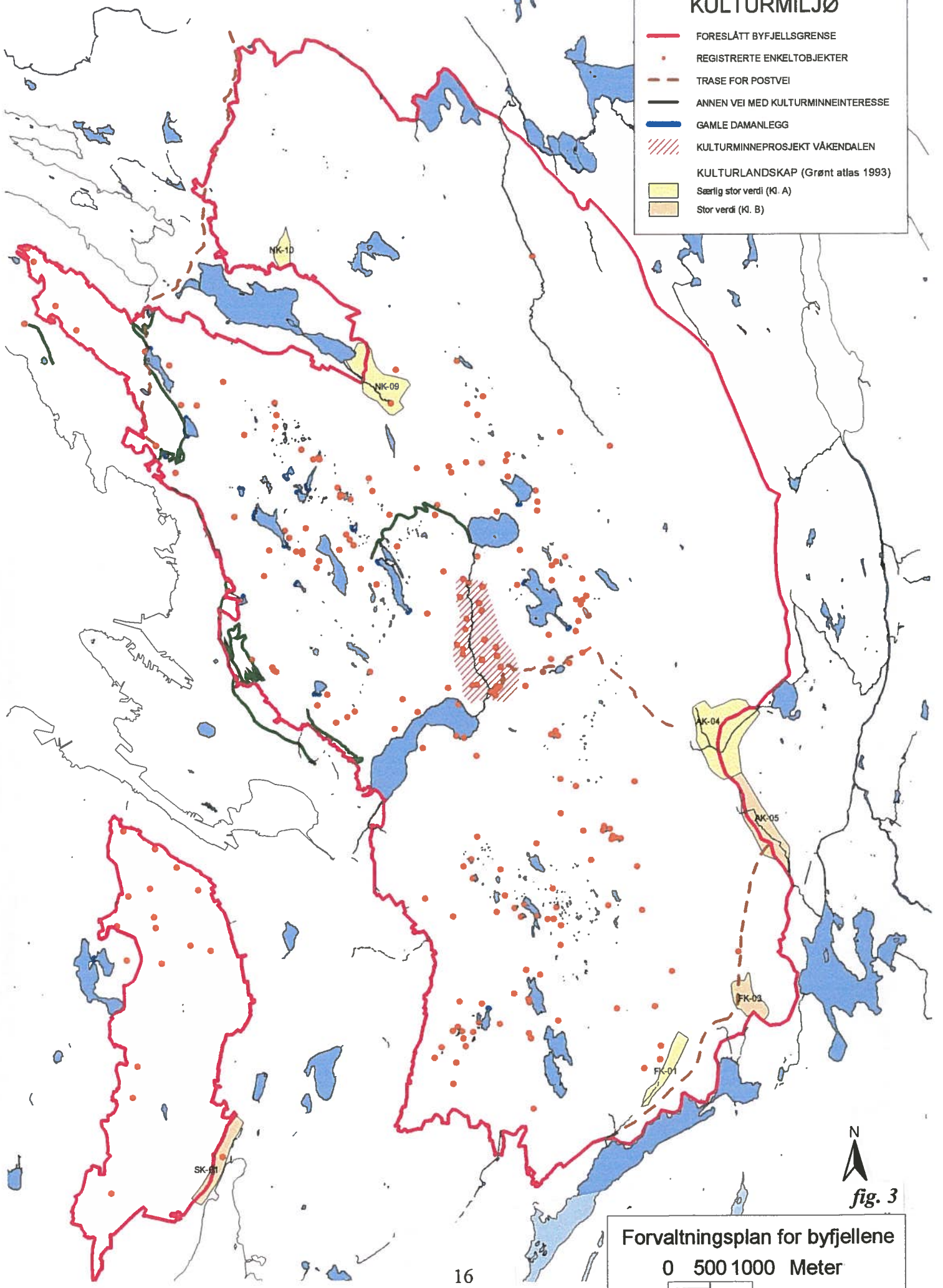
FK-03 Øvre Brattland - Et kulturlandskap som må sees i sammenheng med postveien gjennom området mot Hauge i Arna. (kl. B).

Stortingsmelding nr 58 (1996-979) "Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling" peker på følgende årsaker til at kulturminner og kulturminnemiljøer går tapt:

- * manglende kunnskap og bevissthet i befolkningen
- * manglende registreringer og brukervennlige databaser
- * bygnings- og landskapsendringer i landbruket og langs kysten
- * endret teknologi i jord- og skogbruk
- * endret arealdisponering i byer og tettsted
- * bygninger som ikke er i bruk
- * manglende kunnskap om byggemetoder, materialbruk og nedbrytingsprosesser

KULTURMILJØ

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- REGISTRERTE ENKELTOBJEKTER
- - - TRASE FOR POSTVEI
- ANNEN VEI MED KULTURMINNEINTERESSE
- GAMLE DAMANLEGG
- / / / / KULTURMINNEPROSJEKT VÅKENDALEN
- KULTURLANDSKAP (Grønt atlas 1993)
  - Særlig stor verdi (K. A)
  - Stor verdi (K. B)

N
fig. 3

Forvaltningsplan for byfjellene
0 500 1000 Meter

- * fravær av helhetlige miljøvurderinger og ressursbesparende tiltak knyttet til vedlikehold, rehabilitering og nybygg

Utfordringen for fremtiden blir å forvalte byfjellene på en måte som gjør at verdiene i landskapet ikke går tapt. Bergens Skog og Træplantningsselskap har engasjert seg i å bringe det tidligere kulturlandskapet i Våkendalen frem i dagen (kulturminneprosjekt Våkendalen, fig. 3). Selskapet har gjennomført rehabiliteringsarbeider i området og har planer om nye tiltak. Bergen kommune har ved vedtaket av Miljøplanen (1991) tatt mål av seg til forvalte bygningsmiljø, kulturlandskap og naturområder på en måte som sikrer "en byutvikling som bevarer og styrker estetiske kvaliteter, historisk og kulturell identitet og tar økologiske hensyn" (mål 3.2.2). For å søke å hindre fremtidige tap av kulturverdier i byfjellene, er det som grunnlag for forvaltningsplanen foretatt omfattende registreringer (uttrykt vedlegg). Likevel lider kulturminneforvaltningen i byfjellene under at registreringsmaterialet ikke fullt ut tilfredsstillende kulturmminnefaglige krav, samt at ressursene for å ivareta en forsvarlig forvaltning er for små.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **gjennomføre registreringer med sikte på å fremskaffe et tilfredsstillende kulturminnegrunnlag**
- * **tilføre nødvendige ressurser til overvåking, skjøtsel, rehabilitering, informasjon**

2.3 Natur og biologisk mangfold (fig. 4)

Biologisk mangfold er den enorme variasjonen av livsformer; dyr, planter, mikroorganismer, arvestoffet deres og miljøet de lever i. Naturen har ikke bare en egenverdi, men også en betydelig opplevelsesverdi for folk flest. Bynær natur har derfor en meget stor verdi nettopp fordi det er så mange som bruker den. Samtidig kan denne store bruken føre til betydelige skader på naturen.

Ved ratifisering av Rio-konvensjonen i 1993 har Norge forpliktet seg til å kjenne til og ivareta det biologiske mangfoldet innen landets grenser. Oppfølging av konvensjonen er siden bl.a. omtalt i St.meld. nr. 13 (1992-93) om FN konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro og St. meld. nr. 31 (1992-93) Den regionale planleggingen og arealpolitikken. I Stortingsmelding nr. 58 (1996-97) Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling, pekes det på kommunenes sentrale rolle i å kartlegge og ta vare på biologisk mangfold.

Biologisk mangfold er definert i Rio-konvensjonen, artikkel 2: "Variasjonen hos levende organismer, herunder bl.a. terrestriske, marine eller andre akvatiske økosystemer og de økologiske komplekser som de er en del av: dette omfatter mangfold innenfor arter, på artsnivå og økosystemnivå".

Forvaltningsplanens omtale på dette feltet må sies å være noe mangelfull siden Bergen ennå ikke har en systematisk registrering av biologisk mangfold. En viss oversikt gir likevel Grøntplanen 1993 (Grønt atlas) for Bergen. Miljøplanen gir også viktige signaler for å bevare naturen og trygge livsgrunnlaget for fremtidige generasjoner.

Grønt atlas beskriver en rekke økologiske verdifulle områder innenfor byfjellene (fig. 4). De fleste av disse har usikker verdi. Her beskrives i hovedsak områder med store

verdier (lokal verdi, kl. B) og særlig store verdier (regional verdi, kl. A1: vern etter naturvernloven og kl. A2: verneverdige områder):

- Vest for Bergensdalen:*
- SN-22 Fjøsanger* - forekomst fra siste mellomistid. Høy verdi som forskningsobjekt. Vernestatus: Naturminne (kl. A1).
  - SN-21 Fjøsanger* - et særpreget kulturlandskap som sammen med bygningene på Fjøsanger og de geologiske forekomstene utgjør en verneverdig helhet. Vernestatus: Landskapsvernområde (kl. A1).
  - VN-06 Litlavatnet (Løvstakkvatn)* - sump og vannvegetasjon og vegetasjonsdekket fastmark er dominerende strandkanttyper og en forutsetning for gressender, stokkender. Må sees i sammenheng med VN-07. Lokal verneverdi (kl. B).
  - VN-07 Svartatjern (Løvstakkvatn)* - vegetasjonsbildet omkring vannet er varierende, plantet granskog og lynghei i sørvest. Velutviklet sump- og vannvegetasjon, området har verdi for ender og våtmarksfugl. Sammenheng med Litlavatn. Lokal verneverdi (kl. B).
- Øst for Bergensdalen:*
- FN-46 Sædalstjern, Såtetjern* - Vegetasjonsrikt tjern i kulturmark. Lokal verdi (kl. B). (Området ligger i grensen for byfjellene).
  - SN-07 Brennhaugen ovenfor Munkebotn.* Furuskog av stor interesse, en del plantelokaliteter. Lokal verdi (kl. B).
  - SN-23 Byfjellene.* Usikker verdi. Vernestatus: dyrelivsfredning (fig. 4).
  - NN-54 Sør for Jordal.* Mineralforekomst, et nesten u-deformert konglomerat. Nasjonal verdi (kl. A2).
  - NN-55 Langevatn.* Mineralforekomst, særlig verdi for undervisning. Lokal verdi (kl. B).
  - NN-04 Hjortlandsstemma (Kråvatnet).* Våtmark/hekkeområde med funksjon som retrettvann for nærliggende våtmarksområder. Lokal verdi (kl. B).
  - AN-33 Hjortland Bjørk/furuskog.* Stor sammenhengende furuskog med endel eldre furutrær. Ornitologisk høy verdi, bl a med sårbare arter. Lokal verdi (kl. B).

Fig. 4 viser i tillegg områder med usikker verdi og noen områder som ikke er med i Grønt atlas, men som er vurdert å ha kvaliteter med lokal verneverdi. Dette er i hovedsak botanisk viktige områder.

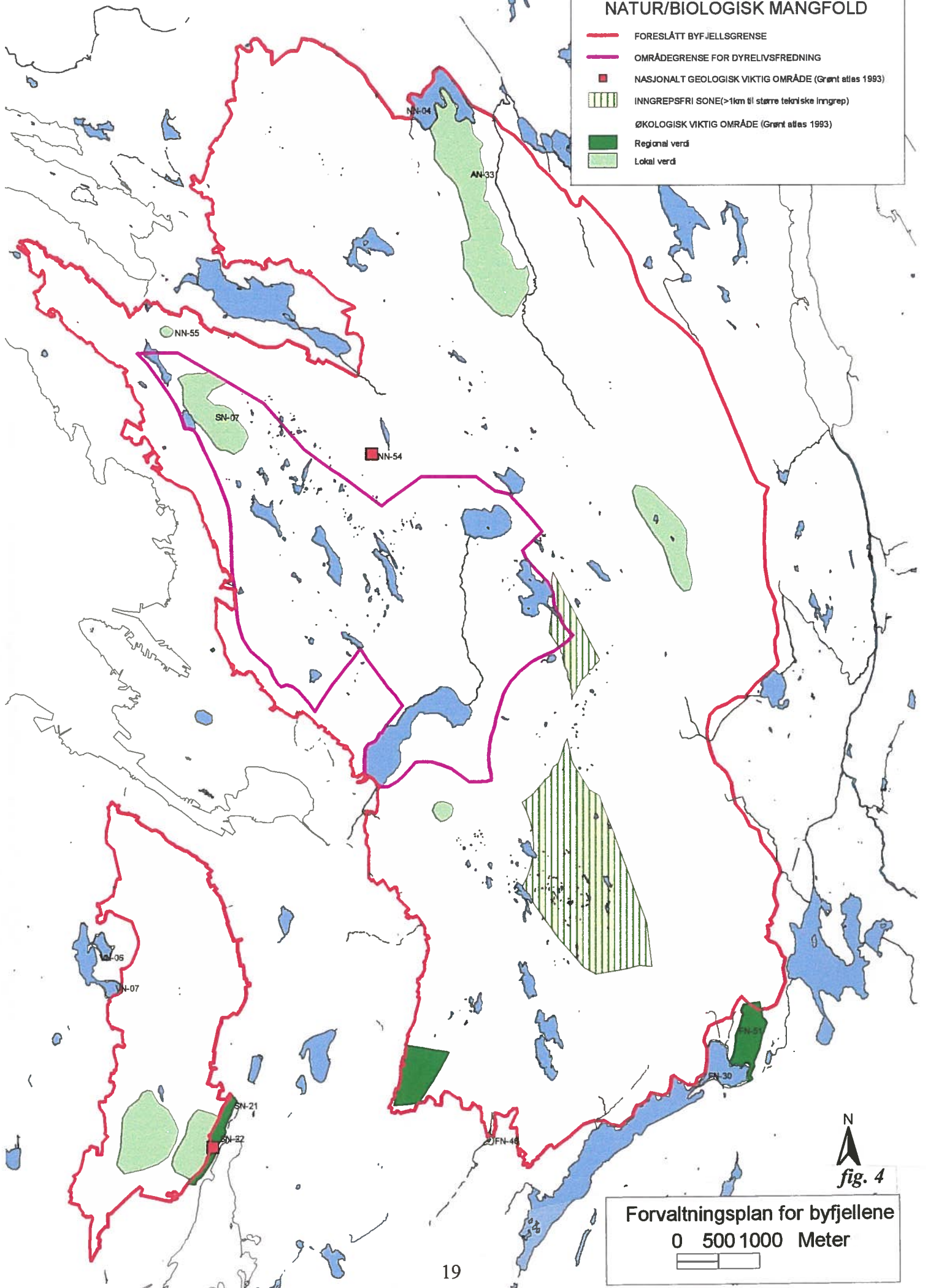
Planområdet strekker seg fra lavereliggende områder til skogløse fjellområder. Det er derfor en betydelig varisjon i naturtyper innenfor planområdet. Skogsområdene består både av naturlig løv- og furuskog og planteskog der det meste er granskog. Opp mot fjellet danner bjørkeskogen skoggrensen. Kulturskogen av gran er mest dominerende fra Sædalen og nordover i lisdene overfor Langedalen og Kvamsdalen mot Kråvatnet. Dessuten er det større områder med granskog ved Hjortland, i Jordalen og i Våkendalen/Isdalen. I Fløyen og Fjellsiden er det plantet et stort antall ulike treslag blant annet buskfuru som er i spredning. Langeskogen ved Fjøsanger har også mange innplantete treslag og er nærmest å betrakte som et arboret. Slike eldre plantinger med mange ulike treslag kan også ha stor verdi for det biologiske mangfoldet.

Berggrunnen består for det meste av harde gneiser, noe som gir opphav til en heller triviell og artsfattig flora. Men unntak finst, særlig i sørvendte lisdere og i mindre områder med mer kalkrik berggrunn. I slike områder kan en finne velutviklet edelløvsskog. Edelløvsskog er gjerne mer artsrik enn det fattigere skogstyper. Her finner en både et rikt plante-, fugle- og insektliv. Fjellområdene bærer preg av å ligge langt ute mot kysten, med milde vintre og mye nedbør. Et klart kysttrekk er forekomst av

NATUR/BIOLOGISK MANGFOLD

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- OMRÅDEGRENSE FOR DYRELIVSFREDNING
- NASJONALT GEOLOGISK VIKTIG OMRÅDE (Grønt atlas 1993)
- INNGREPSFRI SONE (>1km til større tekniske inngrep)
- ØKOLOGISK VIKTIG OMRÅDE (Grønt atlas 1993)
- Regional verdi
- Lokal verdi

N
fig. 4

Forvaltningsplan for byfjellene
0 500 1000 Meter

purpurlyng på Løvestakken. Her dominerer stort sett lyng-, gras- og starrarter og moser. Egentlige fjellarter er det lite av, men også her finst det unntak eksempelvis på Ulriken.

For å opprettholde det biologiske mangfoldet er det viktig å ta vare på den variasjonen i naturtyper en har i dag og å ikke redusere arealstørrelsen på disse. Utsatte eller sjeldne naturtyper er det særlig viktig å ta vare på. Viktig er det også at inngrep og forstyrrelse holdes på et så lite nivå som mulig. Det er i dag et mindre område på Ulrikenmassivet som er karaktisert som inngrepsfri sone med mellom 1 og 3 km til nærmeste større tekniske inngrep (kraftlinjer, veier etc.) Noen arter krever en viss størrelse på sine leveområder, blant annet gjelder dette skogsfugl. For disse er særlig eldre furuskoger med en del gamle tre viktige. Innenfor planområdet er det tre viktige furuskoger av lokal verneverdi; Hjortlandsåsen fram mot Kråvatnet, furuskogen i Munkebotn (Brennhaugen) og furuskogen ved Gullstølen på Løvestakken.

Planområdet ligger innenfor lyngheiregionen (den del av vestlandskysten der lyngheiene tidligere var en fremtredende naturtype). Det er ingen godt utviklete lyngheier i området, med unntak av rester av lynghei innerst i Jordalen (gjengroing). Kulturpåvirkningen fra jordbruket har vært sterk og preger derfor vegetasjonen, særlig der det har vært stort beitepress fra husdyr. Fjellområdene er blant annet preget av beiting fra sau. Dette presset er imidlertid avtakende og store arealer gror igjen. Dette merkes blant annet ved at skoggrensen er på vei oppover og at åpne områder gror igjen av einer og skogkritt. Et åpent og variert kulturlandskap er viktig for å bevare arter som er avhengig av en slik natur. Det er derfor viktig å opprettholde et aktivt jordbruk der det ennå er muligheter for det.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **gjennomføre registreringer av biologisk mangfold som grunnlag for en fremtidsrettet forvaltning**
- * **utrede mulighetene for stimuleringsiltak med sikte på å opprettholde dagens beitetrykk**
- * **tilføre ressurser til overvåking, skjøtsel og informasjon**

3. BRUKERINTERESSER

3.1 Friluftsliv og idrett (fig.5)

Norsk friluftslivstradisjon er kjennetegnet ved naturvennlig ferdsel og hensynsfull bruk av den frie natur, hvor hovedsiktemålet er naturopplevelse. Med grunnlag i den frie ferdselsretten utgjør friluftslivet en viktig del av vår nasjonale identitet og kulturarv, og er den mest utbredte utendørs fritidsaktivitet i befolkningen. Friluftslivet gir kunnskaper om natur og kultur og bidrar til å øke miljøbevisstheten. Friluftslivet skaper tilhørighet og gir mulighet for sosial kontakt, og har vært nyttet som virkemiddel i terapeutisk sammenheng. Friluftsliv er fysisk fostring. Friluftslivet gir nyttig matauk, bidrar til fornuftig ressursforvaltning og er viktig for reiselivet.

Stortingsmelding 40 (1986-87) "Om friluftsliv" trekker frem følgende overordnede mål for offentlig innsats for friluftslivet:

- * friluftsliv for alle
- * friluftsliv i dagliglivet
- * friluftsliv i harmoni med naturen

Betydningen av "markaområdene" er fremhevet i denne stortingsmeldingen og i senere statlige dokumenter, senest i "Nasjonale mål og interesser i fylkes- og kommuneplanleggingen" (MD rundskriv T-2/98) (jfr. kap. 1.5.1).

Det offentlige innsats for arbeidet med friluftsliv hjemles forøvrig i Friluftslovens § 22, jfr. § 1.

Byfjellene er i friluftssammenheng tidligere omtalt i Grønt atlas etter det preg områdene har som friluftsområder. Det er foretatt en klassifisering, der alle omtalte områder faller innenfor kl. A - sterk brukerinteresser for friluftsliv (fig.5).

*Vest for Bergensdalen: Høyereliggende:
VF-01 Løvstakken (SF-02Løvstakken)- med mange viktige innfallsporter.*

*Lavereliggende:
VF-06 Løvstakkvatnene - Sykkelvevnlige vei gjennom området. Turstier. Bading og fiske forbudt. Utgangspunkt for turer til Løvstakken. Skytebane. P-plass.
SF-07 Grønnestølen - Langeskogen - Bønesskogen - Mange stier. Skibakke (Mindebakken). Turvei gjennom særpreget jordbruksmiljø. Galleri Langegården. Naturhistoriske verdier. Bueskytterbane. P-plass.*

*Øst for Bergensdalen: Høyereliggende:
NF-04 Slettafjellet - Hjortlandsdalen - Eidsvågssjfellet
AF-01 Fjellområdet vest: Flatafjell - Vidden
FF-01 Ulriken
SF-01 Sentrale byfjell: Mange viktige innfallsporter.*

*Lavereliggende:
NF-09 Jordalen - Jordbrukslandskap med kulturminner. Utgangspunkt for turer mot Vardeggen - Rundemanen. Sykkelvevnlige bygdevei. Bading i vannene forbudt.
AF-06 Hinderåsen - Postveien (Christianiaveien) mellom Grimen, Brattland og Hauge. Oppgang til Ulriken. Kulturlandskapskvaliteter.
SF-03 Hellen festning - Eidsvågssjfellet - Turstier. Gamleveien til Åsane. Trondhjemske postvei i Kistekleiva. Bading og fiske tillatt i Langevatnet. Sikret friluftsområde ved Hellen festning.
SF-04 Sølvberget - Munkebotn - Trondhjemske postvei (Gunhildsbrekka) og gamleveien til Åsane. Turvei mot Fløyen. Bading og fiske tillatt i Munkebotvatnet. Sikret friluftsområde på Sandviksbatteriet.*

SF-05 Fjellveien - Viktig spaservei. Utgangspunkt for stier og turveier mot Sandviksfjellet og Fløyen.

SF-06 Svartediket - Området rundt vannet. Tarlebøveien; turvei og joggeløype. Utgangspunkt for turer mot Rundemanen, Vidden og Ulriken. Bading og fiske forbudt.

Enkel tilgjengelighet, stor variasjon i natur og landskap og varierende tilretteleggingsgrad gjør byfjellene til et svært viktig friluftsområde for bergenserne.

Særlig randområdene brukes mye, men også turstien over Vidden og turstier med utgangspunkt fra Ulriksbanen blir mer og mer brukt. Bl.a. ved Ulriksbanens øvre stasjon har dette ført til økt slitasje på stiene. Det er lite tallmateriale å støtte seg på når det gjelder å dokumentere bruken, men besøksprotokollene fra Vikinghytten på Vardeggen (3-4000 årlig besøkende), Turnerhytten på Ulriken (2950 besøkende i 1998), Åsebu på Fløyen (13000 årlig besøkende) gir visse holdepunkter for å vurdere minimumsbesøket på disse hyttene. Turnerhytten har den senere tid hatt vekst i antall besøkende som følge av skolebesøk. Utenom turistsesongen løses det månedlig 20 - 40000 billetter på Fløibanen (hvorav beboere i Fjellsiden utgjør en del av de reisende). På årsbasis har Fløibanen ca 980 - 990 000 påstigninger. Ulriksbanen har årlig ca. 150 - 200 000 påstigninger. Antall deltakere på arrangementer som "Byfjellsdagen" og "7-fjellsturen" indikerer også den interesse som knytter seg til byfjellsområdet. Arrangementene trekker 2-3000 deltakere hver. Idretten og andre organisasjoner har lange tradisjoner for å nytte byfjellene, f.eks. knyttet til sosialt samvær på de mange lagshyttene i området.

På grunn av forhold som drikkevannsrestriksjoner og dyrelivsfredning er byfjellene i relativt liten grad nyttet til aktiviteter som fritidsfiske og jakt. Det foregår en viss jakt på de deler av byfjellene som vender mot Fana, Arna og Åsane.

Vedlikehold av mer enn 3 mil vei, av lysløyper, av 360 skilt, av 40 infotavler, skjøtselsarbeid på turstier, produksjon og vedlikehold av en rekke O-kart, løypepreparering, ulike informasjonstiltak m.m. synliggjør ytterligere den innsats som nedlegges i å tilrettelegge for friluftsliv og idrett i byfjellsområdet. Det samme gjør åpen hytte og muligheter for forfriskninger på Turnerhytten, Vikinghytten, Brushytten, Baunehytten og Åsebu (kun toalett og varmestue). Tilknyttet idrettsanlegget på Skansemyren finnes allment tilgjengelig garderobe, dusj og badstu.

For friluftsliv og idrett i byfjellene er den viktigste utfordringen å sikre tilgjengelighet til byfjellene og sikre sammenhengen mellom byfjellene og grønnstrukturen i byggesonen.

Det er viktig å unngå inngrep som reduserer tilgjengelighet og opplevelseskvaliteter. Bergen kommune har ved vedtaket av Miljøplanen (1991) tatt mål av seg til å sikre "almen tilgang til friluftareal for allsidig bruk og naturopplevelse" (mål 3.2.3). Det er videre presisert at "Byfjellene og strandlinjen langs sjø, vann og vassdrag skal sikres for rekreasjonsformål for hele byens befolkning". Målsettingene er videreført i senere kommuneplaner. Foreliggende forvaltningsplan vil være et virkemiddel for å nå mål i denne sammenheng. Men forvaltningen vil fortsatt lide under at den ikke har kunnskap nok om befolkningens bruk av byfjellene. Det foreligger heller ikke en tilstrekkelig god oversikt over behovet for ulike former for tilretteleggingstiltak på

FRILUFTSLIV/IDRETT

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- ▲ VIKTIGE INFALLSPORTER
- ▲ ÅPEN HYTTEUTSALG
- - - SKILTET STI
- TURVEIER
- LYSLØYPE
- TRIMLØYPE
- /// FORESLÅTT TRENGSOMR. FOR TERRENGSYKLING
- STERK BRUKERINTERESSE FRILUFTSLIV (Grønt atlas1993)
- RESTRIKSJONSFRIE VANN

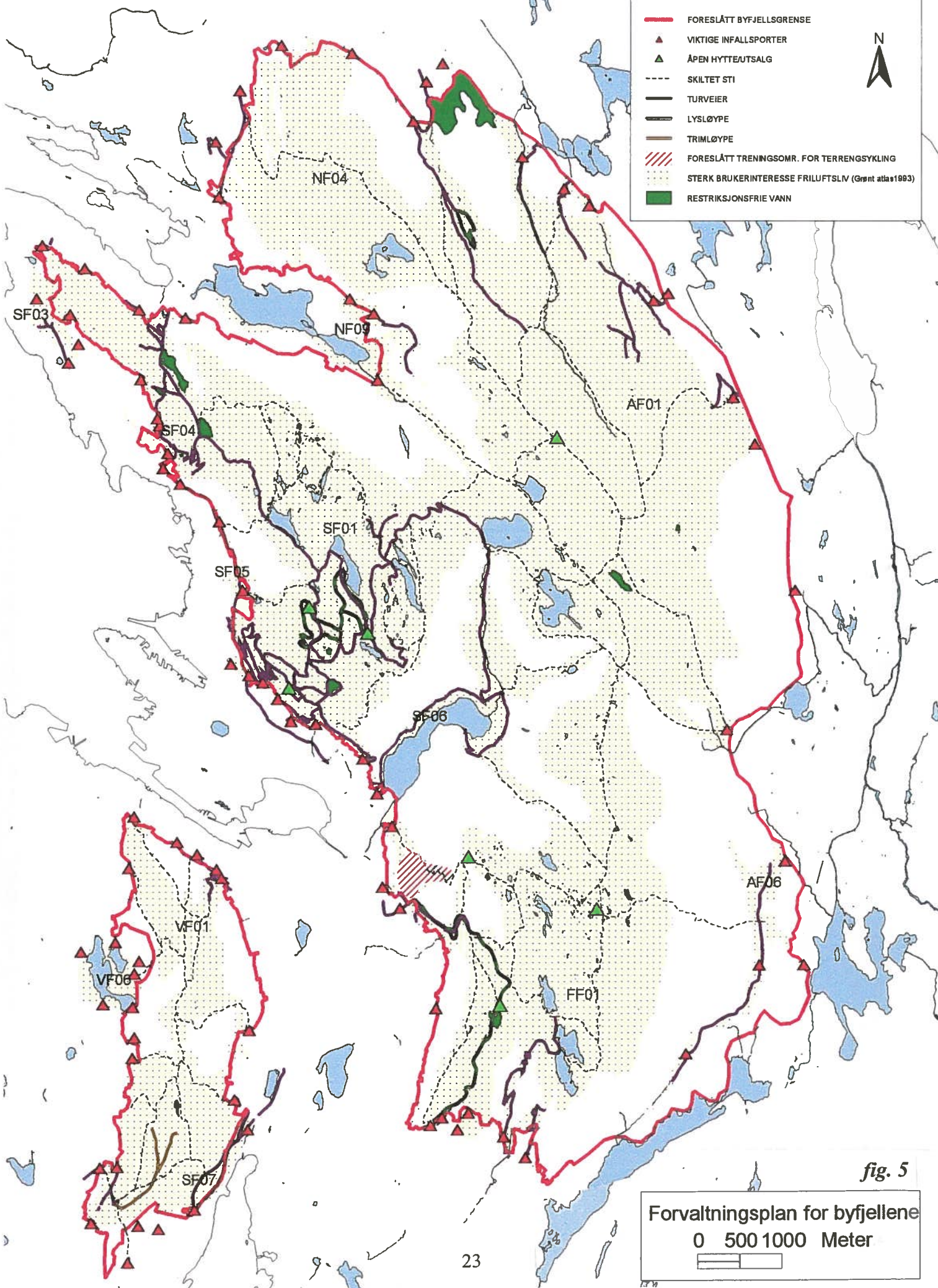

fig. 5

Forvaltningsplan for byfjellene
 0 500 1000 Meter

friluftslivsfeltet. Idrettsmeldingen (1999) beskriver behov for utvidelse av lysløype på Fløyen, kunstsnøanlegg på Fløyen og skilekanlegg på Fløyen. Et behov for treningsområde for mountainbike-sykling er registrert, og er forslått lokalisert i foten av Ulriken (fig 5). Riding er en aktivitet i vekst, og tilretteleggingsbehov for slik aktivitet er også registrert i byfjellsområdet. Det må forventes å foreligge visse behov for tilrettelegging for bevegelseshemmede i deler av området. Behov på friluftslivssiden må kartlegges nærmere. Ikke minst er det registrert betydelige behov når det gjelder ressurser til å vedlikeholde de veianlegg og øvrige installasjoner som friluftslivet og idretten har glede av i området. Når det gjelder behov for veivedlikehold, vises det til kap. 3.5.1. Årlig behov for vedlikehold av skilt, informasjonstavler og benker er grovt anslått til kr. 40.000,-.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **foreta en brukerundersøkelse av byfjellene**
- * **sikre strategisk viktige areal for friluftsliv, f.eks. innfallsporter (søkes løst gjennom arbeid med sikringsprogram for friluftsansett i kommunen)**
- * **foreta en kartlegging av praktiske tilretteleggingsbehov**
- * **tilføre ressurser til drift og vedlikehold**

3.2 Landbruk (fig.6)

Landbrukets vesentligste utfordring i byfjellsområdet i tiden fremover blir å kombinere utnyttningen av utmarksressursene med hensynet til natur, kultur og miljø med sikte på en bærekraftig utvikling.

Byfjellene grenser i øst og nord til områder der landbruket har en betydelig plass. Eier- og rettighetsforholdene til store deler av arealene på denne siden er organisert i Varegga Grunneigarlag. Særlig skogressursene er betydelige, men dette området er også et sammenhengende landbruksområde og som sådan av de viktigste for bergensjordbruket.

Forvaltningen av dyrket mark gjøres i medhold av Jordloven. Av formålsparagrafen (§ 1) fremgår bl.a. at "Forvaltninga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta hensyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter". Skogressursene forvaltes med hjemmel i Skogloven med tilhørende forskrifter. Av formålsparagrafen (§ 1) framgår at utover næringsmessige formål skal skogbruket legge vekt på "skogens betydning som rekreasjonskilde for befolkningen, som viktig del av landskapsbildet, som livsmiljø for planter og dyr og som områder for jakt og fiske." Stortingsmelding nr. 17 (1998-99) "Skogmeldingen" hjemler utarbeidelse av ny skoglov. Standarder fra prosjektet "Levende skog" beskriver hvordan skogeierlagene vil forholde seg til drift av skogarealene, primært med tanke på forholdet til natur og miljø.

Grønt atlas gir følgende vurderinger av jordbruksarealene innenfor grensene til planområdet (kl. A er særlig verdifulle jordbruksområder, kl. B er verdifulle jordbruksområder og kl. C er mindre verdifulle jordbruksområder, jfr. fig. 6):

Vest for Bergensdalen: SJ-01 Fjøsanger (kl. B)

LANDBRUK

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- KULTURSKOG
  - Plantet granskog
- LANDBRUKSOMRÅDER (Grønt atlas 1993)
  - Verdifulle jordbruksområder (Kl. B)
  - Mindre verdifulle jordbruksområder (Kl. C)
  - Særlig verdifulle skogbruksområder, potensiell skogresningsmark (Kl. A2)

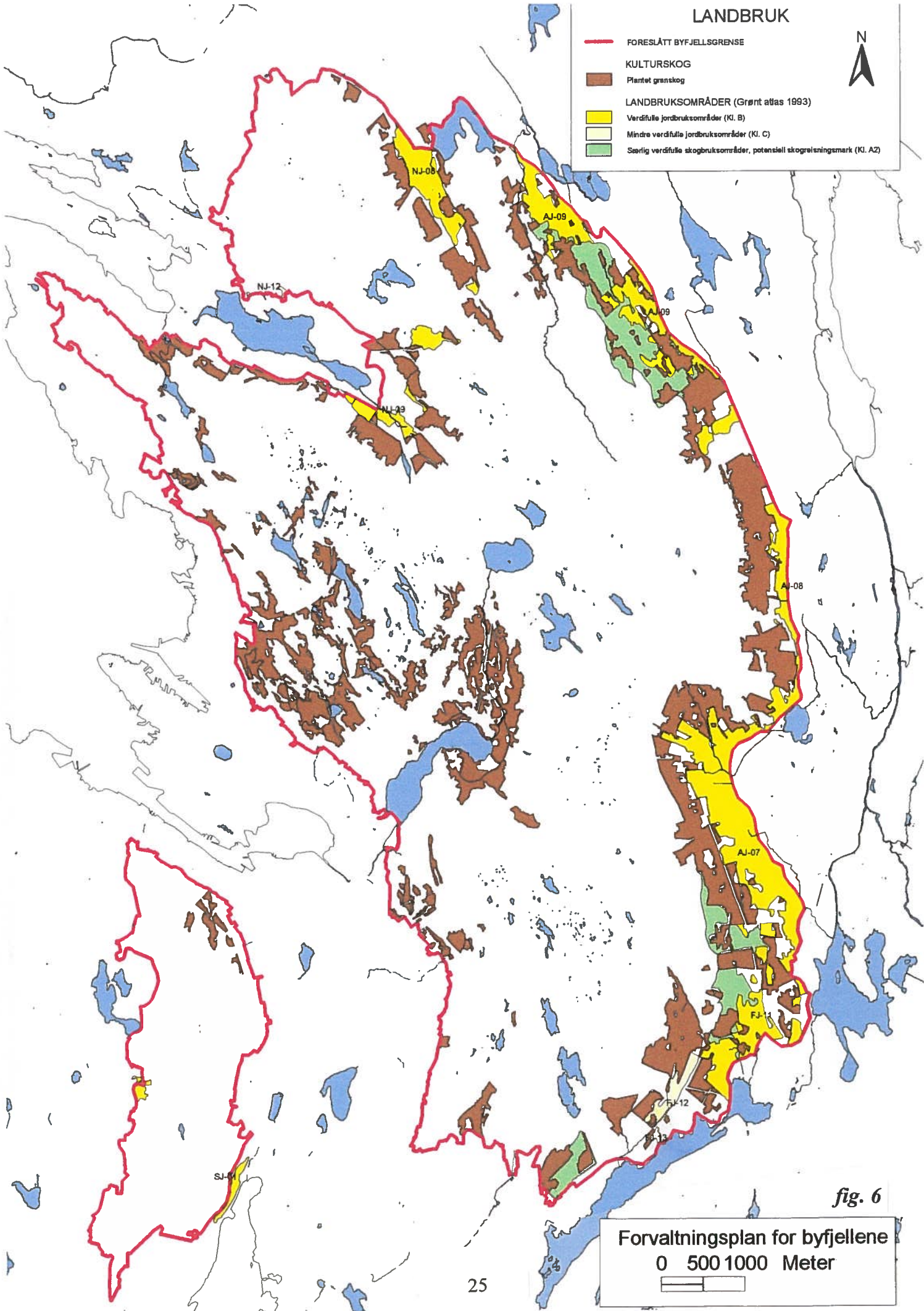

fig. 6

Forvaltningsplan for byfjellene
0 500 1000 Meter

Øst for Bergensdalen: NJ-09 Jordalen og Øvre Eide (kl. B)
NJ-12 Selvik (kl. C)
NJ-08 Hjortland (kl. B)
AJ-09 Kvamme, Haugland, Gaupås (kl. B)
AJ-08 Langedalen; Hauge, Borge, Tungeland, Rolland (kl. B)
AJ-07 Haukeland (kl. B)
FJ-11 Bratland (kl. B)
FJ-12 Erdal (kl. C)
FJ-13 Grimen (kl. C)

Grønt atlas vurderer ikke skogressursene etter geografisk inndeling.

Høyereliggende, østlige deler av byfjellsområdet, er viktige som beiteområde. Her har Varegga Grunneigarlag organisert beitebruken. Grunneigarlaget har i tillegg avtale med Bergen kommune om beiterett på fjellstrekningen Natlandsfjellet - Øvre Jordalsvatn, og har rett til å ha sauer streifende på fjellstrekningen Øvre Jordalsvatn - Langevatnet (vedlegg C4). I de senere år har omlag 30 brukere tilknyttet grunneigarlaget årlig sluppet ca 1800 sauer og lam på beite i byfjellene. Denne utnyttningen av næringsressursene i byfjellene er både praktisk og økonomisk av avgjørende betydning for gårdsdriften. Utover næringsmessige hensyn, har beitedyr i fjellet også positiv betydning for allmennheten. Moderat beitetrykk sikrer at det åpne fjellandskapet vedlikeholdes og gjør terrenget lett å ferdes i. Husdyr i fjellet oppleves i seg selv som positivt av folk flest, og skaper forståelse for sammenhenger mellom naturgrunnlag og matproduksjon.

Skogen rundt byfjellene bærer preg av skogreisningsaktivitet fra 1950-tallet, og 95 % av kulturskogen består av gran, i hovedsak ungskog (fig. 6). På Fløyen består mye av skogen av buskfuru. Bortsett fra skoger tilhørende Bergens Skog- og trøplantningsselskap, eies og forvaltes skogene av den enkelte grunneier. Bergen kommune har selv skogteiger i området Landåsfjell - Sædal - Glørevatn og ved Løvestakkvatn. De eldste kulturskogområdene finnes i området Våkendalen - Fløyen. De produktive skogarealene innenfor planområdet utgjør totalt 18.000 daa, noe som vil si at ca 1/3 av kommunens viktigste skogarealer finnes i dette området. Området har idag god, samlet årlig tilvekst på ca 12.000 m³, og gir svært gode tømmerkvaliteter. Volumet tilsvarer ca 400 fullastede vogntog pr år, med en førstehandsverdi på vel kr. 4 mill. Hogstkvantumet om 15-20 år vil kunne ligge på omtrent dette volum.

Når skogavvirking vil gjennomføres ca. 20 år fra nå, vil denne skje ved hogst av snauflater (gjennomsnittsstørrelse 2-60 daa). Årlig foryngelsesareal vil være 150-200 daa, som det vil være ønskelig å forynge ved å variere treslagene. En sannsynlig utvikling når det gjelder omfanget av beiting i byfjellene, er at antallet beitedyr vil gå ned. En slik konklusjon vil være rimelig å trekke med tanke på at den enkelte bruker har små besetninger og at økonomien i saueholdet i dag er dårlig. Det vil derfor være rimelig å forvente at flere brukere legger ned saueholdet.

Utnytting av ressursene forutsetter at det etableres tjenlige muligheter for å kunne ta ut ressursene. For skogbruket vil det i praksis si å etablere skogsveier av ulik standard. Her bør hensynet til natur-, friluftsliv og andre miljøhensyn delvis tas gjennom vurderinger tilknyttet en hovedplan for skogsvei, delvis på mer detaljert nivå. Å hindre nedgang i husdyrholdet er viktigste utfordring for å holde beitepresset oppe og

hindre landskapet å gro igjen. Å møte denne utfordringen er ikke bare viktig ut fra en landbruksfaglig vinkling, hensynet til friluftsjnteresser og landskap vil i høy grad også begrunne tiltak for å møte denne utfordringen. Beite innenfor nedslagsfelt kan utgjøre en konflikt med kvalitetskrav til drikkevann.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **utarbeide langsiktig helhetsplan for ulike typer skogbruksveier i området**
- * **utrede mulighetene for stimuleringsiltak med sikte på å opprettholde dagens beitetrykk**

3.3 Andre næringsinteresser

Næringsinteresser utover landbruket knytter seg særlig til områdene rundt øvre stasjoner til Fløibanen og Ulriksbanen.

Fløibanen har kontinuerlig drift hele året og brukes både av fastboende, turgåere og turister. Hovedtyngden av reisende, i stor grad turister, nytter banen i sommersesongen. På årsbasis har banen ca 980 - 990 000 påstigninger. Det er foretatt en markedsundersøkelse for bruken av Fløibanen. Helgetrafikken utgjør det meste av trafikken. 40 % av brukerne skal på tur med familie og venner.

Det foreligger planer om å skifte ut vogner og skinner på Fløibanen, men det foreligger ikke planer om fysisk utviding av området ved øvre stasjon. Det er imidlertid diskutert hvorvidt nærområdet i tilknytning til øvre stasjon bør tilrettelegges bedre.

Fløien souvenir ved Fløibanens øvre stasjon er en kiosk med salg av kioskvarer og souvenirer. Kiosken drives privat men bygningen leies av Fløibanen. Den er åpen hver dag hele året. Nødvendig varetransport skjer med bil. Kiosken ble ombygd i 1997. Det foreligger ingen planer om fysisk utvidelse av kioskanlegget.

Fløien folkerestaurant A/S holder åpen lørdag og søndag hele året. Om sommeren (mai - september) er det åpent hver dag. Besøkende er for det meste byens befolkning, i tillegg kommer en god del turister om sommeren. Persontransport skjer med Fløibanen, varetransport med bil. Det foreligger ingen konkrete planer om fysisk utvidelse av restauranten.

Ulriksbanen er i drift hele året. Totalt antall påstigninger varierer på årsbasis med mellom 150 - 200 000. Bruken har økt betydelig i løpet av den siste 10-års perioden. Antallet reisende er størst i sommersesongen med ca 70% av alle reisende. De aller mest besøkte dagene er likevel finværsdager om høsten. De fleste reisende er turgåere og turister. Omtrent halvparten kjøper billett en vei, noe som vil si at de går på tur fra øvre stasjon. Telenor og Norkring har avtale med Ulriksbanen om transport av personell og lettere utstyr til anleggene på Ulriken, og støtter driften av banen med kr. 300.000,- pr. år. Hytteeiere bruker også banen til lettere transport av varer, men det foreligger ingen faste avtaler om dette. Banen har sluttet med å transportere sykler til

fjells.

Ulriksbanen driver egen turbuss, som mest nyttes for kjøring av turister til og fra nedre stasjon. I tillegg er det planer om nytte bussen i forbindelse med henting av barn fra barnehager/skolefritidsordning til banen, i tilknytning til turer og besøk på Årstadhytten.

Det foreligger ingen konkrete planer om volumutvidelse av anlegg/bygninger ved øvre stasjon. Banen vil imidlertid bli lagt til rette for rullestolsbrukere. Det foreligger planer om rehabilitering/utbedring av fasade og utearealer ved øvre stasjon.

Fjellstuen på Ulriken (kafeen) eies og drives av Ulriksbanen. Den er åpen hele året. Det er planer om en viss utviding av tilbudet, men ingen planer om vesentlig volumutvidelse av bygningen.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **nærmere regulere rammene for transport med motorkjøretøy til Fløyen, samt på øvrige veier i byfjellene**

3.4 Drikkevannsforsyning (fig. 7)

Store deler av byfjellene er båndlagt som nedslagsfelt for drikkevannskilde (fig. 7). For å sikre best mulig utnyttelse av nedslagsfeltet, er det bygget ut magasin i de fleste vann. Båndlegging og magasinutbygging legger premisser for fremtidens byfjellsforvaltning.

Drikkevann skal, i henhold til drikkevannsforskriften av 01.01.1995, være hygienisk betryggende, klart og uten fremtredende lukt, smak eller farge når det stilles til disposisjon for brukeren. Det skal ikke inneholde fysiske, kjemiske eller biologiske komponenter som kan medføre risiko for helseskade i vanlig bruk. Drikkevann og råvann som benyttes til fremstilling av drikkevann, skal oppfylle de respektive bestemmelsene om kvalitet i drikkevannsforskriften. Ansvar for at så skjer tilligger vannverkseier som i byfjellene er Bergen kommune.

Drikkevannsforskriften er hjemlet i 3 lover :

- Næringsmiddeloven
- Kommunehelsetjenesteloven
- Beredskapsloven

Forskriften er tilpasset EØS-avtalen. Det vil bl.a. si at det er svært liten adgang til å dispensere fra bestemmelsene vedrørende drikkevann i de relevante EU-direktiver.

Bystyret vedtok 23.03.1998 Hovedplan for vannforsyning 1997-2007. Av betydning for den del av byfjellene som behandles i forvaltningsplanen er at Jordalsvatnet vannverk, Sædalen vannverk og Svartediket/Tarlebø vannverk skal være permanente vannverk på lang sikt. Løvstakkvatn skal være midlertidig reservelilde ut år 2001.

DRIKKEVANNSFORSYNING

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- ▨ NEDSLAGSFELT DRIKKEVATN
- DRIKKEVANNSMAGASIN
- * UTGÅR VED UTGANGEN AV 2001

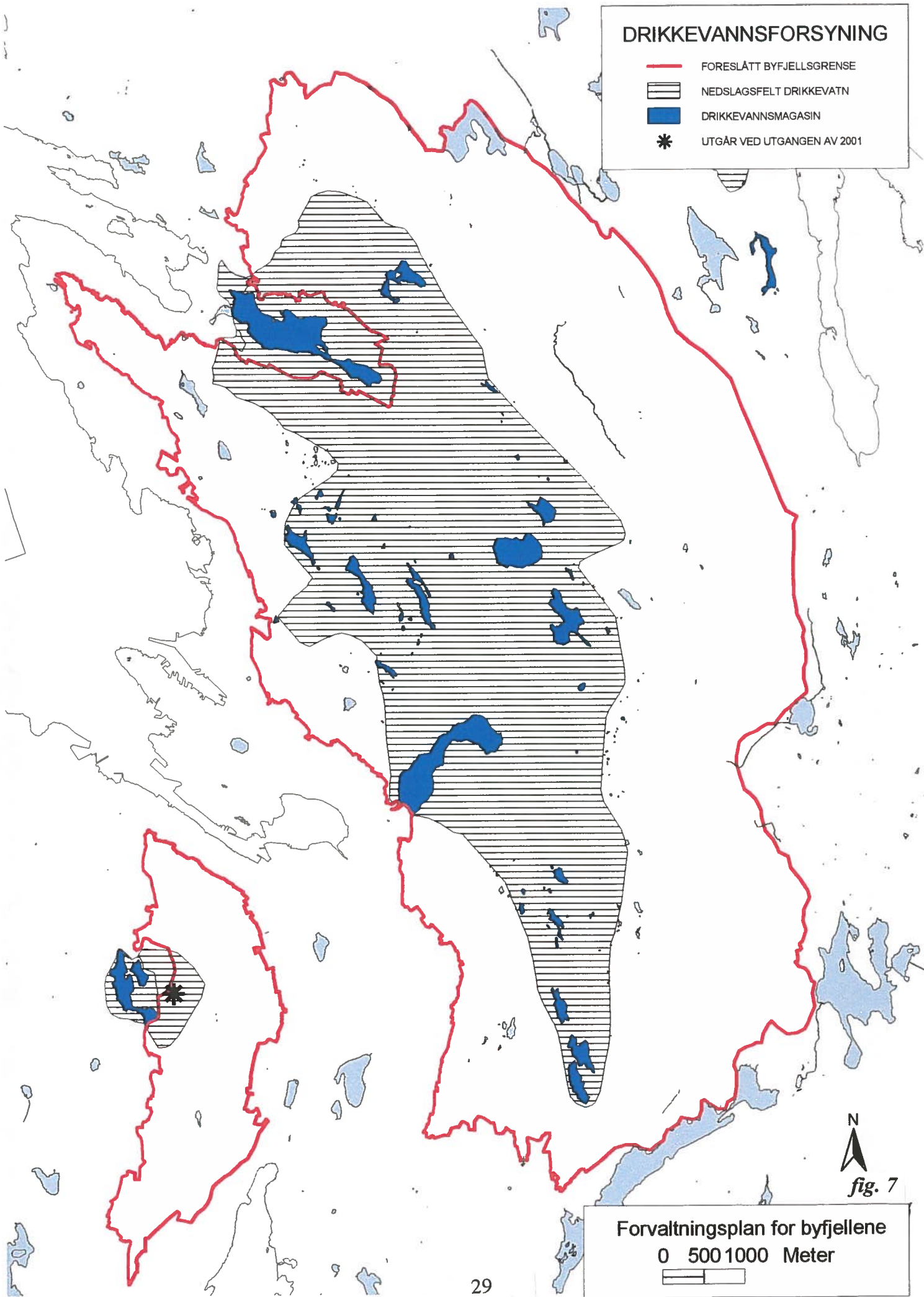

fig. 7

Forvaltningsplan for byfellene
0 500 1000 Meter

Bakgrunnen for at kommunen i dag eier store områder på byfjellene (fig.11) er at de i sin tid ble ervervet til vannverksformål. Kommunen har arbeidet mer eller mindre sammenhengende med å sikre seg eiendom og rettigheter for vannforsyningen fra 1868. På dette tidspunkt kjøpte kommunen eiendom og vannrettigheter til Øvre Møllendal med formål å videre utbygge det første kommunale vannverk i Svartediket, etablert i 1855.

Av helsemessige årsaker stilles det krav til at vannforsyningen har innebygget minst to uavhengig etablerte og virksomme hygieniske barrierer mot overføring av sykdomsframkallende mikrober og andre helseskadelige forurensninger. En hygienisk barriere kan være:

- tiltak som hindrer tilførsel av smittestoffer og andre helseskadelige stoffer til vanninntaket, dvs. tilfredstillende beskyttelse
- tiltak som fjerner eller ødelegger smittestoffer og andre helseskadelige stoffer under vannbehandlingen.

To hygieniske barrierer kan også være innebygget i selve vannbehandlingsanlegget. Prosessene må her være av ulik karakter, slik at forurensningene angripes fra ulik vinkel. Dette er svært dyre løsninger og er først aktuelle når råvannskvaliteten er så dårlig at mer vidtgående rensing er nødvendig.

Ethvert vannforsyningssystem som skal levere vann til flere enn 100 personer eller 20 husstander eller hytter, til institusjon, hotell eller annen næringsmiddelvirksomhet, skal ha godkjenning. Bergen bystyre har i 1999 (sak 32/99) godkjent vannforsyningen i Bergen med grunnlag i hovedplan for vannforsyning (1997-2007). Det er satt som vilkår for godkjenningen at det utarbeides og iverksettes klausuleringsbestemmelser hvor dette mangler. Kommunen kan også med hjemmel i drikkevannsforskriftens § 4, i det enkelte tilfelle forby enhver virksomhet som kan medføre risiko for forurensning av råvann og drikkevann i vannforsyningssystem og stikkledning. Klausuleringsbestemmelser mangler i dag for kildene til de permanente vannverkene Svartediket/Tarlebø og Sædalen og for reservekildene.

Drikkevannsforsyningen i byfjellene står i dag overfor utfordringer i tilknytning til videre utbygging av vannbehandlingsanleggene i Jordalsvatnet og Svartediket. Mulen vannverk legges ned og vannet overføres til Svartediket. Dammen i Tarlebø skal rehabiliteres. De øvrige damanleggene på byfjellene må holdes i forskriftmessig stand. Det arbeides også med klausuleringsbestemmelser for nedslagsfeltene til Svartediket, Tarlebø og Sædalen.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **klargjøre fremtidig forvaltning av nedslagsfelt til drikkevann ved å utarbeide klausuleringsbestemmelser der slike i dag mangler**
- * **rehabiliterer dammen i Tarlebø**

3.5 Bruk av veiene, telekommunikasjon, el-forsyning (fig.8)

3.5.1 Brukerinteresser knyttet til veiene

Veiene på byfjellene er først og fremst nyttet i friluft- og idrettsammenheng (turgåing, jogging, sykling, gang-/løpeaktiviteter etc.), men fyller også viktige

funksjoner knyttet til varetransport, drift og vedlikehold av bygninger og ulike tekniske anlegg på byfjellene. Veiene nyttes også i landbrukssammenheng, primært i tilknytning til skogsdrift.

Veiene innenfor planområdet kan grovt deles i private, offentlige og veier tilhørende Bergen Skog- og Træplantningsselskap. Skog- og Træplantningsselskapets veier er formelt å betrakte som private veier. Øvrige private veier er i stor grad gårdsveier, skogsbil- og traktorveier. Fig. 8 viser at veiansvaret fragmentert og uoversiktlig. Situasjonen kan neppe sies å bidra til en helhetlig byfjellsforvaltning.

De offentlige veiene er i all hovedsak kommunale. Følgende kommunale veistrekninger er registrert (fig. 8):

- * Tarlebøveien, på strekningen fra Svartediket til demningen på Tarlebø
- * Kamveien, på strekningen fra Nordre Skansemyren til kryss med Søndre Kamveien.
- * Veien fra Brushytten til demningen ved Rundemanen.
- * Veien over Munkebotn, på strekningen fra Eidsvågsbakken til Fjellveien/A.Skramsvei.
- * Hjortlandsveien inn til kommunal sнопlass.
- * Vei i Indre Sædal til P-plass ved bom.

På disse strekningene er kommunen veimyndighet og har forvaltnings- og vedlikeholdsansvar, mens politiet er skiltmyndighet. Telenor sørger imidlertid for nødvendig brøyting og strøing av Rundemansveien.

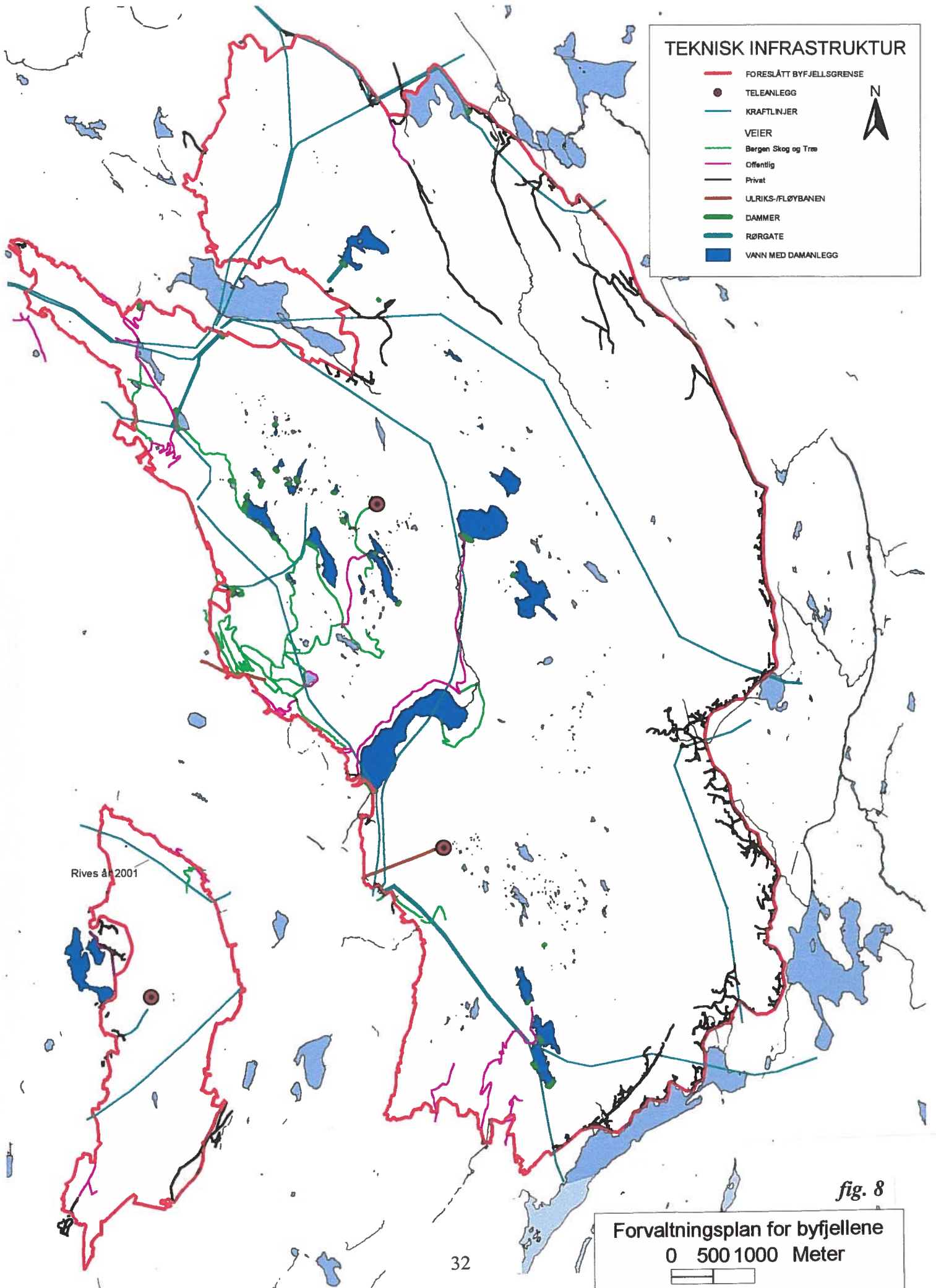
Kommunen har som grunneier i tillegg ansvar for følgende veier (fig. 8):

- * Vei fra Helgesæter mot Landåsfjellet (Grønn avdeling)
- * Vei fra P-plass Indre Sædal til Gløvrevatn (VA-etaten/Grønn avdeling (kantrydding))
- * Vei rundt nord- og østsiden av Skomakerdiket (Grønn avdeling)
- * Vei fra Nils Langhellesvei (VA-etaten)
- * Knattenveien nedre del (til slutt bebyggelse)

Bergen Skog- og Træplantningsselskap har ansvar for følgende veier (fig. 8):

- * Fløysvingene
- * Blåmansveien
- * Tippetueveien
- * Hestebergveien
- * Deler av Kamveien og andre mindre veier på Fløyen
- * Knattenveien (ovenfor bebyggelsen)
- * Bjørnesethsvei
- * Vei fra Munkebotn til Storediket
- * Halfdan Griegsvei
- * Vei fra Brushytten til Storediket
- * Trondhjemske postvei m/sideveier i Munkebotnområdet
- * Rådmann Mohrsvei i Isdalen
- * Skogs- og gårdsveier i Isdalen/Våkendalen
- * Skiveien fra Montana
- * Skogveien ved Løvstakken
- * Veier på Rundemanen
- * Skredderdalsveien

Samlet veilengde på skogselskapets veier er 25 km. Mange av skogselskapets veier er

TEKNISK INFRASTRUKTUR

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- TELEANLEGG
- KRAFTLINJER
- VEIER
- Bergen Skog og Tre
- Offentlig
- Privat
- ULRIKS-/FLØYBANEN
- DAMMER
- RØRGATE
- VANN MED DAMANLEGG

N
↑

Rives år 2001

fig. 8

Forvaltningsplan for byfellene

0 500 1000 Meter

bygget i tidsrommet 1888 - 1940, og har foruten rekreasjonsverdi også kulturminneinteresse.

Johan Lange og Søskenes Legat har ansvar for veiene i Langeskogen og forbi Langedgården.

Drift og vedlikehold av veiene gir et bilde av de ressurser som nyttes bl.a. til glede for friluftsliv og idrett i byfjellene. Bergens Skog- og Træplantningsselskap har beregnet de årlige kostnadene på drift/veivedlikehold til kr. 450.000,-. Ifølge Skogselskapet vil et tilfredsstillende vedlikehold av selskapets veier kreve en dobling av vedlikeholdsbudsjettet. Grønn avdeling har beregnet de årlige drifts- og vedlikeholdskostnadene knyttet til ismåling, veier, samt anlegget ved Skomakerdiket til omlag kr. 90.000,-. I tillegg har VA-seksjonen og Vegseksjonen drifts- og vedlikeholdskostnader tilknyttet veiene som ikke er tallfestet. Bergen og Omland Friluftsråds årlige drifts- og vedlikeholdskostnader knyttet til Sandviksbatteriet og veien opp er beregnet til kr. 30.000,-.

Vegseksjonen har foretatt to trafikktellinger i Kamveien fra Skansemyren til Fløyen. Første telling ble foretatt i tidsrommet 03.12.98 - 10.12.98. Totalt antall kjøretøyer i løpet av 7 døgn var 275, som gir ÅDT (årsdøgntrafikk) på 39 kjøretøyer. Andre telling ble foretatt i tidsrommet 10.08.99 - 18.08.99. Totalt antall kjøretøyer var i løpet av 8 døgn 289, som gir ÅDT på 36 kjøretøyer. Tallverdiene er relativt like, og vurderes å gi et nokså riktig gjennomsnittstall for døgntrafikken på Kamveien.

Det er grunn til å tro at det foregår en del unødvendig bilkjøring på veiene, særlig på Fløyen og over Munkebotn. Det er en utfordring å begrense kjøringen, bl.a. av hensyn til friluftinteressene, idretten og drikkevannsforsyningen. Forslag om gjennomføring av tiltak knyttet til informasjon, oppsyn og konkrete begrensningstiltak som oppsetting av bommer, har vært diskutert ved gjentatte anledninger, og må vurderes nærmere.

Anleggelse av nye veier kan innebære betydelig inngrep i områder som er sårbare for vesentlige landskapsendringer. Byfjellene vurderes generelt som et område med sårbart landskap, og det er en utfordring å begrense byggingen av nye veier i området. Det må legges mye omtanke ned i å plassere strengt nødvendige nye veier på en skånsom måte i terrenget.

3.5.2 Telekommunikasjon

Telenor står som eier og driftsansvarlig for anleggene på Rundemannen og Løvestakken. Nordkring eier anlegget på Ulriken. Telekommunikasjon er i stadig utvikling og anleggene har stadig behov for oppjusteringer. Det er imidlertid ikke planlagt nye større romlige utvidelser av eksisterende anlegg. Det er heller ikke planlagt nye anlegg på nye steder innenfor planområdet.

Transport i forbindelse med drift/vedlikehold blir foretatt med bil til Rundemannen (avtale med veieiere). Til Ulriken blir Ulriksbanen brukt, men til større transporter blir helikopter brukt. Til Løvestakken foregår transporten til fots eller ved bruk av helikopter.

3.5.3 El-forsyning

BKK (Bergenhalvøens Kommunale Kraftselskap) står for bygging, drift og vedlikehold av el-forsyningsanlegg innen planområdet. På fig. 8 er alle kraftledninger på 132 Kv eller større tegnet inn. Dessuten er to mindre kraftlinjer til Rundemanen og Løvstakken tatt med. Et par større trafostasjoner ligger i randsonen til byfjellene. I forbindelse med vedlikehold av linjene, er det vanligvis ikke behov for terrengtransport. Ved større vedlikeholdsoppgaver og befaring langs linjene blir i stor grad helikopter brukt. Skogrydding langs linjetraséene blir foretatt ved behov. Det bør utarbeides skjøtselsplan som grunnlag for skogrydding langs linjene. Slik plan bør være utarbeidet i tråd med målsettinger i forvaltningsplanen, og i samarbeid med forvaltere av de eiendommer som linjene går over.

Det foreligger ingen konkrete planer om nye linjer i området. Derimot skal linjen på nordsiden av Løvstakken rives i år 2000. Det har i tillegg vært snakk om erstatte luftledninger fra nord med kabel.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **nærmere regulere rammene for transport med motorkjøretøy til Fløyen, Rundemanen og på øvrige veier i byfjellene**
- * **gjennomgå ansvarsforholdene når det gjelder veiforvaltning**
- * **tilføre ressurser til nødvendig drift og vedlikehold**
- * **etablere skjøtselsplaner for skogrydding under kraftlinjer**

3.6 Skoler og barnehagers bruk (fig. 9)

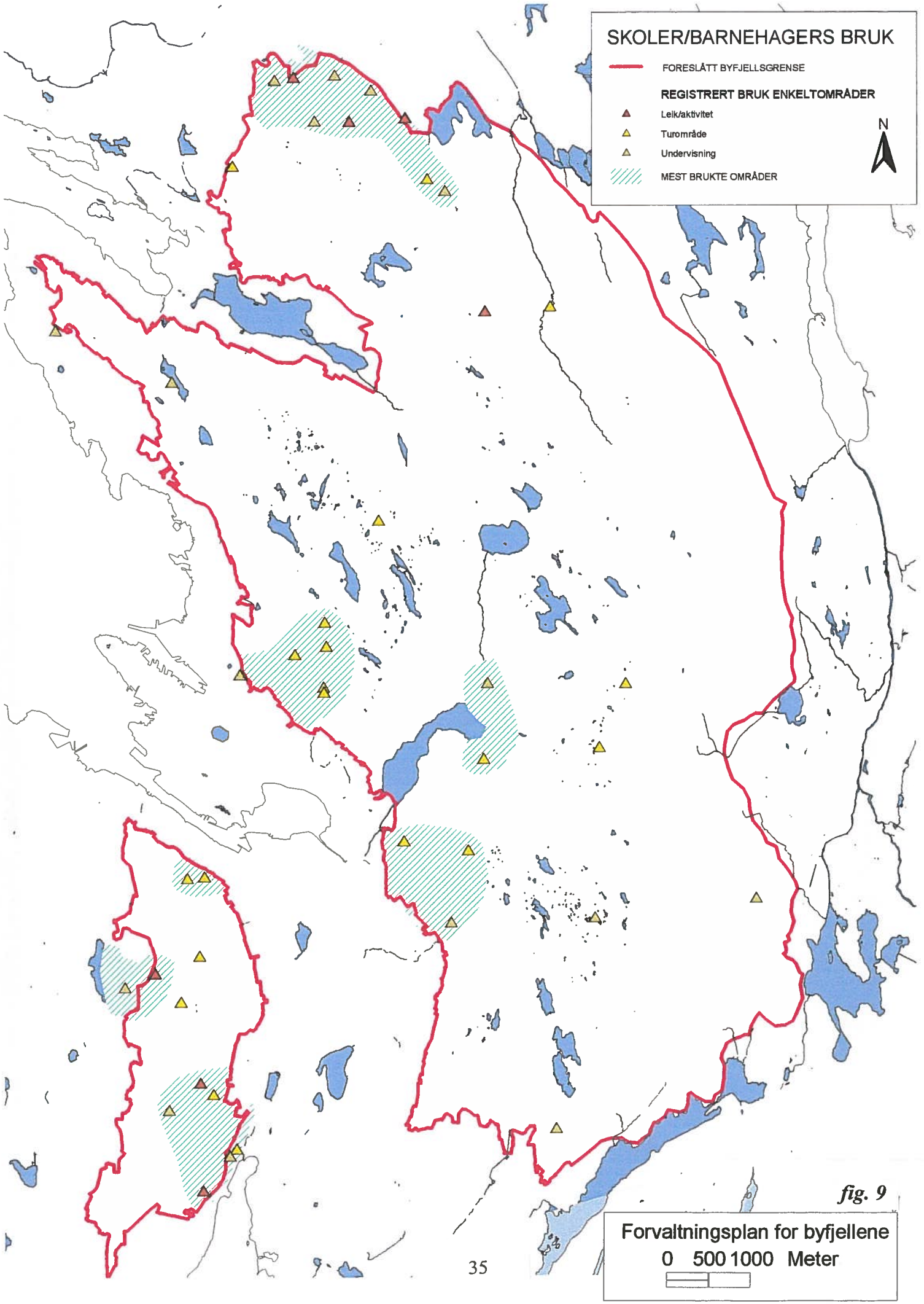
For skoler og barnehager som har en beliggenhet i tilknytning til byfjellene, er fjellområdene og skogen i fjellenes randsoner arena for uteaktivitet og kunnskapsformidling. Slik aktivitet og bruk av natur i undervisnings- og formidlingssammenheng er forankret i Læreplan for grunnskolen (L97), samt Rammeplan for barnehagene.

Læreplanen og rammeplanen gir generelle føringer knyttet til tema som opplevelse, erfaringer og undervisning i naturområder. L97 gir dessuten spesifikke føringer om utvelgelse av uteområde for den enkelte skole: "Elevane skal vera med på å velja ut eit referanseområde i nærmiljøet som ei ramme for leik, aktivitetar og observasjonar".

Bruk av naturen i undervisningssammenheng innebærer at skoler og barnehager:

- * *vektlegger uteaktiviteter, som krever andre undervisningsmetoder enn klasseromsundervisningen.*
- * *vektlegger praktiske aktiviteter og opplevelser, dvs. barna lærer ved å gjøre.*
- * *vektlegger tverrfaglig undervisning gjennom hele året, der uteområdet skal være et klasserom for alle fag, og der elevene skal kunne se sammenhengene i de ulike tema gjennom året.*
- * *stiller krav til at områder som er egnet for uteundervisning og opplevelser registreres og systematiseres. Det vil kunne stilles kvalitetskrav og krav om*

SKOLER/BARNEHAGERS BRUK

— FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE

REGISTRERT BRUK ENKELTOMRÅDER

▲ Leik/aktivitet

▲ Tuområde

▲ Undervisning

▨ MEST BRUKTE OMRÅDER

fig. 9

Forvaltningsplan for byfjellene

0 500 1000 Meter

- tilrettelegging.
- * *må sikres arealer*, enten ved kommunalt erverv, ved avtale med grunneier eller på annen måte.

Med dette som bakgrunn vil utfordringene for fremtiden være å:

- 1) sikre arealer for skoler og barnehagers bruk i rimelig nærhet. Det må m.a.o. sikres egnete naturområder innen gangavstand fra skole og barnehage.
- 2) sikre arealer som er tilstrekkelig store, for å hindre sterk nedsliting. Nedslitte områder kan ikke lenger fylle de funksjoner knyttet til aktivitet kunnskapsformidling og opplevelse som de er ment å fylle.

Bergen kommune har ved vedtaket av Miljøplanen (1991) formulert følgende mål for virksomhet på undervisningsfeltet: "Utdanning, undervisning og informasjon skal styrke erkjennelsen av at mennesket er en del av naturen og skape miljøbevisste holdninger og livsstil" (mål 3.2.7). For forvaltningsplan for byfjellene impliserer dette bl.a. at egnete naturområder i byfjellenes randsoner blir særlig viktige å sikre, vurdert ut fra skoler og barnehagers behov. Områder som i dag nyttes i denne sammenheng er vist på fig. 9.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **nærmere identifisere de områder som nyttes og har fremtidig brukspotensiale i formidlingssammenheng**
- * **nærmere identifisere hvilke sikringstiltak som eventuelt er nødvendige å gjennomføre**

4. AKTØRER OG EIENDOMSFORHOLD

4.1 Aktører (fig. 10)

En god fremtidig forvaltning av byfjellene forutsetter god oversikt over aktørene. Aktører som på ulikt grunnlag og med ulike forutsetninger driver virksomhet, har installasjoner, innehar rettigheter eller eier grunn i byfjellene.

Fig. 10 viser at aktørene i byfjellene er mange, ikke minst innen offentlig forvaltning. Det kan være naturlig å skille mellom offentlige og private aktører.

Offentlige aktører driver sin virksomhet i området på vegne av samfunnet, med hjemmel i lov, forskrift e.l. Bergen kommune er i tillegg en viktig eiendomsbesitter i byfjellene.

Private aktører driver sin virksomhet i kraft av rettigheter til grunn, eiendom og/eller ressurser i området eller ut fra ideelle målsettinger. Grunneierretten står sterkt i Norge. Dette vil likevel ikke si at grunneier har fri råderett over naturressursene på sin eiendom. Eiendomsretten er kombinert med et forvalteransvar. Dette kommer til uttrykk i bl.a. Grunnloven (§ 110b), Naturvernloven (§ 1), Jordloven, Skogbruksloven (§ 1) og Viltloven (§ 3).

Blant de private aktørene kan det være tjenlig å skille mellom rettighetshavere, kommersielle aktører og frivillige organisasjoner, ideelle stiftelser o.a.

4.2 Eiendomsforhold (fig. 11)

Bergen kommune er største grunneier i byfjellene. Det vil være et mål å sikre arealer med strategisk verdi for friluftslivet gjennom eiendomserverv. Særlig arealer tilknyttet innfallsporter i randen av byfjellene kan være aktuelle å sikre på denne måten.

Fig. 11 viser en grov oversikt over hvem som eier grunn i ulike deler av byfjellene. Kommunen eier store arealer fra Eidsvåg til Natland med Varegga som østlig grense. Denne eiendommen forvaltes i stor grad av Bergen Skog- og Træplantingsselskap, etter en avtale fra 1958. Selskapets bruksrett er i hovedsak knyttet til forvaltning av skogressurser og turveier. I tillegg har kommunen en større eiendom rundt Løvsstakvatnet. Bergen tomteselskap, som er et kommunalt selskap, eier noen større eiendommer nord i planområdet (Åsane).

Det er registrert et behov for gjennomgang av sider ved den kommunale eiendomsforvaltning i byfjellene. Uklarheter tilknyttet rammer, ansvar og rutiner gjør seg bl.a. gjeldende i:

- * forholdet mellom ulike kommunale aktører og kommunens eiendomsforvaltning
- * forholdet mellom Bergen kommune og Bergens Skog- og Træplantingsselskap, som forvalter skog og veier på kommunens grunn
- * forholdet Bergen kommune og hytteeiere på kommunal grunn i byfjellene

Private grunneiere dominerer i nord og i østlige deler av planområdet. De fleste er organisert i Varegga grunneigarlag, med unntak av eiendommene lengst nord i planområdet og noen eiendommer på Løvsstakken. Varegga grunneierlag har en avtale

Aktør	Virksomhet	Hjemmel
BERGEN KOMMUNE		
Byantikvaren	Kommunal kulturminneforvaltning	Kulturminneloven Plan- og bygningsloven
Byggesaksavdelingen	Behandling av byggesaker	Plan- og bygningsloven
Bygg- og eiendomsseksjonen	Kommunal eiendomsforvaltning	Eierrettigheter/avtaler
Grønn avdeling	Forvaltning knyttet til natur, friluftsliv, landbruk, landskap, fritidsfiske, jakt, tilrettelagte friluftsområder	Friluftsloven Jordloven Skogloven Viltloven Innlandsfiskeloven Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag Plan- og bygningsloven
Idrettsavdelingen	Utbygging, drift, vedlikehold og tilsyn av idrettsanlegg, f.eks. lysløyper og Åsebu.	Eierrettigheter/avtaler
Planavdelingen	Arealplanlegging	Plan- og bygningsloven
Skole	Undervisning/uteaktivitet	Læreplan for grunnskolen Rammeplan for barnehagene
VA-seksjonen Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene	Utbygging, drift, vedlikehold, tilsyn og kontroll av anlegg og nedslagsfelt tilknyttet drikkevannsforsyningen.	Næringsmiddeloven Kommunehelseloven Vassdragsloven Lov om helsemessig beredskap Forskrift om vannforsyning og drikkevann m.m.
Vegseksjonen	Utbygging, drift, vedlikehold og tilsyn av kommunale veier, samt nødvendig offentlig skilting.	Vegloven Vegtrafikkloven
BERGEN OG OMLAND FRILUFTSRÅD	Sikring, tilrettelegging, drift og forvaltning av sikrete friluftsområder.	Friluftsloven Eierrettigheter/avtaler
BERGENSHALVØENS KOMMUNALE KRAFTSELSKAP	Utbygging, drift, vedlikehold og tilsyn av kraftforsyningsanlegg.	Energiloven
FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE	Utbygging, drift, vedlikehold og tilsyn av forsvarsanlegg.	

Aktor	Virksomhet	Hjemmel
FYLKESMANNEN I HORDALAND Miljøvernavdelingen Landbruksavdelingen	Forvaltning av statlig politikk knyttet til naturvern, friluftsliv, vilt, ferskvannsfisk, forurensning, vassdrag, energi, plan- og byggesaker m.m. Forvaltningsansvar for dyrelivsfredning på byfjellene og Fjøsanger naturminne og landskapsvernområde. Forvaltning av statlig politikk knyttet til jord-, skogbruk og kulturlandskap	Naturvernloven Friluftsløven Viltloven Innlandsfiske-loven Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag Vassdragsloven Vassdragsreguleringsloven Plan- og bygningsloven m.fl. Jordloven Skogloven Konesjonsloven m.fl.
HORDALAND FYLKESKOMMUNE Kulturseksjonen Plan- og miljøseksjonen	Forvaltning av kulturminner med regional verdi. Rettledning og tilsyn tilknyttet arealplanlegging. Regionalpolitisk ansvar for friluftsliv.	Kulturminneloven Plan- og bygningsloven Friluftsløven
POLITIET	Håndhevelse av lov og orden. Overvåking av miljøkriminalitet	Politiloven Kommunale politivedtekter Lover på miljøfeltet
STATENS VEGVESEN Vegmuseet	Rehabilitering og informasjon om kulturhistoriske veier, f.eks. postvegene.	Kulturminneloven
TELENOR	Utbygging, drift, vedlikehold og tilsyn med teleinstallasjoner.	Telekommunikasjonsloven Kringkastingsloven
NORCRING	Drift, vedlikehold og tilsyn med telemasten på Ulriken	Telekommunikasjonsloven Kringkastingsloven Eierrådighet

Private aktører

Kommersielle interesser:

Aktør	Virksomhet	Grunnlag
FJELLSTUEN PÅ ULRIKEN	Drift av kafeen på Ulriken	Eierrådighet
FLØIBANEN	Drift og vedlikehold av Fløibanen	Lov om taubanedrift Eierrådighet
FLØIEN FOLKERESTAURANT	Drift av restauranten på Fløien	Eierrådighet
FLØIEN SOUVENIR	Drift av kiosken på Fløien	Eierrådighet
ULRIKSBANEN	Drift og vedlikehold av Ulriksbanen	Lov om taubanedrift Eierrådighet

Frivillige organisasjoner, ideelle stiftelser o.a.:

BERGENS SKOG- OG TRÆPLANTNINGS-SELSKAP	Skogskjøtsel, veivedlikehold, tilrettelegging for friluftsliv, kulturminneforvaltning, fiskekultivering	Skogloven Avtale mellom Bergen kommune og Bergens Skog- og Træplantningsselskap av 17.07.1958 Eierrådighet
BERGEN SKIFREMME	Kursvirksomhet, vedlikehold av stakerekken på Ulriken og Rundemanen	Kommunalt vedtak
BERGEN TURLAG	Tilretteleggings- og stimuleringsiltak for friluftslivet	Frilufsloven
BERGEN MOUNTAINBIKEKLUBB	Organisert terrengsykling	Kommunalt vedtak
BERGENS TURNFORENING	Har utarbeidet O-kart for deler av området.	
SKANSENS BATALJON	Salg av forfriskninger til støtte for drift av buekorps	Kommunal avtale ?
BUEKORPSBEVEGELSEN	Bruk og vedlikehold av egne hytter	Kommunal avtale ?
FLØYEN BARNEHAGE	Drift av barnehage på Fløyen	Rammeplan for barnehagene Kommunal avtale ?
FLØYFJELLETS HESTESKYSSLAG	Hesteskyss på Fløyen i turistseongen	Kommunalt vedtak
GRANEBO BARNEHAGE	Drift av barnehage på Fløyen	Rammeplan for barnehagene Kommunal avtale ?
IDRETTSBEVEGELSEN	Bruk og vedlikehold av foreningshytter	Kommunal avtale ?
IDRETTLAGET BAUNE	Bruk og vedlikehold av Baunehytten på Landåsfjellet, salg av forfriskninger til inntekt for driften av hytten.	Kommunal avtale?

Aktør	Virksomhet	Grunnlag
IDRETTSLAGET GULAR	Har utarbeidet O-kart for deler av området.	
J. LANGES MINDE/ J. LANGES OG SØSK. LEGAT	Forvaltning av legatets eiendom i området Langegården - Gullsteinen	Eierrådighet
PRIVATE HYTTEEIERE	Bruk og vedlikehold av egne hytter.	Kommunal avtale Festekontrakter
RØDE KORS HJELPEKORPS	Vakt-, patrulje- og redningstjeneste, førstehjelp	
SPEIDERBEVEGELSEN	Bruk og vedlikehold av hytter	Kommunal avtale
STIFTELSEN TURNERHYTTEN	Åpen hytte på Turnerhytten, utleie, salg av forfriskninger til inntekt for driften av hytten.	Eierrådighet
TURN- OG IDRETTSFORENINGEN VIKING	Åpen hytte på Vikinghytten, salg av forfriskninger til inntekt for driften av hytten, preparering av skiløyper på Fløyen. Har utarbeidet O-kart for deler av området.	Kommunalt vedtak vedr. skiløypepreparering.
VAREGGA GRUNNEIGARLAG	Beite, forvaltning av og oppsyn med egen eiendom og grunneigarlagets jakt- og beiterettigheter.	Skogloven Viltloven Kommunal avtale om streifbeiting på kommunal grunn. Oppsynsmann med begrenset politimyndighet.

EIENDOMSFORMHOLD

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- - - FORVALTNINGSGRENSE BST
- BERGEN KOMMUNE
- PRIVATE GRUNNEIERE
- FIRMA, SELSKAP ETC.
- STATEN
- BERGEN TOMTESELSKAP
- J LANGES OG SØSKENDES LEGAT
- BERGEN SKOG OG TRÆPL. SELSKAP (BST)
- VAREGGA GRUNNEIGARLAG

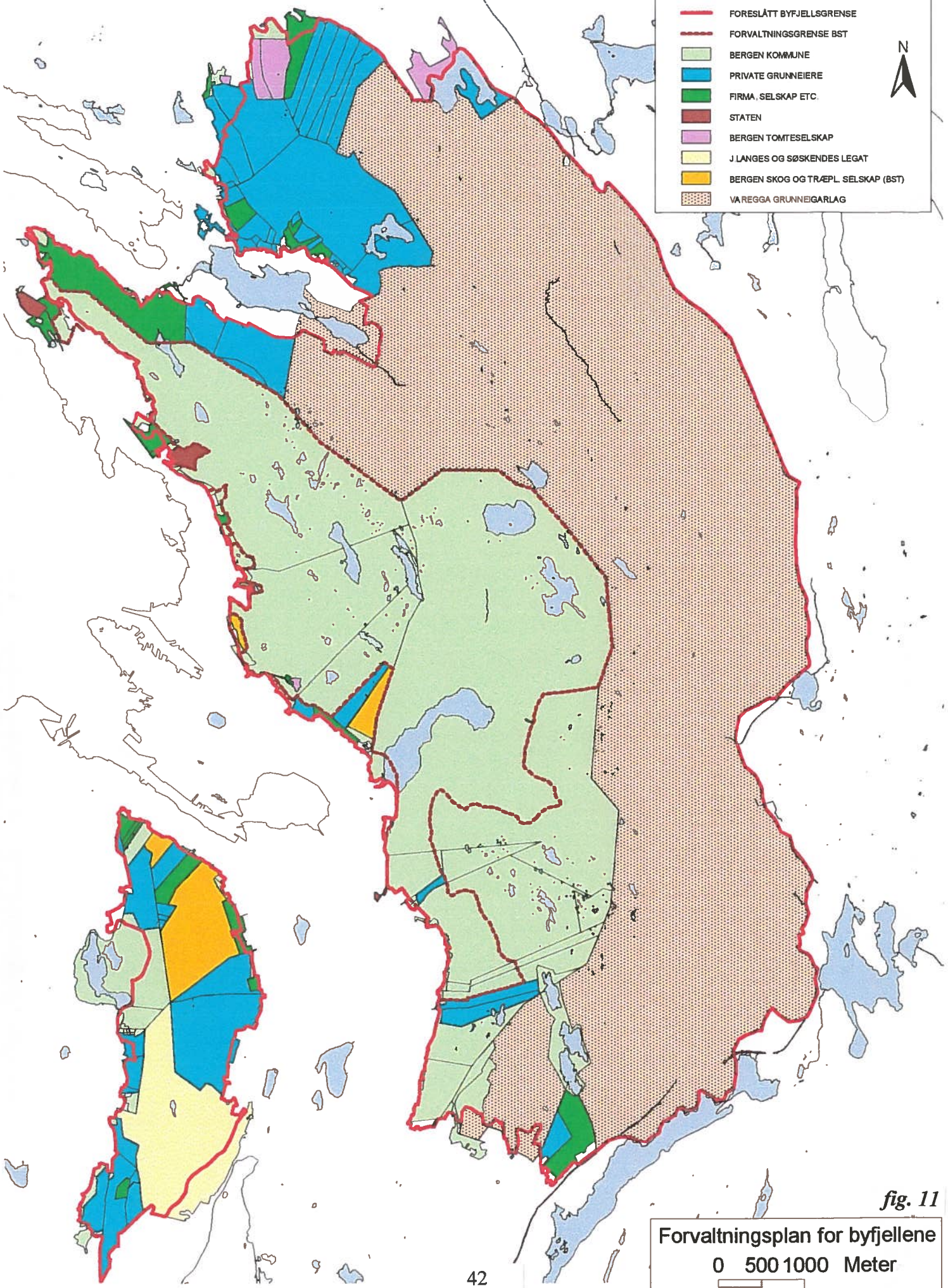

fig. 11

Forvaltningsplan for byfjellene
0 500 1000 Meter

med Bergen kommune om beiteretter på byfjellene (1990) (vedlegg C4). Bergens Skog- og Træplantingsselskap har en større eiendom på Løvsbakken og noen mindre på Fløyen. Johan Langes og Søskenes legat eier en større eiendom på sørsiden av Løvsbakken (Langegården).

Den relativt enkle eiendomsstrukturen i vesentlige deler av planområdet vurderes å være et godt utgangspunkt for å nå mål om en helhetlig forvaltning i byfjellsområdet.

Registrerte oppfølgingsoppgaver:

- * **vurdering av behov for erverv av areal i byfjellene, bl.a. for å sikre strategisk viktige areal for friluftsliv, f.eks. i tilknytning til innfallsporter (søkes løst gjennom arbeid med sikringsprogram for friluftareal i kommunen) (jfr. kap. 3.1)**

- * **foreta nødvendige avklaringer når det gjelder kommunal eiendomsforvaltning i byfjellsområdet**

5. UTFORDRINGER

5.1 *Forholdet mellom by og byfjell*

Økte krav til boligfortetting i sentrumsnære deler av kommunen gir økt utbyggingspress i randsonen til byfjellene. Med tanke på å ivareta byfjellene som friluftsområde på lang sikt, vil en viktig utfordring være å etablere en langsiktig grense mellom by og byfjell (kap. 1.1).

I tillegg ligger det en viktig utfordring i å sikre sammenhengen mellom byfjellene og grønnstrukturen i byen.

For friluftslivet er det svært viktig at det sikres gode muligheter for å komme inn i byfjellene. Innfallsportene må sikres, tilrettelegges og knyttes sammen med turveier og grøntdrag i byggesonen.

På denne måten kan ulike deler av byfjellsområdet knyttes sammen, samtidig som byfjellsområdet veves sammen med mer "urban" natur i byen. Det siste har ikke kun verdi for friluftslivet, en slik sammenbinding av det grønne vil bl.a. også kunne ha betydelig økologisk og landskapsestetisk verdi. Denne problemstillingen følges opp i arbeidet med *Grønn plakat* i byggesonen.

5.2 *Forholdene i byfjellene*

En viktig utfordring innen byfjellsområdet blir å balansere ulike brukerinteresser mot hverandre og mot verneinteressene (kap. 1.1).

Byfjellene er arena for et mangfold av aktiviteter, med et stort antall brukergrupper (kap. 4). Så langt kan vi ikke se at dette har avstedkommet mange og store konflikter. I løpet av de senere år har vi imidlertid kunnet spore en viss økning av konfliktnivået, primært som en følge av at deler av byfjellene har tiltrukket seg nye aktiviteter og således nye brukergrupper, men også som en følge av at den totale bruk av byfjellene i ulike sammenhenger synes å øke.

5.2.1 Motstridende interesser

Det er registrert motstridende interesser når det gjelder følgende forhold av betydning for forvaltningen av byfjellene:

- * *mellom natur- og landskapsvern/friluftsliv og næring/servicevirksomhet*

Konfliktene knytter seg til de konsekvenser næring/servicevirksomhet har for natur- og landskapsvern/friluftsliv. Av konsekvenser kan nevnes:

- *Biltransport til anlegg i fjellområdet

Ny og/eller økt aktivitet f.eks. på Fløyen (bl.a. knyttet til Fløyrestauranten) har ført til at behovet for biltransport til byfjellene har økt. Dette gjelder særlig strekningen mellom Skansemyren og Fløyen. Biltrafikk oppleves som et fremmedelement i byfjellene og vurderes som en ulempe av bl.a. turgåere.

Det er en utfordring å finne en god balanse mellom å tillate nødvendig biltransport og samtidig begrense bilbruken i størst mulig grad.

*Telekommunikasjonsanlegg og el-forsyning

Master og linjeanlegg må ut fra sine funksjoner ofte plasseres svært eksponert. Dette betyr at anleggene ofte virker dominerende i landskapet. Dette bidrar til at opplevelsesverdien i landskapet omkring anleggene ofte reduseres betydelig.

For å hindre at opplevelsesverdien ytterligere reduseres, vil det være en utfordring å sørge for at eventuelle nye installasjoner samlokaliseres med de anlegg som allerede eksisterer. De anlegg som strengt tatt er nødvendige, må plasseres slik at de glir inn i landskap og natur på en best mulig måte. Unødvendige anlegg bør fjernes.

*Landbruk

Landbruket nytter deler av byfjellene i tilknytning til sauebeiting og skogbruk (kap. 3.2). Det er ønskelig å opprettholde og eventuelt øke beitebruken av hensyn til natur, landskap og friluftsliv, men beiting innenfor nedslagsfelt til drikkevann kan være konfliktfylt. Det knytter seg dessuten visse konflikter til forholdet mellom sau på beite og overholdelse av båndtvangbestemmelsene, men problemets størrelse er usikkert.

Det næringsmessige skogbruket er primært knyttet til landbruksmiljøene i Langedalen-Kvamsdalen, Haugland, Hjortland og Jordal. Med unntak av Hjortland ligger skogteigene i områder som i det vesentlige er relativt utilgjengelig for vanlige friluftslivsaktiviteter, og der konfliktene generelt vurderes som små. I de områder der skogen forvaltes av Bergens Skog- og Træplantningsselskap, underordnes driftsøkonomiske hensyn hensynet til rekreasjon og landskapspleie, og konfliktene vurderes i dag som små.

Utfordringene knyttet til landbruket blir følgelig å balansere fremtidig bruk av byfjellene som beiteland for småfe mot de krav drikkevannsforsyningen setter i nedslagsfeltene, sørge for at båndtvangbestemmelsene overholdes og sikre at hensynene til natur, landskap og friluftsliv ivaretas på en tilstrekkelig god måte i områder med næringsmessig skogbruk. Nye veier innen skogbruket må anlegges på en måte som ivaretar hensynet til friluftsliv, landskap, økologi. Vurderingene bør her skje gjennom arbeidet med Hovedplan for skogsveier.

*Turisme/arrangementer

Det er særlig områdene i nærheten av øvre stasjon for Fløibanen og Ulriksbanen som i dag besøkes av turistene. Det er så langt ikke registrert konflikter av betydning knyttet til dette, men en kan ane ringvirkninger av den store trafikken som ikke nødvendigvis er konfliktfrie i forhold til natur og tradisjonelt friluftsliv. En må forvente at økt besøk på f.eks. Fløirestauranten medfører økt behov for biltransport, jfr. det som foran er nevnt. En må videre måtte forvente at økt besøk f.eks. vil medføre økt terrengslitasje, økende fare for forsøpling og økende skogbrannfare.

Det er også registrert en økende interesse for å nytte særlig Fløyen-området til ulike utendørsarrangementer. Slike arrangementer kan tenkes å gi uheldige virkninger på naturen og tidvis fortrenge annen mer uorganisert bruk av området.

Det er en utfordring å tilrettelegge noen områder, f. eks. på Fløyen og toppen av Ulriken, på en slik måte at konflikter med annen bruk av byfjellene reduseres i størst mulig grad.

* mellom ulike friluftaktiviteter

Offroad-sykkelens inntreden på markedet har medført at mange har funnet

byfjellene egnet som arena for mer krevende sykling. Slik aktivitet har medført konflikter på primært to områder. Det mest omtalte forholdet knytter seg til konflikten mellom syklisters og turgåeres bruk av turveiene. Det kan lett oppstå farlige situasjoner når syklistene i stor fart møter turgåere på smale og bratte turveier. I tillegg medfører sykling av noe omfang i terrenget utvilsomt slitasje på naturen. Det er også registrert slitasje på veier med kulturminneinteresse som en følge av sykling.

En del av de samme problemstillingene knytter seg til ridning, men det er ikke registrert konflikter i samme omfang mellom ridende og turgåere.

Utfordringene på dette feltet ligger i å kunne kanalisere bruken og brukerne på en slik måte at konfliktene reduseres i størst mulig grad.

* *mellom naturvern/klassisk friluftsliv og idrett/tilgrensende fritidsaktiviteter*

Til tider dukker det opp saker som synliggjør visse konflikter mellom det enkle, klassiske friluftslivet og idrettsaktiviteter som krever mer tilrettelegging. Generelt vurderes ikke konfliktnivået som høyt, men håndtering av et fåtall enkeltsaker har ført til tildels sterke reaksjoner fra deler av brukerne på byfjellene. Aktuelt i senere tid har vært spørsmålet om hvor en tjenlig treningsarena for mountain-bike syklistene bør ligge. Det er også registrert behov for områder til aktiviteter som paint-ball skyting og hundelufting (områder med unntak fra båndtvangbestemmelsene). Tanker om et alpinanlegg på Ulriken basert på produksjon av kunstig snø har også vært lansert.

I avgrensede deler av byfjellene kan det tenkes at det ut fra økologiske betraktninger vil være ønskelig å begrense ferdsel og annen menneskelig aktivitet.

Utfordringene ligger også her i å kanalisere aktivitetene til egnede lokaliteter med en beliggenhet som ikke er til nevneverdig ulempe for natur og mer tradisjonell bruk av byfjellsområdet. Det er forøvrig et spørsmål om ikke en del tilretteleggingskrevende tiltak og aktiviteter bør legges til områder utenfor byfjellene.

* *mellom drikkevannsforsyningen og friluftsliv/annen aktivitet i nedslagsfelt*

Ved siden av at byfjellsområdet er et svært viktig friluftsområde, er deler av byfjellene båndlagt som nedslagsfelt til drikkevann (kap. 3.4). Med sikte på å hindre forurensning og minimalisere faren for forurensning og kvalitetsreduksjon av drikkevannet, stilles det relativt strenge krav til hvilke tiltak som kan gjennomføres og hvilke aktiviteter som kan pågå i drikkevannene og deres nedslagsfelt.

Båndleggingen innebærer et sterkt vern av nedslagsfeltene slik de i dag ligger, og dette er til det gode med tanke på å sikre deler av byfjellene som

friluftarena på lang sikt. Samtidig kan en ikke legge skjul på at det er interessemotsetninger mellom friluftslivet og drikkevannsforsyningen på en del punkter. Det er bl.a. en ulempe for friluftslivet at de fleste vann i byfjellsområdet ikke kan nyttes til bading, fiske, skøyteøving o.l. Vannstandsvariasjoner i magasinene innebærer også at opplevelseskvalitetene i deler av byfjellene tidvis reduseres.

Bystyret besluttet 23.03.1998 at bl.a. byfjellene skal inngå i Bergens drikkevannsforsyning på lang sikt. For forvaltningen blir det en utfordring å legge forholdene slik til rette at drikkevannskildene i byfjellsområdet sikres tilstrekkelig, samtidig som en søker å minimalisere ulempene for friluftslivet.

5.2.2 Håndtering av motstrid - soneinndeling av byfjellene

På oversiktsnivå vil en soneinndeling av byfjellene kunne bidra til å klargjøre hvordan Bergen kommune ønsker at arealene på byfjellene skal forvaltes i tiden fremover.

Soneinndeling innebærer at deler av byfjellsområdet blir liggende i en *vernesone* der vern av fjellets "urørte" preg har prioritet. Andre deler blir liggende i *brukssonen*, der mange av de tiltak og aktiviteter som frarådes i vernesonen kan aksepteres. For forvaltningen vil sonene være et verktøy som bidrar til å møte mange av utfordringene som foran er nevnt. Sonene kan være et verktøy for å håndtere eksisterende konflikter og forebygge nye.

Nærmere redegjørelse for inndeling av byfjellene i soner fremgår av kap. 6.4.4.

5.3 Administrative og økonomiske utfordringer

De administrative utfordringer ligger i å sikre forvaltningen tjenlige prosedyrer og verktøy for håndtering av virksomhet som pågår i byfjellene.

Fig. 10 viser at det er et betydelig antall offentlige aktører som på ulikt formelt grunnlag har interesser i eller delansvar for forvaltningen av byfjellene. Bare innenfor kommuneadministrasjonen er det registrert 10 ulike involverte kontorer/avdelinger. Både innad i kommuneadministrasjonen og utad i befolkningen hersker det betydelig uklarhet omkring ansvarsforholdene i byfjellsforvaltningen. *Byfjellsforvaltning* er i seg selv et relativt nytt begrep, forvaltningen har frem til nå mer eller mindre utelukkende basert seg på det sektoransvar den enkelte etat har hatt. Konsekvensene av dette har vært at det er fattet delbeslutninger og gjennomført tiltak med konsekvenser for byfjellene i sin helhet, uten at hensynet til helheten har vært tilstrekkelig godt ivaretatt.

Det er registrert et behov for å rydde opp i disse uklarhetene, delvis for å bidra til at bl.a. ulike deler av kommuneadministrasjonen er mer samordnet i sin forvaltning, men også for å bidra til at knappe ressurser som kan nyttes i byfjellsforvaltningen utnyttes rasjonelt.

Aktuelle spørsmål og oppgaver å gripe fatt i er:

- * å rydde opp i uklare ansvarsforhold (kap. 4.2, 6.7, 7)
- * å etablere rutiner for samarbeid og håndtering av aktuelle saker (kap. 6.4.5)
- * å etablere et forum for gjensidig informasjonsutveksling og diskusjon om tverrfaglige spørsmål (kap. 6.4.5)
- * å følge opp forvaltningsplanens forslag om administrative tiltak (kap. 6.7, 7)
- * å utarbeide forvaltningsplaner for de deler av byfjellene som mangler slike (kap. 7)
- * å følge opp fagtematiske oppgaver (kap. 2, 3)
- * å følge opp forvaltningsplanen ved å tilføre ressurser til vedlikehold, drift, oppsyn og praktiske tiltak (kap. 7).

I kap. 6 og 7 går en nærmere inn på hvordan en skal finne løsninger på deler av de spørsmål og oppgaver som her er skissert. Forvaltningsplanen går ikke inn på en vurdering av *behovene for nye tilretteleggingstiltak* for f.eks. friluftsliv i byfjellene. Økonomiske behov i denne sammenheng vil derfor måtte synliggjøres som en oppfølging av forvaltningsplanen. Behov for vedlikehold av turveier og øvrige, allerede gjennomførte tiltak for friluftslivet er delvis synliggjort i kap. 3.1 og 3.5. Forvaltningen står overfor store utfordringer knyttet til å fremskaffe midler til et forsvarlig vedlikehold av allerede eksisterende anlegg i et byens mest besøkte friluftsområder. Vedlikehold og skjøtsel av betydelige kulturminneverdier er en del av dette. Det vises forøvrig til kap. 7.

6. FREMTIDIG FORVALTNING

6.1 Mål for forvaltningen

Visjoner og mål for forvaltning av byfjellene er skissert i kap. 1.2. I kap. 6 fokuseres følgende:

Det skal etableres en entydig grense mellom byen og byfjellene

Det skal etableres en helhetlig forvaltningsstrategi for byfjellene

6.2 Aktuelle virkemidler

Bergen kommune kan ta i bruk ulike virkemidler i byfjellsforvaltningen.

6.2.1 Juridiske virkemidler.

Forvaltningen kan inngå avtaler (f.eks. med grunneiere), utarbeide juridisk bindende planer (f.eks. reguleringsplan), eller utarbeide bestemmelser eller f.eks. fatte vernevedtak etter særlovverket. Forvaltningen kan også velge å forholde seg mer passivt ved å ta stilling til enkeltsaker etterhvert som slike dukker opp.

Forvaltningsplan for byfjellene består bl.a. av en arealdel (fig. 12) som aktivt tar stilling til ønsket arealbruk i byfjellene. Arealdelen er utarbeidet etter retningslinjer for utarbeidelse av kommunedelplaner, med de begrensninger som følger av dette med hensyn til differensiering av "landbruks-, natur- og friluftsområdene". Planen er likevel ikke behandlet i tråd med prosedyre for behandling av planer etter Plan- og bygningsloven i Bergen kommune. Den vil derfor ikke i seg selv få juridisk virkning som kommunedelplan. *Det blir derfor viktig å sørge for at plankartet, med tilknyttede bestemmelser, innarbeides så langt det lar seg gjøre i planer etter Plan- og bygningsloven som det arbeides med, og som berører byfjellene.*

6.2.2 Andre virkemidler

Kommunen har visse økonomiske virkemidler for å nå forvaltningsmålene, f.eks. gjennom forvaltning av egen grunn, ved utbygging og drift av vannverk, veier, stier og ved tilskuddsforvaltning bl.a. gjennom landbruket.

Kommunen kan i tillegg nytte seg av administrative virkemidler knyttet til hvordan beslutningsprosesser er organisert og hvilke retningslinjer kommunen ut fra mer selvpålagte krav velger å følge i forvaltningen.

Kommunen kan også nytte informasjon som virkemiddel for å f.eks. oppnå ønsket adferd i byfjellene.

6.3 Forholdet mellom by og byfjell

6.3.1 Behov for en langsiktig byfjellsgrense.

Byfjellsgrensen fastlegger hvor det ved eventuell utbygging vil oppstå klar konflikt med den del av de grøntfaglige interessene som knytter seg til byfjellsområdet. Etablering av en byfjellsgrense innebærer ikke at byggetiltak utenfor grensen nødvendigvis er mindre konfliktyfulle enn byggetiltak innenfor grensen.

Behov for en langsiktig byggegrense mellom byfjellene ovenfor og byen nedenfor har sitt utspring i en målsetting om å verne om byfjellene på lang sikt. Slike mål er tidligere formulert i ulike sammenhenger (jfr. kap 1.5, 6.1). Behovet aktualiseres hver gang det oppstår utbyggingsaker i randsonen av byfjellene. Gjennomføres utbygging, innsnevres byfjellsområdet bit for bit. Av hensyn til de interesser som knytter seg til byfjellene er det følgelig nødvendig å etablere en byggegrense, som allmenheten kan akseptere. Begrepet *byfjellsgrense* innføres for denne grensen, mer eller mindre som en parallell til begrepet markagrense i f.eks. Oslo og Molde. Dette gjøres for å styrke assosiasjonene til at overskridelse av grensen innebærer en klar konflikt med målsettinger knyttet til ivaretagelse av byfjellene.

Byfjellsgrensen presenteres i forslaget til kommuneplanens arealdel. Grensen kan i seg selv gjøres juridisk bindende, i den grad den faller sammen med grensen for landbruks-, natur- og friluftsområdene i byfjellene. Grensen vil kunne ha betydning i forhold til spørsmål om hvorvidt Plan- og bygningslovens krav om konsekvensutredning (KU) for visse tiltak slår inn (jfr. PBL kap. VII).

6.3.2 Hvor bør byfjellsgrensen gå?

Byfjellsgrensen bør trekkes slik at områdene som blir liggende innenfor grensen tilsvarer de områder som etter allmenn oppfatning utgjør byfjellene, både bruksmessig og landskapsmessig.

Konkret er det i dette arbeidet tatt utgangspunkt i grensen mellom *landbruks-, natur- og friluftsområdene* og *byggesonen/uspesifisert bystrøk* (LNF-grensen) slik denne er presentert i gjeldende kommuneplans arealdel.

På grunn av økte krav til presisjon har en her arbeidet med grensen i M 1:1000. Ved konkret fastlegging av byfjellsgrensen er følgende forhold tatt i betraktning:

- * beliggenheten av arronderingsmessig naturlige *eiendomsgrenser* nær gjeldende LNF-grense (bebygde eiendommer blir normalt liggende utenfor byfjellene)
- * beliggenheten av *naturlige fysiske avgrensninger i terrenget* som veier, kraftlinje, fot av skrent, høyde e.l.
- * beliggenheten av *plangrense* for stadfestet reguleringsplan
- * beliggenheten av *formålsgrense* i stadfestet reguleringsplan, der det i noen tilfeller er funnet naturlig å inkludere "grønne" arealbruksformål i byfjellene.

Forvaltningsplanens forslag til byfjellsgrense er vist kartmessig som vedlegg A.

I store deler av området omkring byfjellene, f.eks. langs Bergensdalen, vil foreslått byfjellsgrense først og fremst innebære en presisering av LNF-grensen, slik den har vært trukket i de senere kommuneplaner. I andre deler av området foreslås en byfjellsgrense med klare avvik fra gjeldende LNF-grense. Avvik er delvis forårsaket av at ønsket arealbruk, vurdert ut fra interesser knyttet til byfjellene, ikke samsvarer med den arealbruk som pr. dato er fastlagt i kommuneplanens arealdel. Avvik kommer delvis også til uttrykk som et resultat av en differensiering mellom ulike arealer som alle inngår i sekkebetegnelsen landbruks-, natur- og friluftsområde.

Vesentlige avvik mellom foreslått *byfjellsgrense* og *gjeldende grense for landbruks-, natur- og friluftsområdene* omkring byfjellene, knytter seg til følgende områder:

* *Eidsvågsfjellet*

Store deler av den nordøstlige siden av Eidsvågsfjellet er i gjeldende kommuneplan avsatt til *boligområde med tilhørende anlegg*. Det er utarbeidet forslag til reguleringsplan for området (plannr. 5.853.00.00.), men planen er ikke vedtatt. Utbyggingsområdet omfatter en vesentlig del av Eidsvågsfjellet, som er en utløper av byfjellene mot nordvest. Realisering av planlagt utbygging vil betydelig redusere Eidsvågsfjellets utbredelse og kvaliteter som natur- og rekreasjonsareal. Området har bl.a. økologiske kvaliteter (f.eks. klare indikasjoner på forekomster av hvitryggspett), det er landskapsmessig eksponert, det har eksisterende og potensiell stor verdi i friluftslivssammenheng og det er en viktig arena for O-sporten. Området inngår som en naturlig del av byfjellene i denne del av kommunen, og foreslås lagt innenfor byfjellsgrensen.

* *Jordal og Indre Sædal*

Dette er områder som i dag er eller har vært jordbruksområder, og som i dag er vist som *landbruks-, natur- og friluftsområde* i kommuneplanens arealdel. Områdene kan ikke sies å være en naturlig del av byfjellene og legges utenfor byfjellsgrensen.

* *Hellen festning og området ved Løvestakkvatnene.*

Dette er viktige friluftsområder i randen av byfjellene, og er i dag vist som *landbruks-, natur- og friluftsområder* i kommuneplanens arealdel. Områdene vurderes primært å fylle nærmiljøfunksjoner for befolkningen omkring, og vurderes bl.a. av denne grunn ikke å være en del av byfjellsområdet. Byfjellsgrensen foreslås trukket utenom.

Lignende vurderinger kan gjøres for området ved *Langebården*. Betydningen av Langegården som innfallsport til byfjellene er imidlertid vurdert som såvidt stor at den del av området som ligger utenfor naturminnet/landskapsvern-området legges innenfor byfjellsgrensen (vedlegg A). Verneområdet ved Langegården legges utenfor, for å unngå eventuelle forvaltningsmessige konflikter mellom forvaltningsregler for verneområdet og byfjellene for øvrig.

Det foregår i dag arealplanlegging etter Plan- og bygningsloven flere steder langs den foreslåtte byfjellsgrensen (fig. 12). I den grad byggegrense mot byfjellene er avklart i den enkelte plan, tar byfjellsgrensen høyde for dette. Motstrid mellom disse planene og den byfjellsgrense som her presenteres er derfor unngått.

Utbyggingsplan for boliger i N. Langhellesveis forlengelse er sterkt omdiskutert, ikke minst fordi utbyggingen griper inn i randen av Løvestakken-Gullsteinen. Sakens utfall er ikke endelig klarlagt når dette skrives. Av denne grunn, samt det forhold at de grøntfaglige argumenter mot utbygging i dette området er sterke, har en valgt å ikke ta hensyn til dette planforslaget når forslaget til byfjellsgrense her er trukket opp.

I forbindelse med kommuneplanbehandlingen bør en ta stilling til konsekvensene for de arealer som blir liggende mellom forvaltningsplanens forslag til byfjellsgrense og gjeldende LNF-grense. I de områder der byfjellsgrensen legges nærmere bebyggelsen

enn dagens LNF-grense angir, vil det være naturlig at kommuneplanens LNF-område utvides tilsvarende. I de områder der byfjellsgrensen trekkes tilbake bør arealene opprettholdes som landbruks-, natur- og friluftsområder eller sikres for “grønne” formål ved reguleringsplan.

6.4 *Forholdene i byfjellene*

6.4.1 Plankartet (fig.12)

Forvaltningsplanens arealdel (plankartet) viser byfjellene som landbruks-, natur- og friluftsområde. Forvaltningsplanen presenterer følgelig ingen endringer i forhold til hvordan byfjellsområdet er disponert i gjeldende kommuneplan. Plan- og bygningsloven gir ikke kommunen anledning til med juridisk virkning å skille mellom arealkategoriene landbruk, naturvern og friluftsliv på overordnet plannivå. Det er imidlertid mulig å vise en differensiering mellom formålene på plankartet.

Dette kan gjøres for å uttrykke kommunens *holdning* til prioriterte hensyn i ulike deler av byfjellene, og kan også nyttes som *retningslinje* for kommunens behandling av saker i ulike deler av byfjellsområdet. En slik differensiering er her foretatt ved å fremheve de deler av byfjellene der fjellområdets “urørte” preg ønskes bevart. Soneinndelingen er nærmere omtalt i kap. 6.4.4.

I en del av byfjellsområdet gjør det seg gjeldende så vidt spesielle forhold at en har valgt å vurdere disse noe særskilt (bl.a. områdene 1 og 2, jfr. kap. 6.4.4).

Deler av byfjellene er i tillegg vist som *båndlagt område*. Denne båndleggingen er også vist på gjeldende kommuneplan. Båndleggingen knytter seg til sikring av nedslagsfeltet for byens drikkevannsforsyning.

Det har vært diskutert hvorvidt ny båndlegging kan være aktuelt for å sikre natur- eller friluftinteressene i avgrensede deler av byfjellene. Båndleggingsvedtak må følges opp av annet plan- eller særlovsvedtak innen 4 år, dersom vedtakets rettsvirkninger skal opprettholdes. Ressurssituasjonen tilsier at en ikke har funnet det realistisk å foreslå båndlegging av nye områder.

Plankartet er vist som temakart i forslag til kommuneplanens arealdel.

6.4.2 Forslag om utfyllende *bestemmelser* til plankartet

Bestemmelsene skal utdype og utfylle plankartets forslag til arealbruk. Bestemmelsene er innarbeidet i forslaget til kommuneplanens arealdel. Disse vil først ha juridisk virkning når kommuneplanen er vedtatt.

Følgende bestemmelser foreslås å gjelde arealer avsatt til *landbruks-, natur- og friluftsområde* innenfor planområdet (jfr. Plan-og bygningslovens § 20-4 og forslag til kommuneplanens arealdel 2000-2011):

PLANKART

- FORESLÅTT BYFJELLSGRENSE
- PLANGRENSE
- OMRÅDER MED SÆRLIGE RETNINGSLINJER
- ① Hjørtland
- ② Fløyen
- ... GRENSE FOR OMRÅDE MED SÆRLIGE RETNINGSLINJER
- ▭ BÅNDLAGT NEDSLAGSFELT FOR DRIKKEVANN
- * UTGÅR VED UTGANGEN AV 2001
- ▨ BÅNDLAGT NATURVERNOMRÅDE
- BRUKSSONE, LNF (LANDBRUK, NATUR- OG FRILUFTSLIV)
- ▤ VERNESONE, LNF-N HVOR NATURVERN ER DOMINERENDE
- ▥ LNF-F HVOR FRILUFTSLIV ER DOMINERENDE

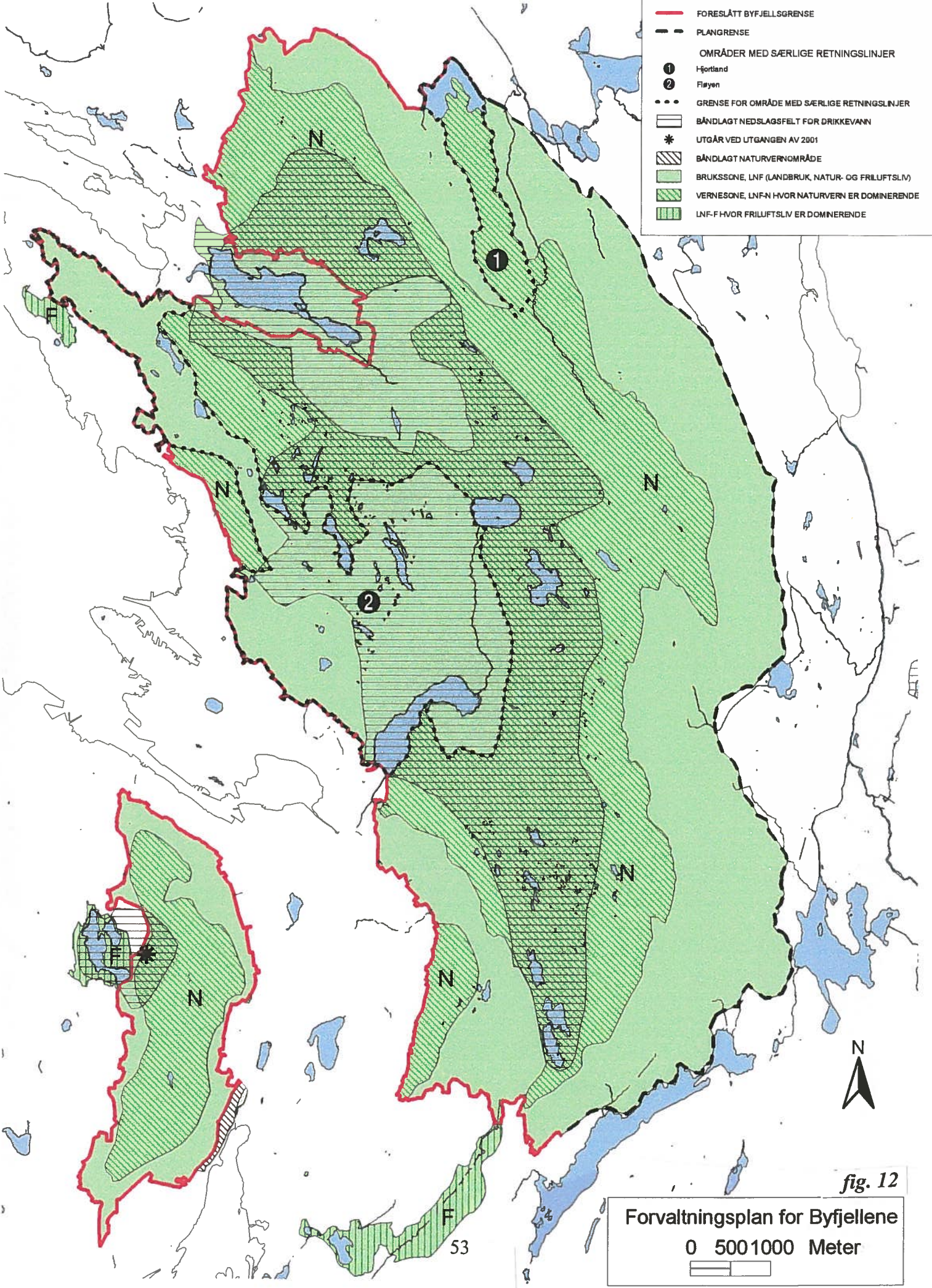

fig. 12

Forvaltningsplan for Byfjellene

0 500 1000 Meter

Til § 20-4, 2 ledd, c) vedr. spredt boligbygging og ervervsbebyggelse:

Spredt boligbygging eller ervervsbebyggelse som ikke er ledd i stedbunden næring er ikke tillatt (best. 4a). Vesentlig utvidelse av ervervsbebyggelsen ved Fløibanen og Ulriksbanen kan kun skje i medhold av bebyggelsesplan, jfr. PBL § 28-2 (best. 4e).

Til § 20-4, 2. ledd, e) vedr. fritidsbebyggelse:

Oppføring av ny fritidsbebyggelse og vesentlig utvidelse av bestående fritidsbebyggelse er ikke tillatt (best. 4c).

Til § 20-4, 2. ledd, f) vedr. vann og vassdrag:

Innenfor 10 m-beltet til strandlinje langs vann og vassdrag (målt i horisontalplanet ved gjennomsnittlig flomvannstand) er det forbudt å iverksette utfylling, utspregning, utgraving og/eller tiltak som krever tillatelse etter PBL § 93. Unntatt er tiltak som forutsetter kryssing av eller adkomst til vassdrag, eller tilrettelegging av strandlinje av hensyn til landbruket eller allmenne friluftinteresser.

6.4.3 Dispensasjon

Med tanke på den store betydning byfjellene har for byen, regionen og landet forøvrig foreslås at myndigheten til å dispensere fra den del av kommuneplanens arealdel som vedrører byfjellene (jfr. foreliggende forslag til forvaltningsplan) legges til bystyret.

Plan- og bygningslovens § 7 gir *Det faste utvalg for plansaker* myndighet til å dispensere fra bl.a. kommuneplanens arealdel og reguleringsplan, "med mindre annet er bestemt i vedkommende plan". Her foreslås altså at *bystyret* gis dispensasjonsmyndigheten. Saker kan eventuelt gjøres gjenstand for forutgående behandling i aktuelle politiske underorgan med ansvar i byfjellene.

Prosedyre for behandling av dispensasjonssaker i byfjellsområdet er innarbeidet i forslaget til kommuneplanens arealdel, som retningslinje 1e:

"I byfjellene, jfr. avgrensning i Forvaltningsplan for byfjellene, del 2, kan kun bystyret selv dispensere fra kommuneplanens arealdel."

Retningslinjen har først gyldighet når kommuneplanens arealdel er vedtatt.

6.4.4 Inndeling av byfjellsområdet i en *vernesone* og en *bruksone* (fig. 12)/ forslag om utfyllende *retningslinjer* til plankartet (fig. 13)

Det foreslås retningslinjer som skal gi rammer for detaljplanlegging, enkeltsaksbehandling og videre oppfølging. De kan ikke nyttes som hjemmelsgrunnlag for vedtak etter planen, men utfyller bestemmelser i lov, samt planbestemmelsene (kap. 6.4.2). Ved eventuell motstrid mellom retningslinjene og lov, går lov foran. Vedtatte retningslinjer er å betrakte som kommunestyrets instruksjon til politiske utvalg og administrasjon om ønsket forvaltningspraksis og oppfølging av planen.

Retningslinjene knyttes opp mot den inndeling av byfjellene i 2 forvaltningssoner som er vist på plankartet (fig. 12). Motivet bak soneinndelingen er å etablere et verktøy som gir et ryddig grunnlag for å håndtere forholdet mellom ulike brukerinteresser, og forholdet mellom bruker- og verneinteresser. Foreslått soneinndeling er funnet hensiktsmessig når hensynet til en inndeling som i størst mulig grad fanger opp nyanser i områdekarakter og ønsket forvaltningspraksis, veies mot hensynet til en praktisk og håndterlig inndeling av planområdet.

Inndelingen uttrykker ikke en gradering av verdier innenfor planområdet, alle soner er i prinsippet like viktige for byfjellene som friluftsområde. Inndelingen gir likevel uttrykk for en nyansering mellom interesser og verdier i området, noe som legger føringer på den fremtidige forvaltningen. Med fremtidig forvaltning menes her fremtidig planlegging, saksbehandling og gjennomføring av praktiske eller regulerende tiltak. Inndelingen bygger på registreringene av verneverdier og brukerinteresser (kap. 2, 3).

Hovedkriteriene som er lagt til grunn ved avgrensning mellom sonene er:

Eksisterende situasjon:

- * type bruk og bruksintensitet (fig. 5, 6, 8)
- * omfang av tekniske inngrep (fig. 8)
- * tilretteleggingsgrad (primært friluftsliv) (fig. 5)
- * registrerte naturtyper og kulturminner (fig. 4, 3)

Fremtidig situasjon:

- * ønsket natur- og kulturminnevern (herunder biologisk mangfold)
- * ønsket tilretteleggingsgrad for friluftsliv

Ved inndeling av byfjellene i 2 soner presenteres følgende et skille mellom en *vernesone* og en *brukssone*:

Vernesonen (sone LNF-N) består av de deler av byfjellene som ønskes beholdt mest mulig "urørt", av hensyn til vern av natur, landskap, drikkevannsforsyningen og den del av friluftslivet som ikke forutsetter tilrettelegging av betydning.

Sonen omfatter de høyereliggende deler av byfjellene, men strekker seg stedvis ned mot by- og landbruksområdene i randsonen. Naturen i sonen kjennetegnes i hovedsak av fjellområder, men består stedvis også av naturskog, myr og vann. Sonen kan ha kulturminner eller kulturminnemiljøer med bevaringsverdi. Deler av sonen er sterkt preget av beitebruk. Turgåere er viktigste brukergruppe. Store deler av sonen inngår i nedslagsfelt til drikkevann.

Forvaltningsmål: Vernesonens relativt urørte natur- og landskapspreg opprettholdes på lang sikt. Ved forvaltningens vurderinger av hvorvidt et planlagt tiltak i sonen kan tilrås eller ikke, skal hensynet til natur, landskap og andre miljøgoder tillegges stor vekt.

Brukssonen (sone LNF) består av de deler av byfjellene der bruksmessige hensyn i sterkere grad gjør seg gjeldende, f.eks. knyttet til landbruk, idrett og mer tilretteleggingskrevende deler av friluftslivet.

Sonen inkluderer deler av byfjellsområdet som i noen grad allerede er påvirket av tekniske inngrep, og der landbruket og interesser knyttet til skogbruk og mer tilrettelagt friluftsliv står sterkere. Sonen omfatter lavereliggende deler av planområdet, og naturen i sonen kjennetegnes i hovedsak av skog- og myrområder. Store deler av sonen kan bestå av kulturskog og kulturmark. Sonen kan ha kulturminner eller kulturminnemiljøer med bevaringsverdi. Store deler av sonen inngår i nedslagsfelt til drikkevann.

Forvaltningsmål: Brukssonens eksisterende natur- og landskapspreg ivaretas på best mulig måte. Ved forvaltningens vurderinger av hvorvidt et planlagt tiltak kan gjennomføres, skal hensynet til natur, landskap og andre miljøgoder tillegges stor vekt. Dette gjelder f. eks. tiltak knyttet til tradisjonell landbruksdrift, skogbruks-tiltak, naturtilpassete tilretteleggingstiltak for friluftsliv og idrett og tiltak som er nødvendig for å opprettholde nødvendig teknisk infrastruktur i området.

I fig. 13 er det presentert en oversikt over aktuelle tiltak, inngrep og aktiviteter i byfjellsområdet, samt retningslinjer for hvilket standpunkt forvaltningen *normalt* bør falle ned på ved håndtering av aktuelle saker. Det er vanskelig å fange opp alle saker som nå og i fremtiden kan tenkes å dukke opp i byfjellene. Forvaltningen bør derfor, uansett om en aktuell sak er nevnt i figurene eller ei, legge målsettingen for forvaltningen i sonene til grunn når avgjørelser skal treffes.

6.4.5 Områder med særlige retningslinjer

I deler av området er det nødvendig å supplere de generelle retningslinjene (fig. 13). Dette gjelder områder på Hjortland, Sandviksfjellet - Fløyen - Våkendalen, Ulriken og Løvstakken.

Hjortland (område 1, fig.12)

Område 1 ligger i *vernesonen* (LNF-N), avgrenset som vist på fig.12 .

Det er kjent at området har økologiske verdier, men verdiene bør kartlegges bedre. Området må gis høy prioritet ved registrering av biologisk mangfold. I lys av slike registreringer må det nærmere vurderes hvilke tiltak det er nødvendig å gjennomføre for å ivareta naturkvalitetene i området på lang sikt.

Eidsvågssfjellet - Sandviksfjellet - Fløyen - Våkendalen (område 2, fig. 12)

Område 2 ligger i *brukssonen* (LNF), avgrenset som vist på fig. 12. Retningslinjene utfyller de retningslinjer som fremgår av tab. De deler av retningslinjene som vedrører drikkevann må ikke forveksles med drikkevannsforsynings klausuleringsbestemmelser (restriksjonsbestemmelser) etter Vassdragsloven, som utarbeides etter egen prosedyre og vedtas av bystyret i egen sak.

Tiltak, inngrep, aktivitet	"Vernesonen" Forvaltningszone LNF-N		"Brukssonen" Forvaltningszone LNF	
	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås
Friluftsliv og idrett				
Enkle friluftstiltak f.eks. skilting/info, bygging av klopper, utbedr. av stier, slitasjehindrende tiltak o.l.	X		X	
Natur- og landskapstilpassete anleggstiltak for idrett og friluftsliv		X	X	
Turgåing, skigåing, bær- og sopp-plukking	Er tillatt i h.t. Friluftsløven, med de begrensninger som fremgår av lovens § 3 m.fl.		Er tillatt i h.t. Friluftsløven, med de begrensninger som fremgår av lovens § 3 m.fl.	
Telting	Er tillatt, bortsett fra i 100 m beltet til drikkevannsmagasin.		Er tillatt, bortsett fra i 100 m beltet til drikkevannsmagasin og på nærmere bestemte arealer innenfor område 2 (kap. 6.4.5, pkt. 7).	
Leirslagning		Er forbudt i nedslagsfelt til drikkevann.		Er forbudt i nedslagsfelt til drikkevann.
Bading, bruk av båt og kano, skøyte-løping o.l.		Er forbudt, bortsett fra i Kråvatnet, Borgastemma, Øvstegjelvatnet, Lægdetjern, Langatjern.		Er forbudt, bortsett fra i Nubbevatnet, Skomakerdiket, Munkebotsvatnet Langevatnet.
Fritidsfiske		Er forbudt, bortsett fra i Kråvatnet, Borgastemma, Øvstegjelvatnet, Lægdetjern, Langatjern.		Er forbudt, bortsett fra i Nubbevatnet, Skomakerdiket, Munkebotsvatnet Langevatnet.
Jakt		Bortsett fra på privat grunn øst for Bergensdalen.		Bortsett fra på privat grunn øst for Bergensdalen.

Tiltak, inngrep, aktivitet	"Vernesonen" Forvaltningssone LNF-N		"Brukssonen" Forvaltningssone LNF	
	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås
Bruk av sykkel på vei eller i terreng		X	Er tillatt på vei (ikke postveier) og langs lysløyper. Nærmere retningslinjer for område 2 (kap. 6.4.5, pkt. 9).	
Riding og bruk av hest og vogn f.eks. organisert hesteskyss eller i landbruk		Tilrås i landbruk dersom bruk av hest erstatter bruk av landbruksmaskin el. motorkjøretøy.	Er tillatt på vei (ikke postveier), unntatt søn- og helligdager. På landbruksveier på strekningen Jordal-Hjortland-Sædal er riding også tillatt søn- og helligdag. Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 8).	
Bruk av modellbåter, modellfly o.l.		X	Ikke på/i/over drikkevann.	
Arrangementer og organiserte aktiviteter med folkeansamlinger på mer enn 1000 personer, f.eks. målområde for O-løp		X	Bortsett fra i nedslagsfelt til drikkevann.	
Landbruk				
Tradisjonelt småfeite	På kommunal grunn kun i henhold til avtale med Varegga grunneigarlag av 03.05.90		På kommunal grunn kun i henhold til avtale med Varegga grunneigarlag av 03.05.90	
Utvidelse av område med kulturskog og andre skogkulturtiltak, herunder bygging av landbruksveger		Nærmere retningslinjer for område 1, Hjortlandsåsen (kap. 6.4.5).	Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 3).	

Tiltak, inngrep, aktivitet	"Vernesonen" Forvaltningssone LNF-N		"Brukssonen" Forvaltningssone LNF	
	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås
Oppføring av gjerde eller andre fysiske stengsler		Bortsett fra som ledd i landbruk og av hensyn til drikkevannsforsyningen.		Bortsett fra av hensyn til drikkevannsforsyningen. Tillatt i landbruk.
Oppsyn, utrykninger, øvelser, undervisning m.m.				
Aktiviteter knyttet til oppsyn	X		X	
Utrykning/øvelser hjelpekorps, politi, forsvar	Bortsett fra forsvarsøvelser i nedslagsfelt til drikkevann.		Bortsett fra forsvarsøvelser i nedslagsfelt til drikkevann. Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 12).	
Forskning og undervisning som ikke strider mot mål i forvaltningsplan	X		X	
Installasjoner som innebærer etablering av vegetasjon o.l. som ikke forekommer naturlig i byfjellene		X		X
Motorferdsel				
Bruk av motorkjøretøy på vei		X		Bortsett fra strengt nødvendig kjøring i nærings- og forvaltnings-sammenheng. Bevegelses-hemmedes adgang til kjøring over Munkebotn reguleres i h.h.t. offentlig skilting.
Motorferdsel i utmark		X		Bortsett fra i landbruk.

Tiltak, inngrep, aktivitet	"Vernesonen" Forvaltningssone LNF-N		"Brukssonen" Forvaltningssone LNF	
	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås	vil normalt kunne tilrås	vil normalt frarås
Skiløypepreparering		X	På vei, i tilrettelagt skiløype eller i tilknytning til slik løype.	
Kulturminner, hytter, tekniske inngrep				
Vedlikehold av hytter og annen bebyggelse, veier og anlegg, skjøtsel av kulturminner, samt tikn. transport	Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes.		Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes.	
Nye tyngre anlegg/ tekniske inngre, f.eks. massetak, steinbrudd, P-plasser, master, veier, kraftledninger, hytter o.l.		Nærmere retningslinjer gjelder for Ulrikstoppen og toppen av Løvstakken (kap. 6.4.5). Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes, bl.a. med tanke på behovet for fornminne-registreringer.		Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 11). Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes, bl.a. med tanke på behovet for fornminne-registreringer.
Gjenreisning av hytter o.l. som har vært utsatt for brann/ plutselig naturskade	Innen 5 år etter skadetidspunkt. Byantikvaren må konfereres før tiltak iverksettes.		Innen 5 år etter skadetidspunkt. Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes.	
Bygningsmessige bruksendringer som innebærer mer intensiv bruk eller medfører økt behov for motorferdsel i fremtiden		X		X

Retningslinjenes innhold når det gjelder hensynet til drikkevannsforsyningen antyder det innhold klausuleringsbestemmelsene vil kunne ha i de aktuelle områder.

1. For de deler av området som inngår i nedslagsfelt til drikkevann skal **vannverksmyndighetene** (VA-etaten/Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene) konfereres i saker som gjelder:
  - * utarbeidelse av areal-, tiltaks- og skjøtselsplaner innenfor skogbruk, idrett, friluftsliv og kulturminneforvaltning
  - * gjennomføring av tiltak i marken innenfor skogbruk, idrett, friluftsliv og kulturminneforvaltning som medfører sannsynlig forurensningsfare eller sannsynlig fare for kvalitetsforringelse av drikkevann
  - * gjennomføring av arrangementer
2. **Bergens Skog- og Træplantingsselskap** skal konfereres i saker om tiltak som innebærer slitasje utover det normale på selskapets veier, samt i saker om tiltak som innebærer inngrep i skogen eller sannsynlig fare for skade på skogen. Selskapet skal også konfereres i saker som vedrører arrangementer/turisme i Fløyenområdet.
3. For **skogsdrift** på kommunal grunn i området gjelder at hensynet til friluftsliv, landskap, kulturminner og miljøet forøvrig skal gå foran økonomiske hensyn. Skogkulturarbeid skal utføres bl.a. med tanke på å oppnå et fremtidig variert og opplevelsesrikt skogbilde, samt med sikte på å kanalisere turgåing og andre rekreasjons- og idrettsaktiviteter bort fra områder hvor dette er lite ønskelig, f. eks. ut fra hensynet til drikkevannsforsyningen. Det vises forøvrig til avtale inngått mellom Bergen kommune og Bergens Skog- og Træplantingsselskap.
4. **Motorferdsel og bruk av maskiner** skal begrenses i størst mulig grad. Vegetabilske, miljøvennlige oljeprodukter skal i størst mulig grad nyttes ved bruk av maskiner i området.
5. Det skal ikke lagres **bensin** eller andre **oljeholdige drivstoff** i nedslagsfelt til drikkevann.
6. **Beitedyr** tillates ikke i Våkendalen nedenfor utløp av Tarlebøvatn (Bestemmelse må hjemles i fremtidige klausuleringsbestemmelser for drikkevannskilden).
7. På Fløyen i det området som er vist på fig. 14, samt på Eidsvågsfjellet mellom Munkebotvatnet, Langevatnet og vei er **telting, leirslagning, camping o.l.** kun tillatt etter nærmere avtale. (Slik bestemmelse må hjemles i eget vedtak etter Friluftslovens § 15, og stadfestes av Fylkesmannen).
8. **Riding/bruk av hest og vogn** tillates ikke på vei mellom demningen av Storediket og Brushytten, langs Trondhjemske postvei og Tarlebøveien. (Bestemmelse må hjemles i fremtidige klausuleringsbestemmelser for drikkevannskilden eller i eget vedtak etter Friluftslovens § 2, stadfestet av Fylkesmannen. Ved utarbeidelse av klausuleringsbestemmelser vil spørsmål om forbud mot riding/bruk av hest og vogn på visse veistrekninger kunne tas opp på nytt).
9. **Sykling** tillates ikke i Tippetue, Fløysvingene, Søre Kamveien, Trondhjemske postvei. (Bestemmelse må hjemles i eget vedtak og stadfestes av Fylkesmannen, jfr. Friluftslovens § 2).
10. **Arrangementer**, virksomhet knyttet til **turisme** samt tilrettelegging for slike formål skal søkes lokalisert til området Fløypilen - Fløibanen - Fløyrestauranten - Skomakerdiket, jfr. fig. 14. Eventuelle areal- og byggetiltak i denne sammenheng skal kanaliseres til dette området.
11. For **bygningmessige anlegg** på Rundemanen og Fløyen gjelder følgende:
  - a) Før **eventuelle utvidelser** av eksisterende anlegg skal kunne vurderes, må alle alternative løsninger til utvidelse være nøye gjennomgått. Ved utvidelser skal det ved

Område på Fløyen som kan nyttes til arrangementer og tilretteleggingstiltak tilknyttet idrett, friluftsliv og turisme.

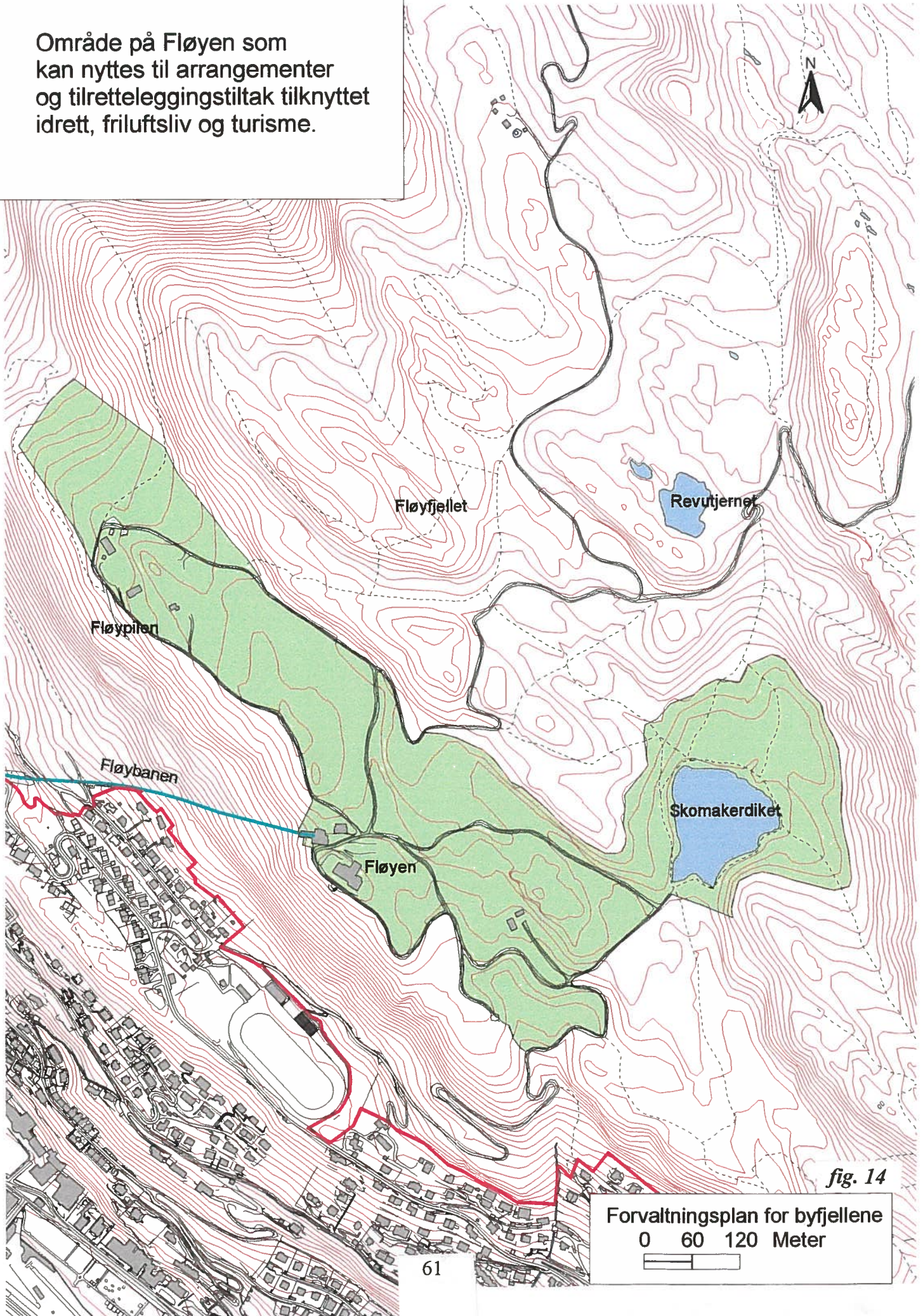

fig. 14

Forvaltningsplan for byfjellene
0 60 120 Meter

plassering og utforming av nyanlegget stilles høye krav til natur- og landskapstilpasninger. Det skal normalt kreves landskapsplan for planlagte areal- og byggetiltak. Det stilles krav om bebyggelseplan for utvidelser ved Fløibanen, jfr. PBL § 28-2, jfr. kap. 6.4.2.

- b) Ved **oppør av virksomhet** tilknyttet de anlegg som i dag er etablert i områdene skal bygg og installasjoner forøvrig fjernes, i den grad anlegget ikke kan gis annen fornuftig funksjon. En skal i så tilfelle tilstrebe å tilbakeføre landskapet til tilstanden før anlegget ble oppført.
12. Retningslinjene vil ikke være til hinder for **forsvarsøvelser** tilknyttet anlegget på Rundemanen.

Toppen av Ulriken og toppen av Løvstakken

Områdene ligger i *vernesonen* (LNF-N).

1. Før **eventuelle utvidelser** av eksisterende anlegg skal kunne vurderes, må alle alternative løsninger til utvidelse være nøye gjennomgått. Ved utvidelser skal det ved plassering og utforming av nyanlegget stilles høye krav til natur- og landskapstilpasninger. Det skal normalt kreves landskapsplan for planlagte areal- og byggetiltak.
2. Ved **oppør av virksomhet** tilknyttet de anlegg som i dag er etablert i områdene skal bygg og installasjoner forøvrig fjernes, i den grad anlegget ikke kan gis annen fornuftig funksjon. En skal i så tilfelle tilstrebe å tilbakeføre landskapet til tilstanden før anlegget ble oppført.

6.5 Forslag til samhandlings- og saksbehandlingsrutine

Et rådgivende byfjellsråd foreslås opprettet for å sikre tverrfaglig og tverretattlig samarbeid. Rådet skal være et forum for gjensidig informasjonsutveksling, diskusjon og evaluering av den løpende forvaltning av byfjellene.

De offentlige aktørene i byfjellsområdet er mange, og har ulike motivasjoner for sin aktivitet og sine disposisjoner i byfjellsområdet (kap. 4.1). Oppnåelse av visjonen for byfjellene i år 2050 forutsetter at aktørene handler innenfor rammer som kan aksepteres av hensyn til helheten. Her er forvaltningsplanen rettesnoren.

Det foreslås to tiltak for å sikre helheten og søke å oppnå en ryddig håndtering av aktuelle saker i byfjellsområdet:

- 1) opprettelse av et byfjellsråd
- 2) etablering av en enhetlig ramme for saksbehandling.

6.5.1 Byfjellsråd

Byfjellsrådet gis ikke avgjørelsesmyndighet. Rådets nærmere funksjoner vil måtte endelig fastlegges når det trer i funksjon og en vinner erfaring med hvordan det fungerer.

Som et utgangspunkt kan det imidlertid synes naturlig at rådet fyller følgende funksjoner:

a) forum for gjensidig informasjonsutveksling.

Rådet bør nyttes aktivt som informasjonskanal overfor øvrige parter i byfjellene og rådet bør som sådan være informert om formelle vedtak, planer, virksomhet og tiltak av ulik karakter i byfjellsområdet.

b) forum for diskusjon.

Rådet bør nyttes som diskusjonsforum, både når det gjelder saker av prinsipiell karakter og når det gjelder konkrete saker forvaltningsorganene ser et behov for å gjennomdrøfte, f.eks. i forkant av at avgjørelser skal fattes. Eksempler på det siste kan være saker av tverrfaglig karakter, saker med stor allmenn interesse, saker som strider mot mål og/eller retningslinjer i forvaltningsplan for byfjellene og saker som omhandler forhold det ikke er utarbeidet retningslinjer for eller der retningslinjene synes mangelfulle.

c) forum for evaluering.

Rådet bør nyttes som forum for evaluering av selve forvaltningsplanen og dens virkninger. Det må forventes at nytt erfaringsmateriale (f.eks. knyttet til en vurdering av hvorvidt planen fungerer etter hensikten), ny kunnskap eller andre endrete forutsetninger krever en revurdering eller justering av forvaltningsplanens anbefalinger. Det vil være naturlig at behovet for slike endringer tas opp i byfjellsrådet, og at endringsspørsmålet deretter tas direkte opp med vedkommende forvaltningsorgan. Forslag om vesentlige endringer i planens bestemmelser eller retningslinjer bør fremmes som egen sak overfor aktuelt politiske organ.

Rådets sekretariat legges til Grønn avdeling. Som et minimum avholdes 2 møter årlig. Ved særlige behov kan medlemmer av rådet kreve at det innkalles til møte. En vektlegging av gjensidig informasjonsutveksling tilsier at rådet bør ha en relativt bred sammensetning. Følgende sammensetning foreslås:

Fra kommunen: *Grønn avdeling, VA-etaten, Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene, Planavdelingen, Byggesaksavdelingen, Skole*
Fra andre aktører: *Bergens Skog- og Træplantningsselskap, Bergen Turlag, Varegga Grunneigarlag¹⁾, Langelegatet²⁾, Fylkesmannen i Hordaland.*

1) kun for saker i området Ulriken - Vidden - Hjortland - Jordal.

2) kun for saker i Løvstakkenområdet.

Rådet kan utvides ved behov, alt etter hvilke tema eller saker som skal behandles. Det bør også vurderes om det bør etableres et mindre arbeidsutvalg e.l. av sentrale aktører som møtes hyppigere enn rådet som sådan, primært i forhold til å ivareta rådets funksjoner ifølge pkt. b. Utvalget foreslås å bestå av de parter som i listen over er markert med kursiv.

6.5.2 Saksbehandling

Utgangspunktet vil være at saker behandles med basis i det regelverk som hjemler organets forvaltning, samt med basis i forvaltningsplan for byfjellene. Ved skjønnsmessige avgjørelser skal således forvaltningsplanens retningslinjer følges (fig. 13).

Vedlegg B redegjør for hvordan saksansvaret er fordelt etter sakstype. Tabellen opplyser også om aktuelle høringsparter i ulike typer saker. Det organ som har saksansvaret i den aktuelle sak, har ansvaret for at saker gis tilfredstillende behandling.

Det aktuelle organ bør selv vurdere hvorvidt en sak bør forelegges byfjellsrådet (arbeidsutvalget) før avgjørelse treffes (kap. 6.5.1). Organet vurderer samtidig om saken bør sendes på høring (vedlegg B). Eventuelle klagesaker behandles i samsvar med forvaltningslovens bestemmelser.

Gjenpart av alle forvaltningsavgjørelser som har konsekvenser for allmennhetens bruk av byfjellene, etablert næringsutøvelse, landbruk, natur, landskap og kulturminner sendes Grønn avdeling som sekretariat for byfjellsrådet.

Fremgangsmåten legges til grunn for de deler av byfjellene som inngår i planområdet. Prosedyren anbefales også lagt til grunn for forvaltning av Damsgårdsfjellet-Kanadaskogen og Lyderhorn-Kvarven, så langt det er mulig.

6.6 Behov for oppsyn

God forvaltning av byfjellene forutsetter veiledning og et visst oppsyn med aktivitet i byfjellene. Ikke minst vil forvaltningsplanen, dersom dens anbefalinger skal følges opp, kreve oppsyn.

Politiet har i dag knyttet til seg en person til å holde oppsyn med en del forhold i byfjellene, med hjemmel i ulike særlover på miljøfeltet (Vitloven, Kulturminneloven, m.fl.). VA-etaten har inngått et samarbeid med politiet i forhold til behov kommunen har for oppsyn med aktivitet i nedslagsfeltet til drikkevannskildene. Oppsynsmannen er gitt begrenset politimyndighet, jfr. Politiloven § 20, og rapporterer til politiet. Utover dette har oppsynsmannen en del oppsynsoppgaver for Varegga grunneigarlag, særlig når det gjelder sau på beite og overholdelse av båndtvangen.

Det har ikke vært anledning til å gå dypere inn i de problemstillinger organisering av et fremtidsrettet oppsyn reiser innenfor rammen av dette arbeidet. Problemstillinger knyttet til oppsyn av byfjellene må imidlertid følges opp etter vedtak av forvaltningsplanen. En problemstilling som det i denne sammenheng kan være grunn til å gå nærmere inn på er håndhevelse av båndtvangen i byfjellene.

6.7 Behov for oppfølgende forvaltningsvedtak og tiltaksgjennomføring

Arbeidet med forvaltningsplanen har synliggjort et behov for å gjennomgå og eventuelt oppdatere en del dokumenter og vedtak som i dag styrer deler av forvaltningen i byfjellene. Samtidig krever regulering av noen forhold at det fattes vedtak etter en prosess som krever lenger tid enn det tidsløp en har satt for behandling av forvaltningsplanen.

Bl.a. krever følgende forhold gjennomgang:

- * *Avtalen mellom Bergens Skog- og Træplantningsselskap og Bergen kommune fra 17.07.1958*

Det er kartlagt et behov for å gjennomgå hvilke arealer på byfjellene som for fremtiden bør inngå i Skog- og Træplantningsselskapets forvaltningsområde, og hvilket nærmere innhold denne forvaltningen bør ha. Gjennomgangen bør foretas som en oppfølging av forvaltningsplanen.

- * *Veiforvaltning i byfjellsområdet*

Det er i kap. 3.5.1 redegjort for ansvarforholdene knyttet til veiene på byfjellene. Det fremgår at ansvarforholdene er fragmentariske. Det er et behov for å gjennomgå veiforvaltningen, for nærmere å vurdere om ansvarforhold og forvaltningspraksis kan forenkles. Gjennomgangen bør foretas som en oppfølging av forvaltningsplanen.

- * *Kommunal eiendomsforvaltning*

I kap. 4.2 er det redegjort for uklarhet knyttet til sider av den kommunale eiendomsforvaltning i byfjellene. Det vil være behov for gjennomgang og opprydding også på dette feltet.

- * *Regulering av sykling og ridning*

Retningslinjer for bruk av sykkel på vei eller i terrenget er omtalt i kap. 6.4.4, fig. 13. Dersom det skulle vise seg å være et behov for det, har kommunen anledning til å forby sykling på nærmere bestemte strekninger, jfr. Frilufslovens § 2. Vedtak av sykkelforbud må stadfestes av Fylkesmannen. Et slikt forbud vil være å anse som en forskrift, og må behandles i tråd med Forvaltningslovens bestemmelser.

Bergen formannskap fattet 23.04.1977 vedtak vedrørende "Bestemmelser om bruk av hest i Bergen naturpark og andre frilufsområder i Bergen". Bestemmelsene er noe uklare når det gjelder hvilket område de gjelder for, og bør bl.a. av denne grunn gjennomgås på ny. Det har dessuten oppstått en viss usikkerhet omkring gyldigheten av bestemmelsene. På samme måte som for sykling, har kommunen anledning til å forby ridning på nærmere bestemte strekninger.

Nærmere gjennomgang av behovene for regulering av sykling og ridning på byfjellene bør foretas som en oppfølging av forvaltningsplanen.

- * *Regulering av bilkjøring til Fløyen og på øvrige veier i byfjellene*

Å begrense bilkjøringen på byfjellene er en utfordring (kap. 5.2.1). Gjennomføring av tiltak krever en nærmere gjennomgang av formelle, administrative og praktiske muligheter for å iverksette ferdselsreducerende tiltak. Gjennomgang bør foretas og gjennomføring skje som en oppfølging av forvaltningsplanen.

- * *Utarbeidelse av drikkevannsklausuler*

Arbeidet med å utarbeide drikkevannsklausuler for de deler av nedslagsfeltet i byfjellene der slike mangler er startet opp. Arbeidet følger en egen prosess som tidsmessig kommer i etterkant av behandlingen av forvaltningsplanen. Bystyret vil fatte eget klausulvedtak med hjemmel i Vassdragsloven.

7. PRAKTISKE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Med tanke på den ressurs byfjellene representerer for friluftsliv, idrett, vannforsyning, landbruk og reiseliv, synes det riktig at Bergen kommune utøver en mer aktiv forvalterrolle i byfjellene enn tilfellet er i dag.

Forvaltningsplanen formulerer visjoner for byfjellene år 2050 i kap. 1.2. Å nå visjonene krever god forvaltning. God forvaltning kjennetegnes bl.a. ved:

- * at beslutninger og forvaltningstiltak baseres på kunnskap om området og bruken av det
- * at gjennomføring av tiltak på ulike plan er samordnet og i tråd med de mål en har satt seg for forvaltningen ut fra en helhetsbetraktning
- * at nedfelte bestemmelser og retningslinjer for området følges
- * at tilstrekkelig ressurser er stilt til rådighet i forvaltningsarbeidet

Forvaltningsplan for byfjellene vil i første rekke være et administrativt verktøy som bidrar til å rydde i en del administrative forvaltningsspørsmål. Å vedta planen vil derfor ikke i seg selv ha økonomiske konsekvenser av betydning.

Forvaltningsplanen vil i seg selv *bidra* til en bedre forvaltning av byfjellsområdet. Opplysninger om de viktigste forhold som har betydning for forvaltning av arealer i området er nå samlet i ett dokument. Planen bidrar til å øke kunnskapen om de områder den behandler. Forvaltningsplanen legger ikke opp til endringer i forvaltningsansvar, men foreslår en harmonisering av rutiner i saker som gjelder området (kap. 6.5.2). Opprettelse av et byfjellsråd vil ha som konsekvens at tverrfaglig og tverretatlig samarbeid vil bli stimulert (kap. 6.5.1).

Forvaltningsplanen synliggjør også sider ved forvaltningen som ikke lar seg løse ved å vedta forvaltningsplanen i seg selv. Fortsatt vil byfjell utenfor planområdet stå uten forvaltningsplan. Sider av forvaltningen forutsetter større kunnskap om området (kap. 2.2, 2.3, 3.1). Det er registrert behov for gjennomgang av dokumenter, rutiner og ansvarsforhold som har stor innflytelse på gjeldende forvaltning av byfjellene (kap. 6.7). Og det er registrert et behov for økte administrative, driftsmessige og vedlikeholdsmessige ressurser til forvaltningen (fig. 15).

Hvilken fremtidig byfjellsforvaltning Bergen skal ha, vil måtte avhenge av de ambisjoner en setter seg.

Minst to forvaltningsmodeller kan tenkes:

- * *Passiv forvaltning -*

Forvaltningen tar stilling til aktuelle spørsmål og saker ved å nytte bl.a. forvaltningsplanen som beslutningsgrunnlag. *Byfjellsgrensen* m.m. søkes innarbeidet i kommuneplanens arealdel. *Byfjellsrådet* etableres. Dagens nivå på ressurser til administrasjon, drift og vedlikehold opprettholdes. *Konsekvens:* Uløste spørsmål og oppgaver forblir i stor grad uløste. Det utarbeides ikke forvaltningsplaner for øvrige byfjell. Eksisterende problemer knyttet til drifts- og vedlikeholdssiden må forventes å øke gradvis.

* *Aktiv forvaltning -*

Avhengig av ambisjoner og ressurser som stilles til rådighet vil kommunen kunne spille en mer aktiv rolle i byfjellsforvaltningen. Utover de tiltak som kan gjennomføres i henhold til dagens ressursrammer, *nyttes byfjellsrådet aktivt, og innsatsen økes når det gjelder administrasjon, drift og vedlikeholdsoppgaver.*

Konsekvens: Kommunens fokus på byfjellene økes i forhold til i dag.

Avhengig av ambisjonsnivå vil kommunen ha mulighet til på kort sikt å ta tak i uløste spørsmål og forvaltningsoppgaver (kap. 6.7, fig. 13).

Forvaltningsplaner for de byfjell som ikke har slike planer vil kunne utarbeides. Tilførte ressurser vil gi grunnlag for å styrke innsatsen knyttet til forvaltning, gjennomføring av tiltak, oppsyn, drift- og vedlikehold.

Valg mellom modellene vil ha ulike økonomiske konsekvenser.

Fig. 15 gir en oversikt over uløste oppgaver, samt grove kostnadstall, som må vurderes å gi en pekepinn på ressursbehovet. Det opereres med følgende oppgavetyper:

<i>Administrative oppfølgingsoppgaver</i> (i hovedsak engangskostnader)	kr.	763.000,-
<i>Faglige utredningsbehov</i> (i hovedsak engangskostnader)	kr.	3.094.000,-
<i>Årlige gj.snittlige drifts- og vedlikeholdskostnader minst</i>	kr.	1.060.000,-

Behov for investeringer i f.eks. friluftslivs- og idrettstiltak kommer i tillegg.
(Idrettsmeldingen 2000 har registrert et rehabiliteringsbehov knyttet til lysløypene på kr. 500.000,-.)

Det er neppe realistisk å forvente at disse behov kan imøtekommes i en engang. Tiltak må innarbeides i økonomiplanen og gjennomføres over tid. På kort sikt burde det imidlertid være realistisk å foreta *to grep* som ivaretar vesentlige sider ved fremtidig forvaltning av byfjellene.

Det ene er å *opprette en forvalterstilling*. Byfjellsforvalterens rolle vil bl.a. være å ta for seg på de administrative oppfølgingsoppgaver som er summert over og listet opp i fig. 15.

Det andre er å *øke rammen på drift- og vedlikehold* av anlegg i byfjellene. Slik forvaltningen i dag er organisert, vil en slik økning bl.a. innebære at kommunens årlige tilskudd til Bergens Skog- og Træplantningsselskap heves betydelig.

ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Registrerte administrative oppfølgingsoppgaver for å bedre byfjellsforvaltningen								
Tiltak	Prioritet	Anslått tidsramme (mnd.verk)	Ansvarlig organ	Kostnadsmessige konsekvenser (grovt overslag)				Kapittel-referanse, forvaltningsplan
				Administrasjon ¹⁾ (mnd. x kostnad)	Uttredning ²⁾ (mnd. x kostnad)	Rapport/ infotiltak ²⁾	Anslag	
Byfjellsråd - etablering, samt sekretariatsfunksjoner (pr. år)	1	2	Grønn avdeling	2 x 23.000		10.000	56.000	6.5.1
Sykling og riding - begrensningstiltak	4	2	Grønn avdeling	2 x 23.000		50.000	96.000	6.4.4, 6.4.5, 6.7
Motorferdsel - nærmere vurderinger vedr. begrensnings-tiltak biltrafikk	3	3	Grønn avdeling	3 x 23.000		100.000	169.000	3.3, 3.5, 6.7
Veiforvaltning - avklaring av fremtidige ansvarforhold for veiene, bl.a. på Fløyen	6	1	Grønn avdeling/ Vegseksj./ Skog & Træ	2 x 24.000			48.000	3.5, 6.7
Eiendomforvaltning - avklaring av ansvar, rutiner, avtaler, forhold til private hytteeiere o.a.	8	3	Bygg- og eiendomsseksjonen/ Grønn avdeling	3 x 24.000			72.000	4.2, 6.7

fig. 15

fig. 15

Tiltak	Prioritet	Anslått tidsramme (mnd.verk)	Ansvarlig organ	Kostnadmessige konsekvenser (grovt overslag)				Kapittel-referanse, forvaltningsplan
				Administrasjon ¹⁾ (mnd. x kostnad)	Utredning ²⁾ (mnd. x kostnad)	Rapport/ infotiltak ³⁾	Anslag	
Drikkevann - utarbeiding av klausuleringsbestemmelser	2		VA-seksj./ Næringsmid tilsynet				Arbeid startet, kostnader har budsjettdekn.	3.4, 6.7
Avtale-gjennomgang - Bergen kommune - Bergens Skog- og Træplantnings-selskap	5	2	Grønn avdeling	2 x 23.000			46.000	4.2, 6.7
Oppsyn - nærmere vurdering av behov og organisering	7	2	Grønn avdeling	2 x 23.000			46.000	6.6
Forvaltningsplan, del 3 Damsgårdsfjell - Kanadaskogen - Lyderhorn - Kvarven	9	10	Grønn avdeling		10 x 23.000		230.000	7
Sum anslåtte kostnader, registrerte administrative oppfølgingsoppgaver							763.000	

Fotnoter:

- 1) Kostnader knyttet til planlegging, tilrettelegging og administrativ oppfølging for å få oppgaven gjennomført. Tall baseres på et grovt anslag av tidsbehov basert på eksisterende informasjon, samt brutto månedslønn for kvalifisert arbeidskraft.
- 2) Kostnader knyttet til rent faglig utredningsarbeid, enten innen kommuneorganisasjonen eller av eksterne konsulenter. Tall baseres på et grovt anslag av tidsbehov basert på eksisterende informasjon, samt brutto månedslønn for kvalifisert arbeidskraft. For eksterne konsulenter er brutto timesats på kr. 500,- lagt til grunn.
- 3) Kostnader til trykking av rapport/brosjyre eller lignende informasjonstiltak for å gjøre konklusjonene fra utredningsarbeidet kjent.

Registrerte faglige utredningsbehov for å bedre kunnskapsgrunnlaget for byfjellsforvaltningen									
Tiltak	Prioritet	Anslått tidsramme (mnd.verk)	Ansvarlig organ	Kostnadsmessige konsekvenser (grovt overslag)				Kapittel-referanse, forvaltningsplan	
				Administrasjon ¹⁾ (mnd. x kostnad)	Utredning ²⁾ (mnd. x kostnad)	Rapport/infotiltak ³⁾	Anslag		
Landskap - kartlegging/skjøtseplanlegging	10	7	Grønn avdeling	1 x 23.000	6 x 82.500	30.000	548.000	2.1	
Kulturminner - kartlegging av faste kulturminner	9	18	Byantikvar-kontoret		18 x 32.000	30.000	576.000	2.2	
Natur - kartlegging av biologisk mangfold (omr. 1 - Hjordland har prioritet)	2	10	Grønn avdeling	1 x 23.000	9 x 82.500	50.000	742.500	2.3, 6.4.5	
Friluftsliv - brukerundersøkelse	6	7	Grønn avdeling	1 x 23.000	6 x 82.500	30.000	548.000	3.1	
Friluftsliv - kartlegging av fysiske tiltaksbehov	4	3,5	Grønn avdeling	0,5 x 23.000	3 x 23.000		80.500	3.1	
Eiendom/friliv - kartlegging av strategiske arealsikringsbehov	3	3	Grønn avdeling	3 x 23.000			Utgjør del av arbeid med sikringsprog. som er startet opp. Kostnader har budsjettdækning.	4.2	
Landbruk/natur - skjøtseplan/beiteprosjekt	7	7	Grønn avdeling	1 x 23.000	6 x 23.000	30.000	191.000	2.3	

Tiltak	Prioritet	Anslått tidsramme (mnd.verk)	Ansvarlig organ	Kostnadmessige konsekvenser (grovt overslag)				Kapittelreferanse, forvaltningsplan
				Administrasjon ¹⁾ (mnd. x kostnad)	Utredning ²⁾ (mnd. x kostnad)	Rapport/ infotiltak ³⁾	Anslag	
Landbruk - hovedplan for skogsveier - bidrag	5	6	Grønn avdeling	0,5 x 23.000	4 x 20.000	30.000	121.500	3.2
Elforsyning/skog - skjøtselsplan kraftlinjegater/skogrydding	8	6	Grønn avdeling/ Skog & Træ/ BKK	0,5 x 23.000	5,5 x 20.000		121.500	3.5
Skole - kartlegging og sikring av bruksarealer for uteaktiviteter	1	14	Grønn avdeling	1 x 23.000	4 x 23.000	50.000	165.000	3.6
Sum anslåtte kostnader, registrerte faglige utredningsbehov							3.094.000	

Fotnoter:

- 1) Kostnader knyttet til planlegging, tilrettelegging og administrativ oppfølging for å få oppgaven gjennomført. Tall baseres på et grovt anslag av tidsbehov basert på eksisterende informasjon, samt brutto månedslønn for kvalifisert arbeidskraft.
- 2) Kostnader knyttet til rent faglig utredningsarbeid, enten innen kommuneorganisasjonen eller av eksternt konsulent. Tall baseres på et grovt anslag av tidsbehov basert på eksisterende informasjon, samt brutto månedslønn for kvalifisert arbeidskraft. For eksternt konsulent er brutto timesats på kr. 500,- lagt til grunn.
- 3) Kostnader til trykking av rapport/brosjyre eller lignende informasjonsfakta for å gjøre konklusjonene fra utredningsarbeidet kjent.

fig. 15

fig. 15

Registrerte friluftslivsrelaterte drifts- og vedlikeholdsoppgaver i byfjellene				
Tiltak	Ansvarlig	Årlige, gj.snittlige drifts- og vedlikeholdskostnader (grovt overslag)		Kapittelreferanse, forvaltningsplan
		Registrerte gj.snittskostnader	Registrert budsjettbehov ved tilfredsstillende vedlikeholdsstandard	
Områdeforvaltning				
<i>Strekningen Munkeliv - Fløyen - Rundemanen - Våkendalen - Landåsfeltet</i>	Bergens Skog- og Træplantingsselskap	kostnader til skogskjøtsel/ landskapspleie er uregistrert	behov knyttet til skogskjøtsel/ landskapspleie er uregistrert	4.2
<i>Skomakerdiket</i>	Grønn avdeling ¹⁾	del av 90.000	del av minst 90.000	3.5.1
<i>Sandviksbatteriet</i>	Bergen og Omland Friluftsråd	30.000	uregistrert	3.5.1
Veiene	Bergens Skog- og Træplantingsselskap	450.000	900.000	3.1, 3.5.1
	Vegseksjonen	uregistrert	uregistrert	3.5.1
	Grønn avdeling ¹⁾	del av 90.000	del av minst 90.000	3.5.1
Lysløypene	Idrettsavdelingen	uregistrert	uregistrert	3.1
Skilt, tavler, informasjon, benker m.m.	Bergens Skog- og Træplantingsselskap, Bergen Turlag, Væregga grunneigarlag og Grønn avdeling i samarbeid.	uregistrert	40.000	3.1
Ismåling	Grønn avdeling ¹⁾	del av 90.000	del av minst 90.000	3.1
Sum anslåtte årlige gj.snittskostnader		570.000		
Sum registrert årlig budsjettbehov			minst 1.060.000	

Footnote: ¹⁾

I angitt beløp inngår kostnader til drift- og vedlikehold av Skomakerdiket, vei fra Helgesæter mot Landåsfeltet, kantrydding langs vei fra Indre Sædal til Glørevatn, samt ismåling.

8. KONKLUSJONER

Forvaltningsplan for byfjellene, del 2 konkluderer med følgende:

- * Forslag til byfjellsgrense presenteres. Grensen er i hovedsak en presisering av gjeldende grense mellom landbruks-, natur- og friluftsområdene og byggesonen, men foreslår bl.a. at et utbyggingsområde i randen av Eidsvågsfjellet innlemmes i byfjellene.
- * Forslag til helhetlig strategi for fremtidig forvaltning av byfjellene presenteres. Strategien består av følgende elementer:
  - * forslag om felles bestemmelser etter Plan og bygningsloven for byfjellsområdet
  - * forslag om at bystyret gis dispensasjonsmyndighet fra plan
  - * forslag om inndeling av byfjellene i 2 forvaltningssoner
  - * forslag om etablering av sonevise retningslinjer
  - * forslag om opprettelse av et byfjellsråd
  - * forslag om felles saksbehandlingsrutine
- * Følgende fagtematiske oppgaver er registrert:
  - * landskap: foreta mer detaljerte landskapsregistreringer
utarbeide skjøtselsplaner for delområder
  - * kulturminner: utarbeide tilfredsstillende kulturminnegrunnlag
tilføre ressurser til overvåking, skjøtsel osv.
  - * biologisk mangfold: foreta systematiske registreringer
stimuleringstiltak m.h.t. opprettholdelse av beite
tilføre ressurser til overvåking, skjøtsel osv.
  - * friluftsliv/idrett: foreta brukerundersøkelse
foreta kartlegging av tilretteleggingsbehov
sikre strategisk viktige områder (innfallsporter)
tilføre ressurser til drift og vedlikehold
  - * landbruk: utarbeide helhetsplan skogsveier
stimuleringstiltak m.h.t. opprettholdelse av beite
  - * annen næring: regulering av motorferdsel
  - * drikkevannsforsyning: utarbeide klausuleringsbestemmelser
rehabiliter dammen i Tarlebø
  - * veier/teknisk infrastruktur: regulering av motorferdsel
gjennomgå ansvar veiforvaltning
etablere skjøtselsplaner for kraftgater
tilføre ressurser til drift og vedlikehold
  - * skole/barnehage: identifisere arealer som kan nyttes i formidlingssammenh.
vurdere aktuelle arealsikringstiltak
  - * eiendomsforvaltning: foreta avklaringer, eiendomsforvaltning
vurdere erverv/arealsikringstiltak
- * Det er i tillegg registrert en del administrative oppfølgingsoppgaver som bl.a. består i å gå gjennom en del dokumenter som har stor innflytelse på gjeldende forvaltning av byfjellene.
- * Det foreslås at Bergen kommune for fremtiden legger en mer aktiv forvaltning av byfjellene til grunn. Dette må i så fall innebære at det tilføres ressurser til administrative oppfølgingstiltak, investeringer og vedlikehold, samt oppfølging av de ovennevnte registrerte fagtematiske oppgaver. Følgende grove anslag over ressursbehovet er kartlagt:
  - * administrative oppfølgingsoppgaver (i hovedsak engangskostnader) kr. 763.000,-

- * faglige utredningsbehov kr. 3.094.000,-
(i hovedsak engangskostnader)
- * årlige gj.sn. drifts-/vedlikeholdskostn. (minst) kr. 1.060.000,-

* For å styrke byfjellsforvaltningen på kort og lang sikt, foreslås nå to konkrete tiltak:

1. **Det opprettes en forvalterstilling for byfjellene, som bl.a. må ta tak i de administrative oppfølgingsoppgaver som er nevnt.**
2. **Den økonomiske rammen for drift og vedlikehold av anlegg i byfjellene heves.**

VEDLEGG

- A:** Forslag til byfjellsgrense
- B:** Oversikt over saksansvarlige og aktuelle høringsparter i saker som vedrører byfjellene
- C:** Dokumenter av betydning for utarbeidelse av forvaltningsplanen:
  - C1:** Fredningsbestemmelser for Bergen naturpark
  - C2:** Avtale om forvaltning av byfjellene mellom Bergen kommune og Bergens Skog- og Træplantningsselskap
  - C3:** Bestemmelser om bruk av hest i Bergen naturpark og andre friluftsområder i Bergen
  - C4:** Avtale mellom Bergen kommune og Varegga grunneigarlag om beiting på byfjellene
  - C5:** Avtale mellom Bergen kommune, sammenslutningen Viking/Varegg og Fløibanen vedr. drift av lysløypen på Fløyen
  - C6:** Avtale mellom Bergen kommune, Bergens Skog- og Træplantningsselskap, Bergen turlag og Varegga grunneigarlag om skiltplan for byfjellene
- D:** Foreslåtte retningslinjer i Grøntplan for Bergen med relevans for byfjellene
- E:** Forvaltningsplan for byfjellene, del 1: høringsuttalelser og kommentarer
- F:** Register over hytter og hytteruiner
- G:** Verneregler for Fjøsanger naturminne og landskapsvernområde
- H:** Bystyrets vedtak 11.september 2000 (sak 0219/00)

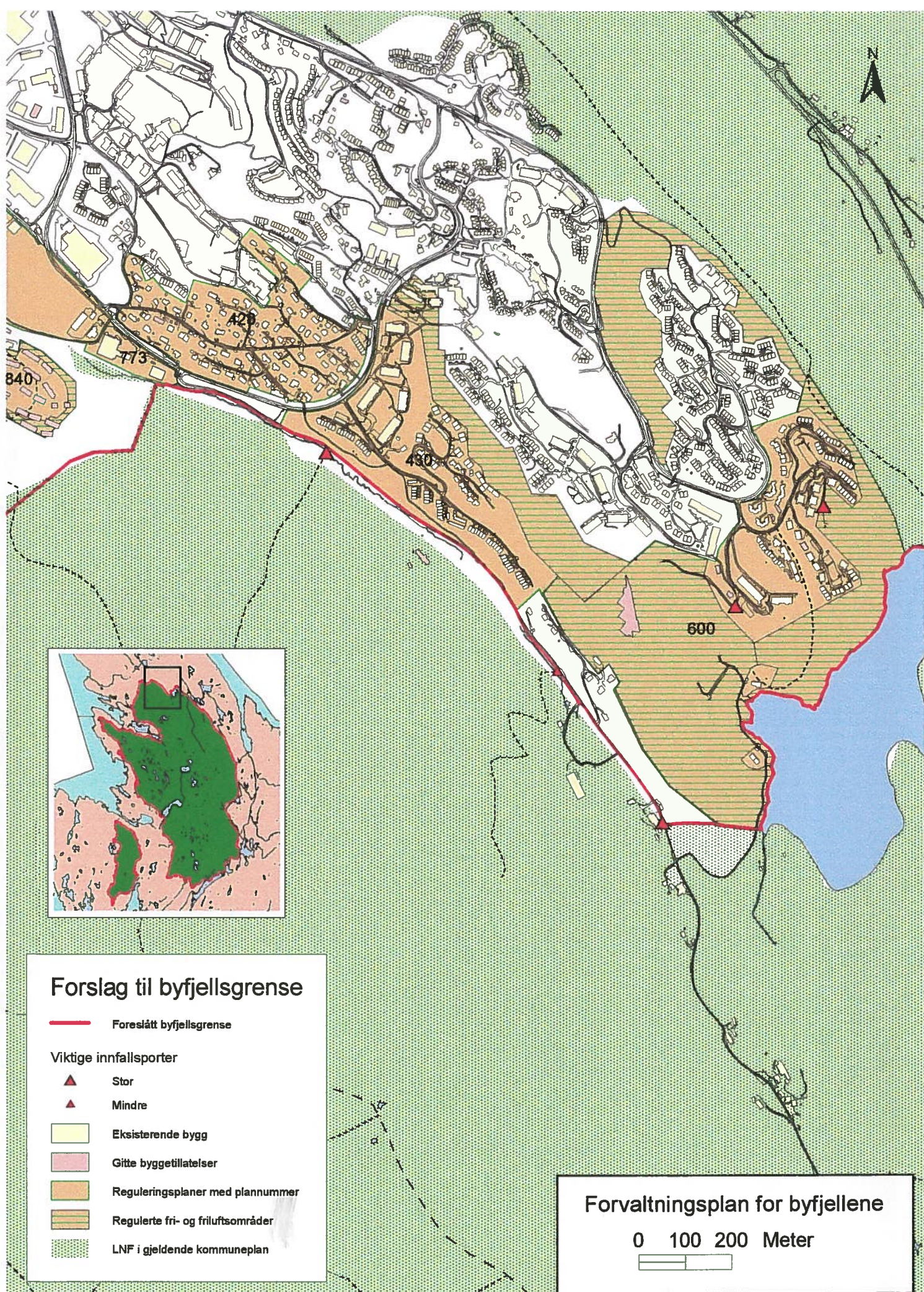

VEDLEGG A
FORSLAG TIL BYFJELLSGRENSE

Forslag til byfjellsgrense

 Foreslått byfjellsgrense

Viktige innfallspor

 Stor

 Mindre

 Eksisterende bygg

 Gitte byggetillatelse

 Reguleringsplaner med plannummer

 Regulererte fri- og friluftsområder

 LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

Forslag til byfjellsgrense

— Foreslått byfjellsgrense

Viktige innfallsporier

- ▲ Stor
- ▲ Mindre

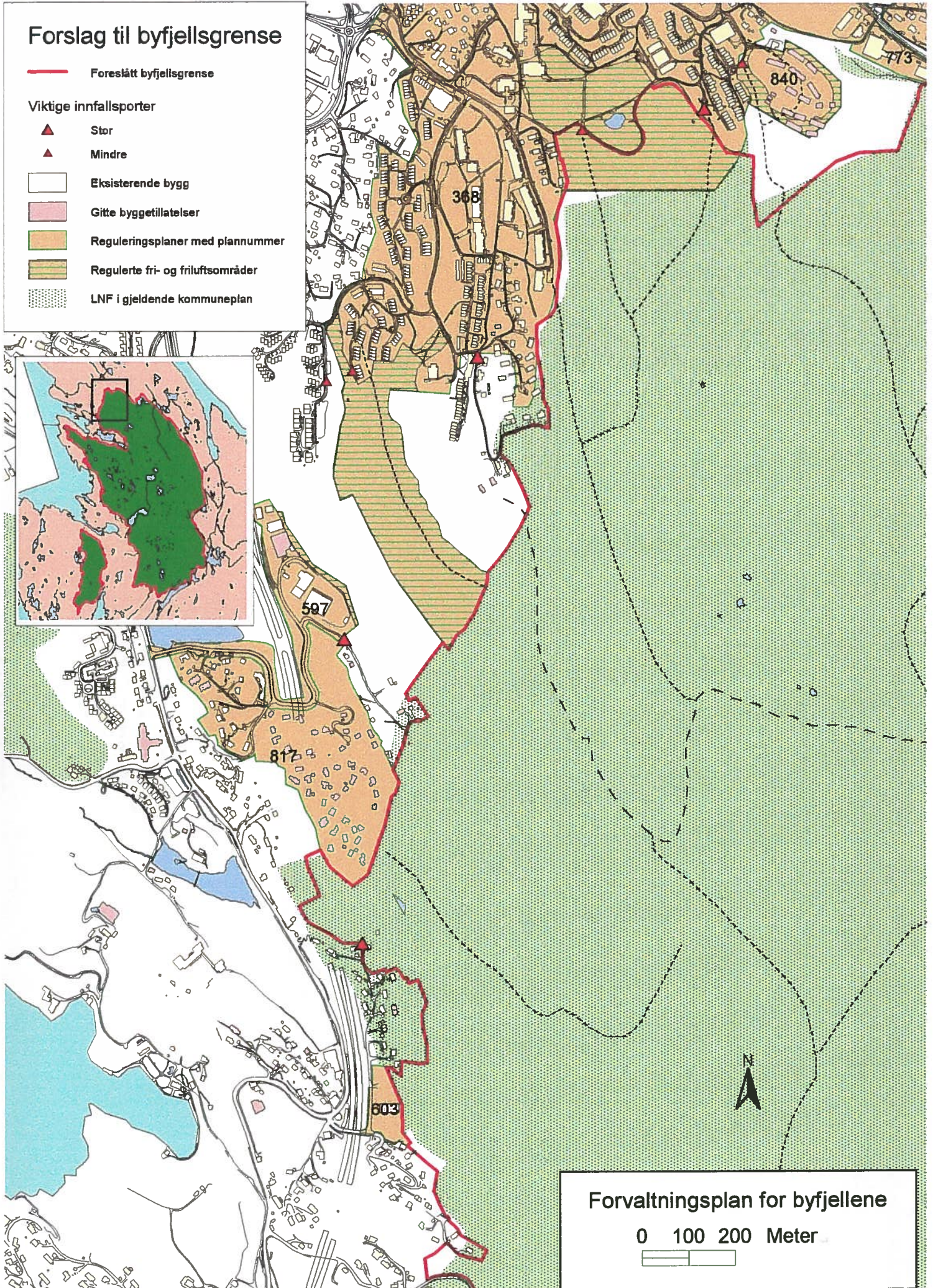
□ Eksisterende bygg

■ Gitte byggetillatelse

■ Reguleringsplaner med plannummer

■ Regulererte fri- og friluftsområder

■ LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

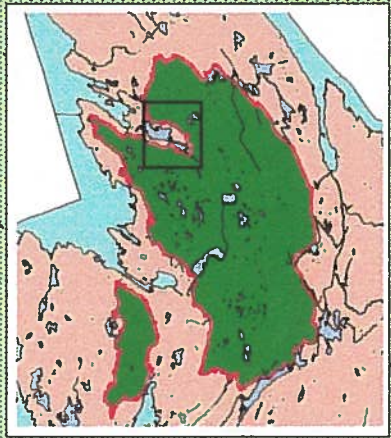

Forslag til byfjellsgrense

- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallsporter**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- LNF i gjeldende kommuneplan

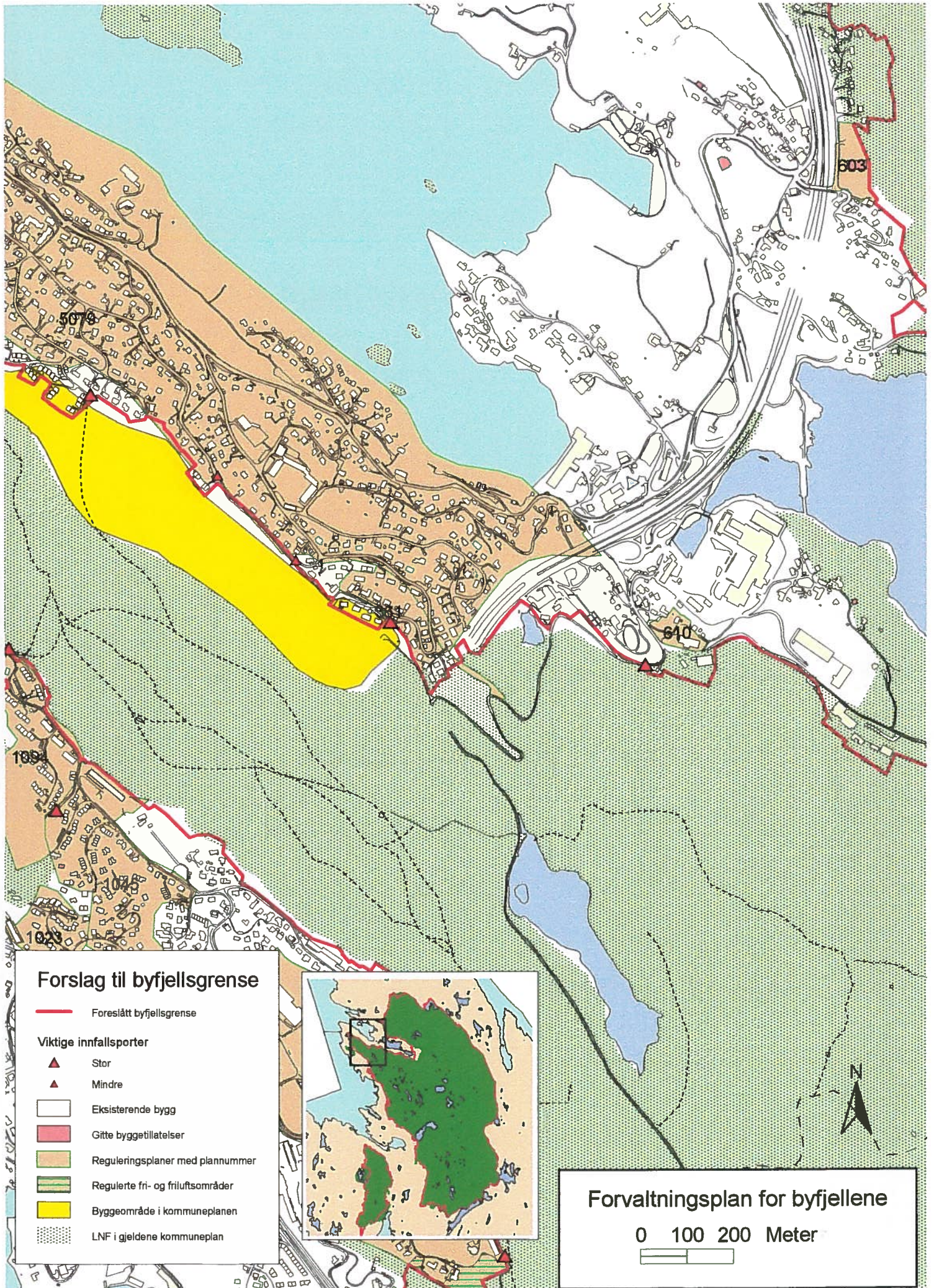

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

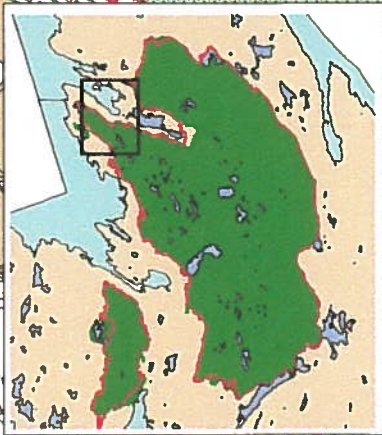

Forslag til byfjellsgrense

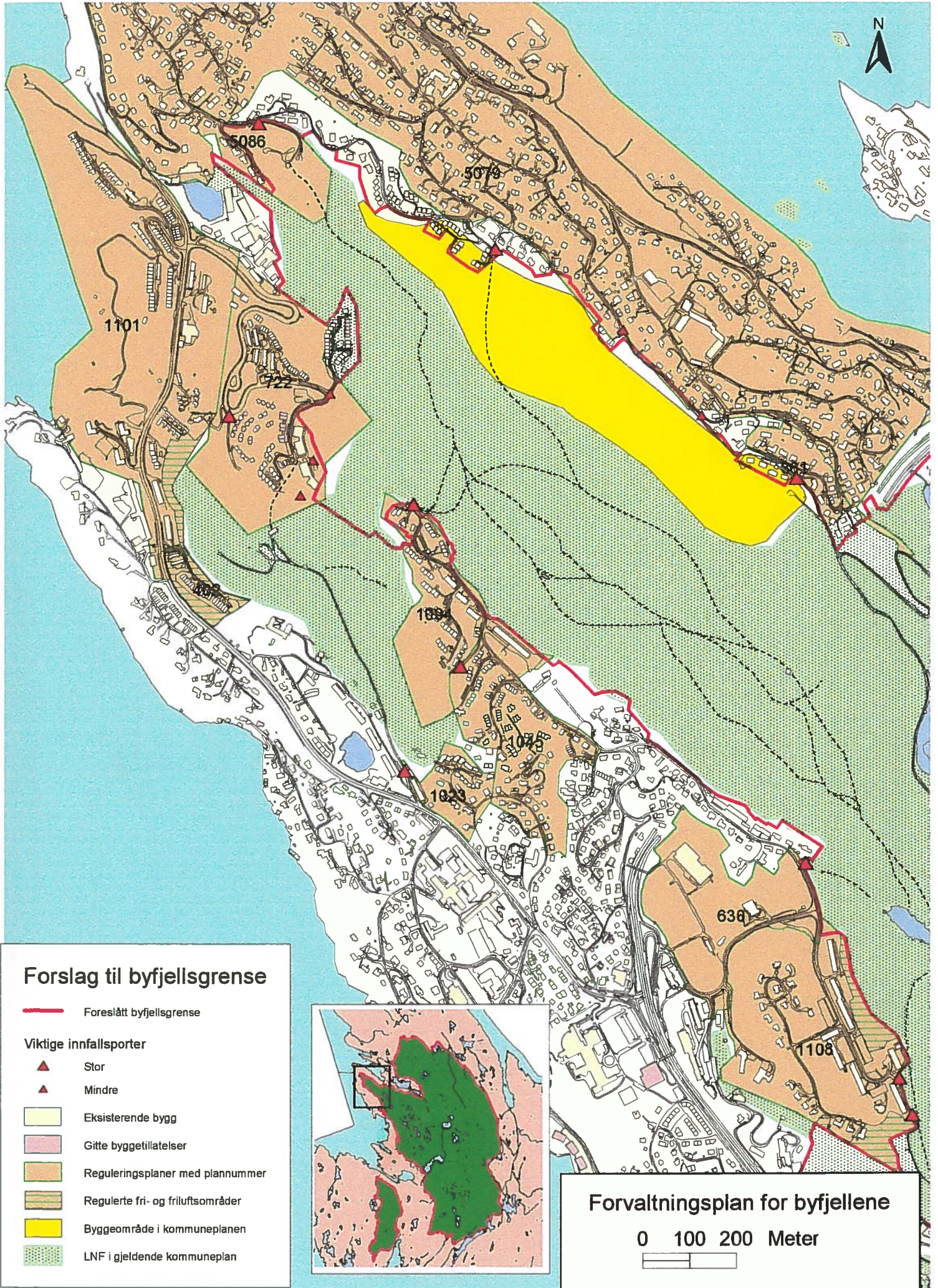
- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallspor**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- Byggeområde i kommuneplanen
- LNF i gjeldene kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

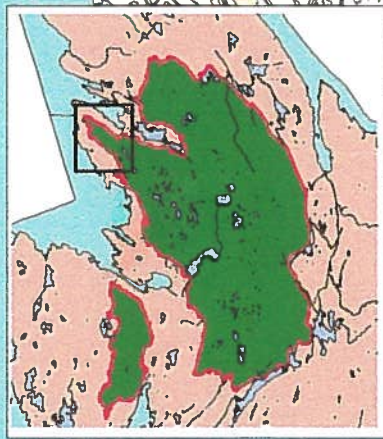
0 100 200 Meter

Forslag til byfjellsgrense

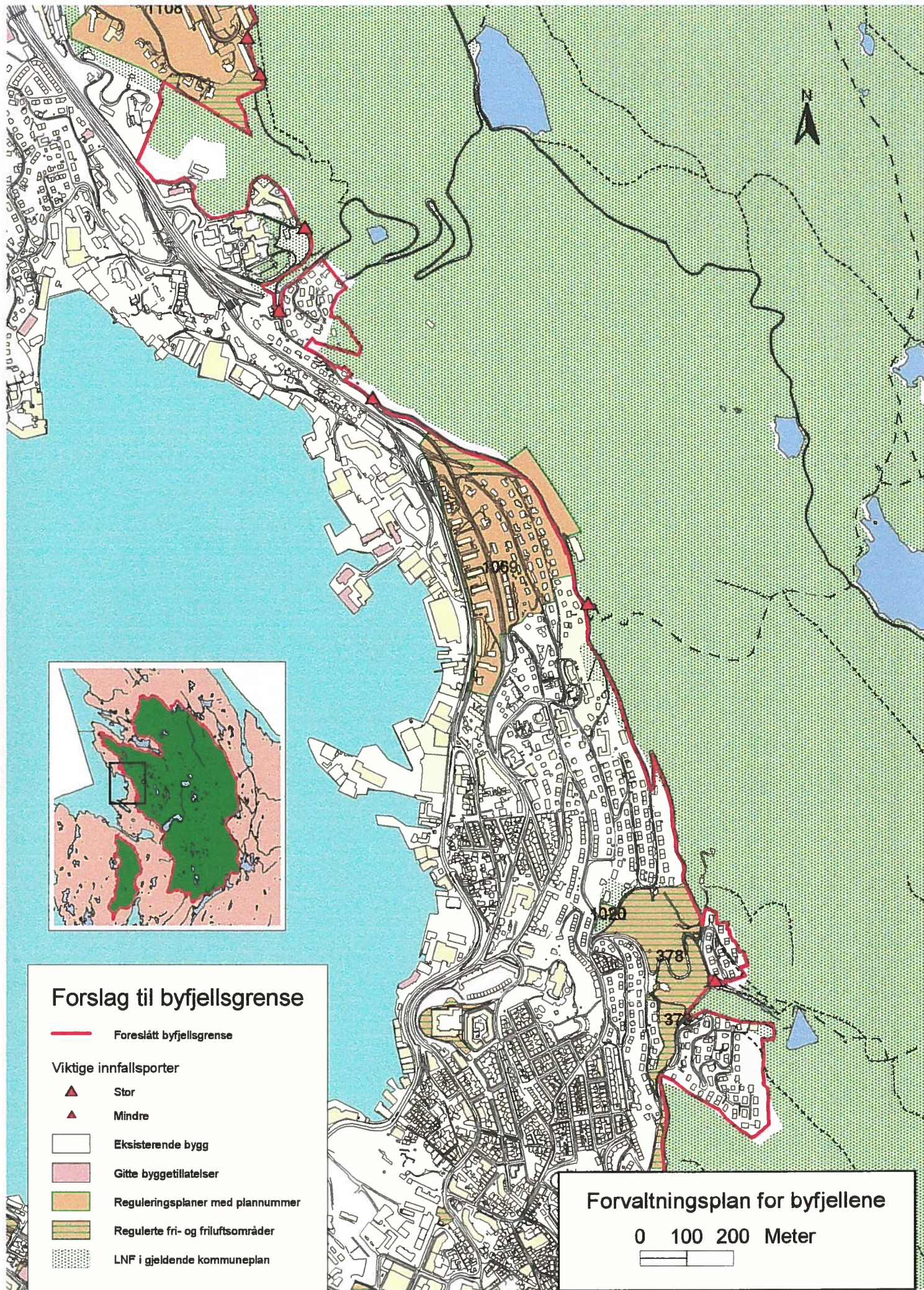
- Foreslått byfjellsgrense

- Viktige innfallspor**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre

- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- Byggeområde i kommuneplanen
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

Forslag til byfjellsgrense

— Foreslått byfjellsgrense

Viktige innfallspor

- ▲ Stor
- ▲ Mindre

□ Eksisterende bygg

□ Gitte byggetillatelse

□ Reguleringsplaner med plannummer

□ Regulerte fri- og friluftsområder

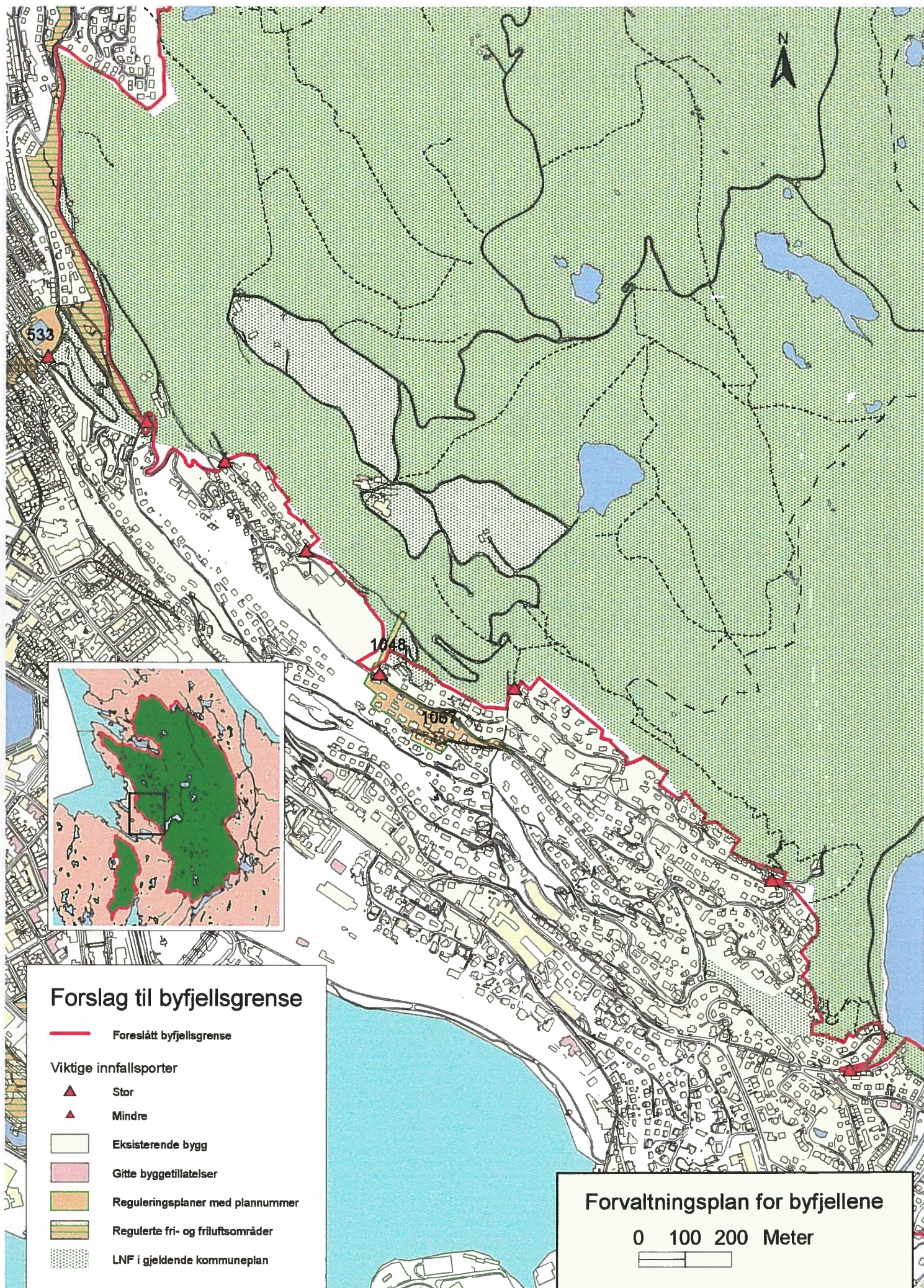
□ LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

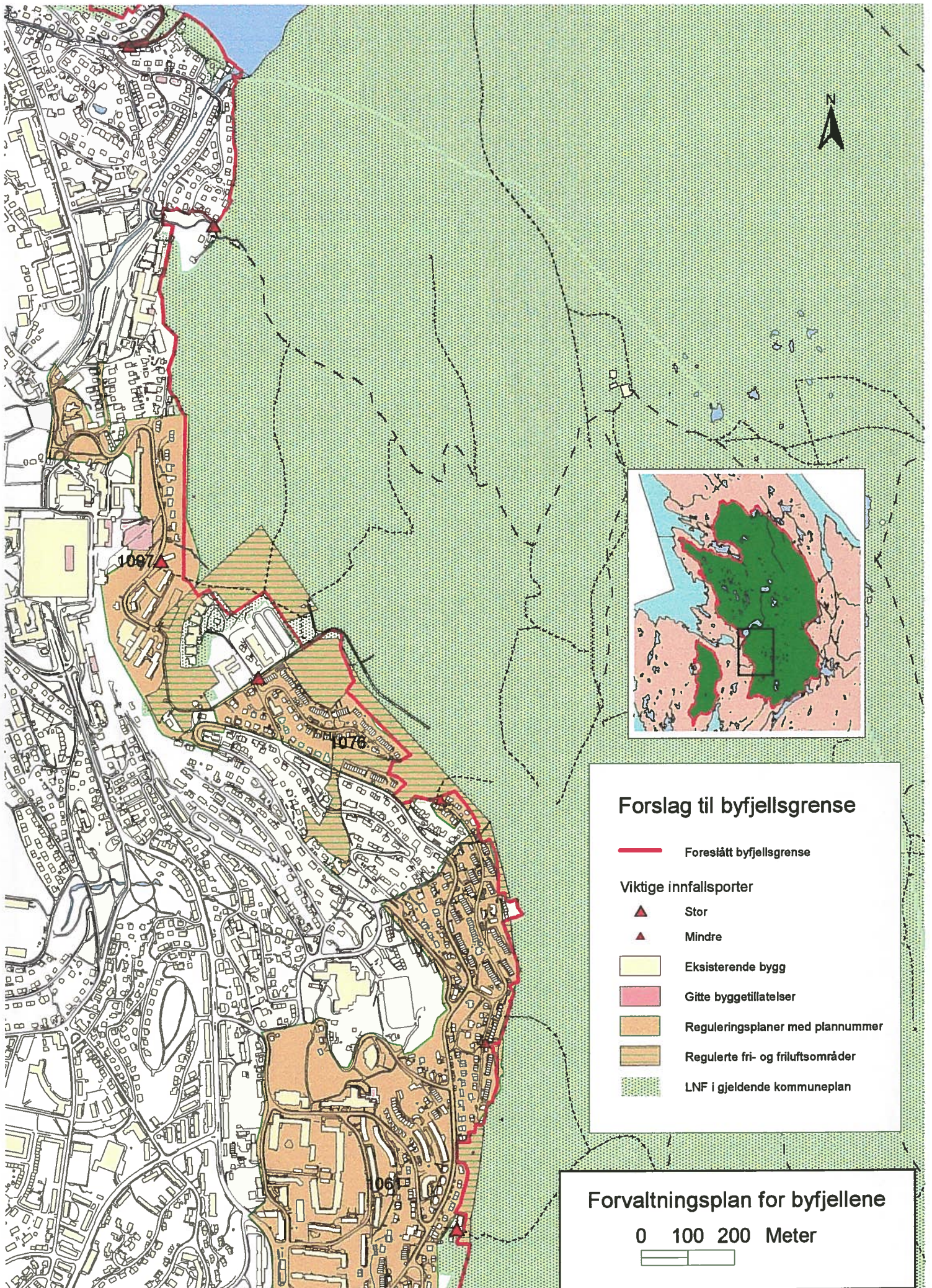
Forslag til byfjellsgrense

- Foreslått byfjellsgrense

- Viktige innfallsporter**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre

- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

Forslag til byfjellsgrense

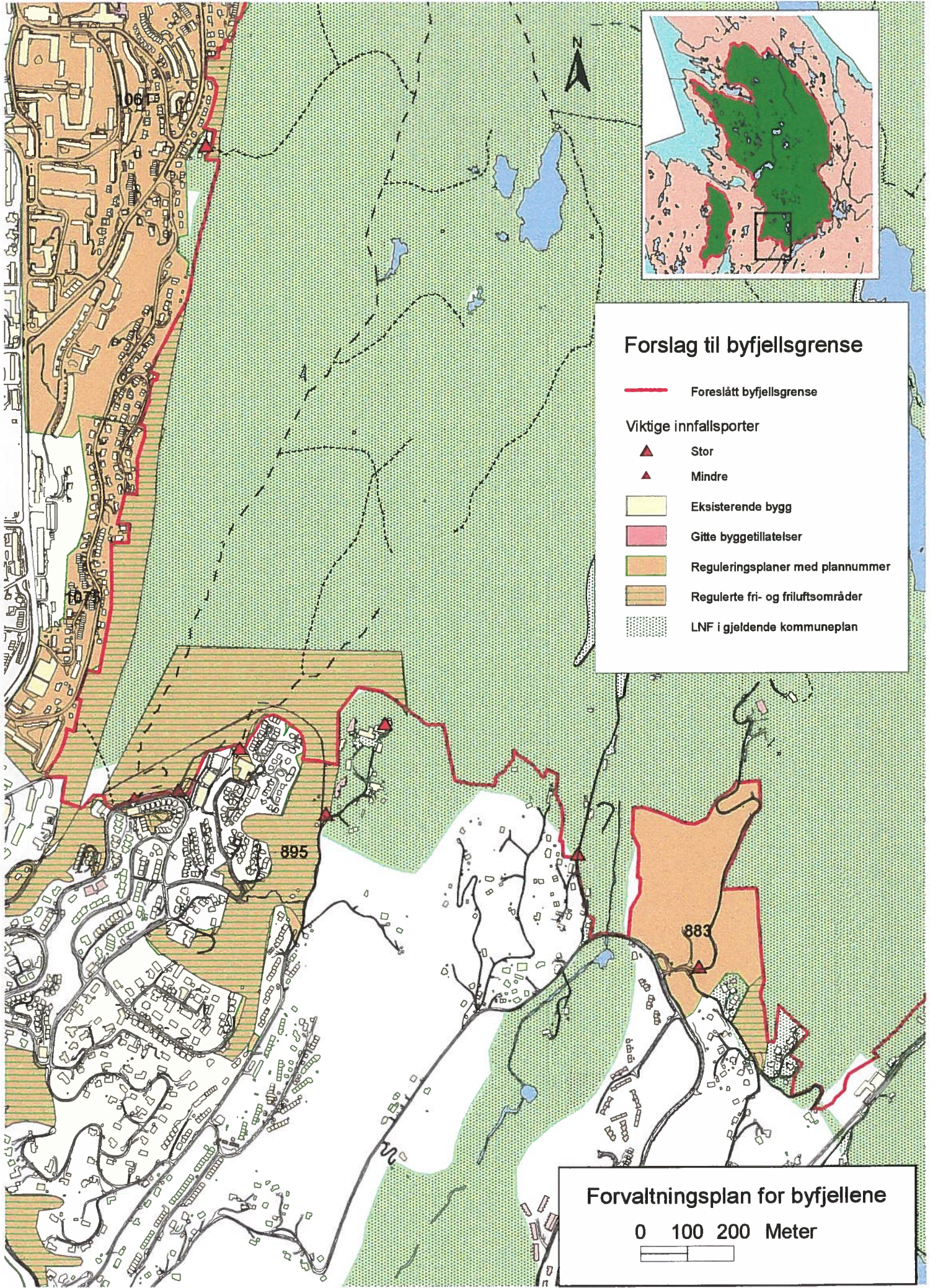
- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallsporter**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

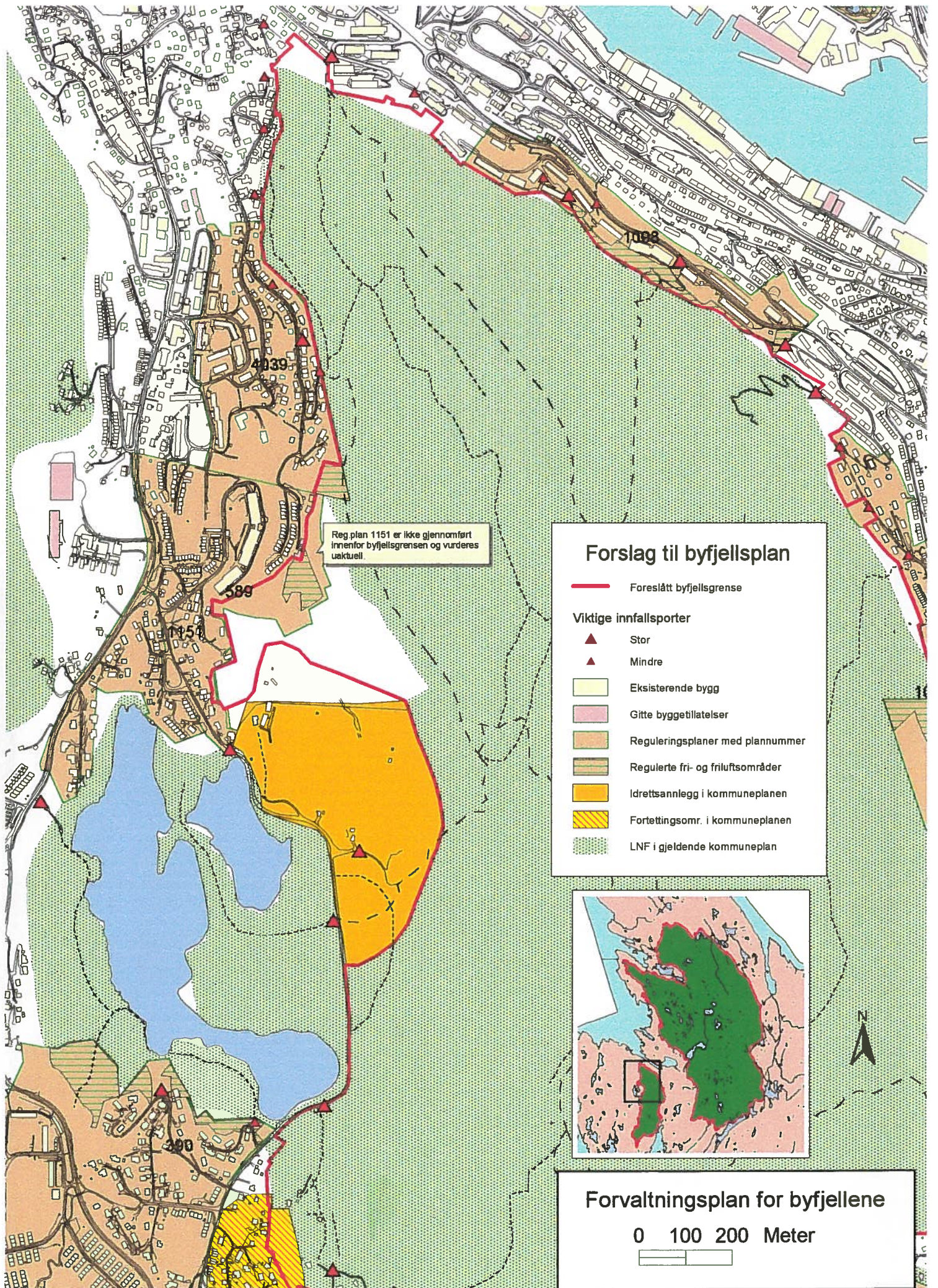
Forslag til byfjellsgrense

- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallsporter**
  - ▲ Stor
  - ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelser
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

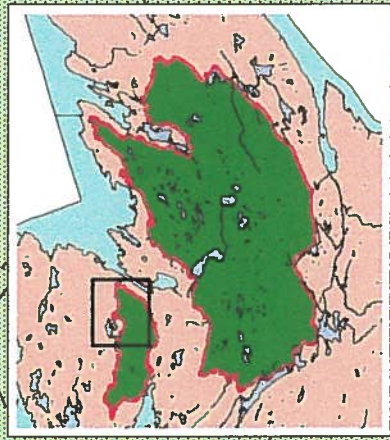

Reg plan 1151 er ikke gjennomført
innenfor byfjells grensen og vurderes
uaktuell.

Forslag til byfjellsplan

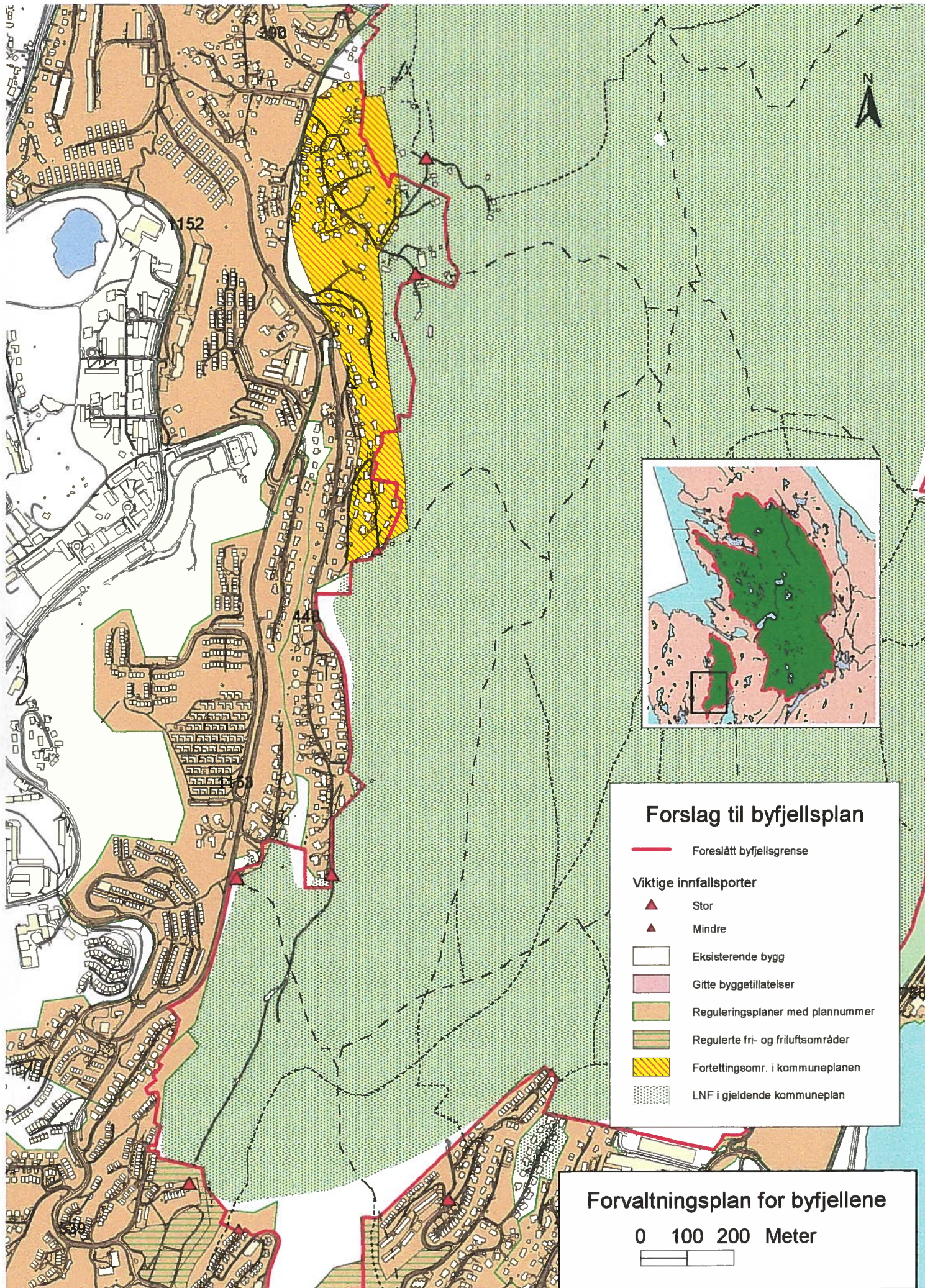
- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallsporter**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- Idrettsanlegg i kommuneplanen
- Fortettingsomr. i kommuneplanen
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

Forslag til byfjellsplan

- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallspor**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- Fortellingsomr. i kommuneplanen
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

Forslag til byfjellsgrense

— Foreslått byfjellsgrense

Viktige innfallsporter

Stor

Mindre

□ Eksisterende bygg

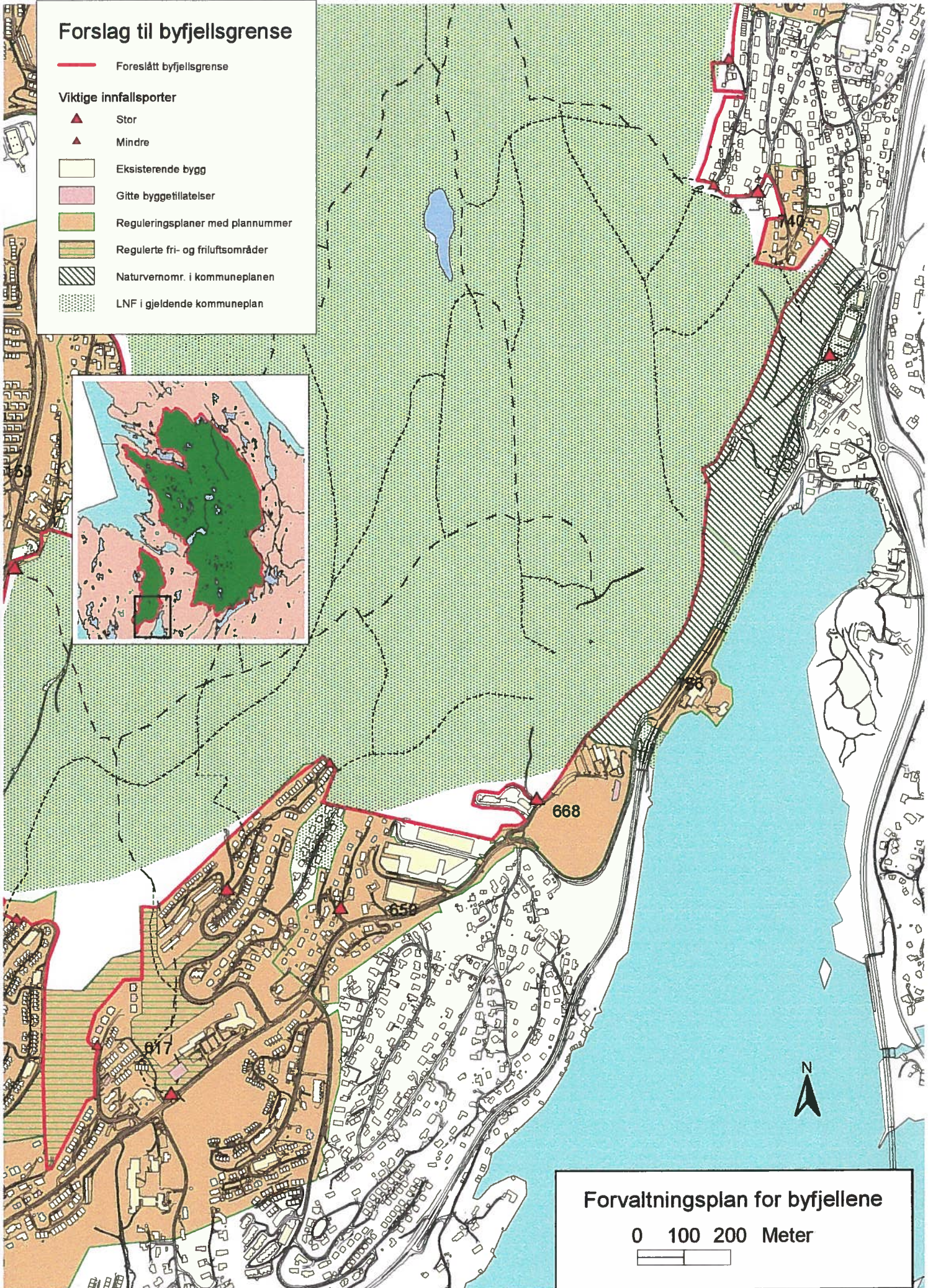
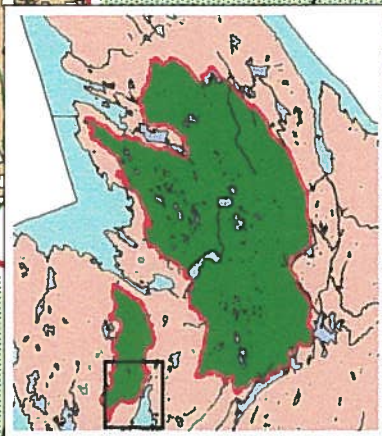
■ Gitte byggetillatelser

■ Reguleringsplaner med plannummer

■ Regulerte fri- og friluftsområder

▨ Naturvernomr. i kommuneplanen

▤ LNF i gjeldende kommuneplan

668

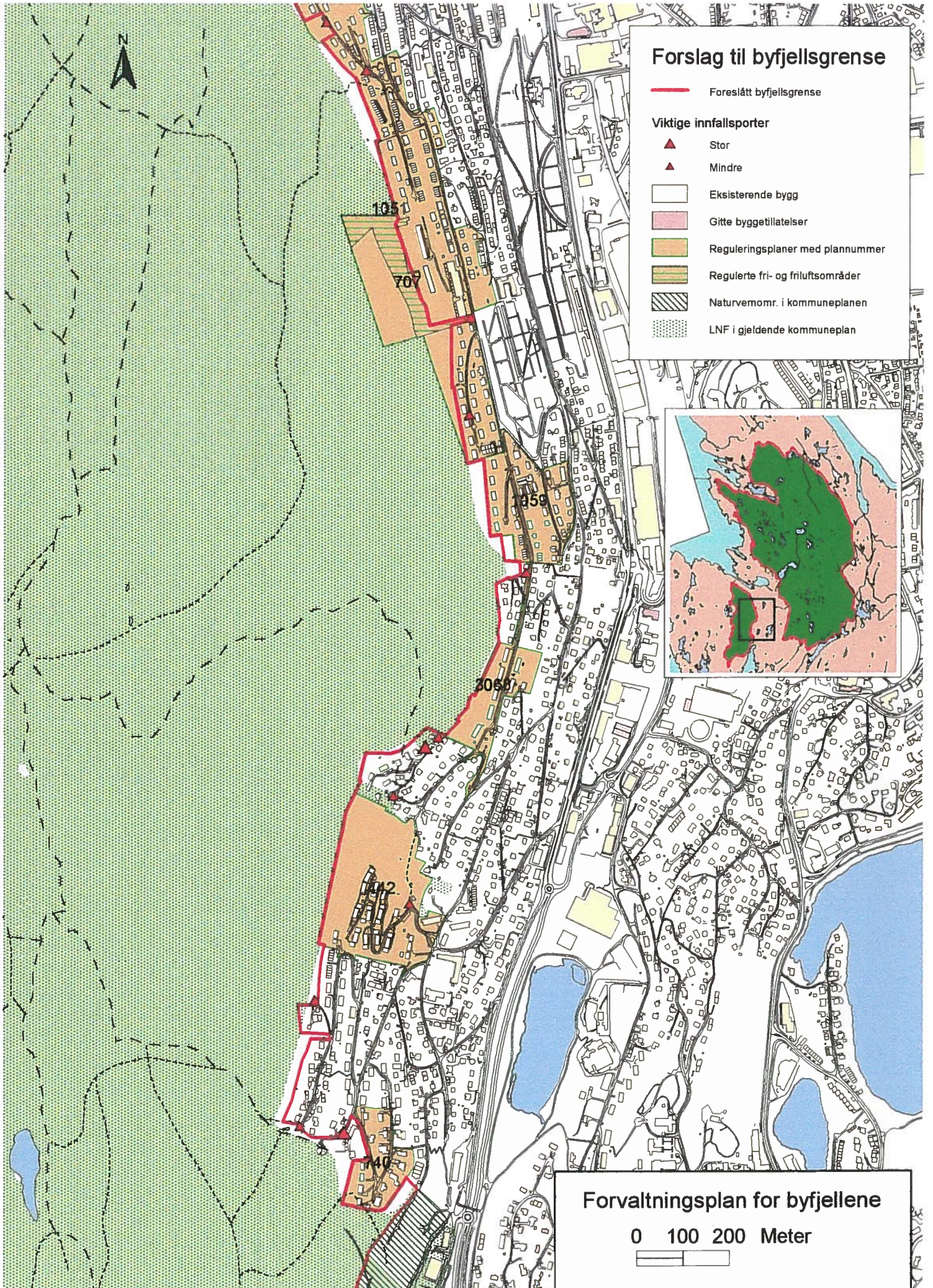
617

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

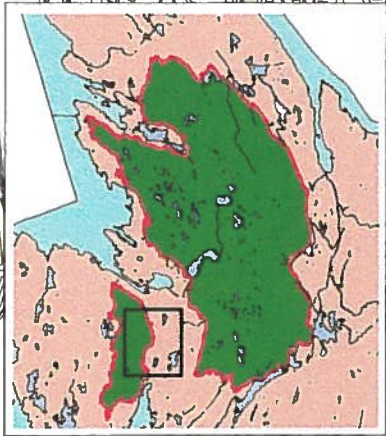

Forslag til byfjellsgrense

- Foreslått byfjellsgrense
- Viktige innfallspor**
- ▲ Stor
- ▲ Mindre
- Eksisterende bygg
- Gitte byggetillatelse
- Reguleringsplaner med plannummer
- Regulerte fri- og friluftsområder
- Naturveromr. i kommuneplanen
- LNF i gjeldende kommuneplan

Forvaltningsplan for byfjellene

0 100 200 Meter

VEDLEGG B

**OVERSIKT OVER SAKSANSVARLIGE OG AKTUELLE HØRINGSPARTER
I SAKER SOM VEDRØRER BYFJELLENE**

SAKSANSVARLIGE OG AKTUELLE HØRINGSPARTER I ULIKE TYPER SAKER I BYFJELLSOMRÅDET.

(Forkortelser: BK=Bergen kommune, BT=Bergen Turlag, BST=Bergen Skog- og Træplantningsselskap, Fylkeskonserv.=Hordaland Fylke, Fylkeskonservatoren)

Fotnoter:

- 1) Gjelder i nedslagsfelt for drikkevann
- 2) Gjelder i område som BST forvalter
- 3) Gjelder håndheving av lov, forskrift og bestemmelser/retningslinjer i tråd med vedtatt forvaltningsplan.
- 4) Gjelder utenfor området som BST forvalter.
- 5) Gjelder områder der Varegga grunneigarlag har eierrettigheter.

LANDBRUKSSAKER						
Saken gjelder	Saksansvarlig kommunal eller annen off. myndighet	Hjemmelsgrunnlag	Daglig forvaltning på vegne av kommunen (forslag til endringer er uthevet)	Grunnlag for forvaltning på vegne av kommunen (forslag til nytt grunnlag er uthevet)	Høringsparter (særlig aktuelle høringsparter er uthevet)	Ansv. politisk organ (primærorgan er uthevet)
Landbruksveger	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling Landbrukskontoret	Skogloven m/forskrifter, Jordloven, Forskrift om landbruksveger			Fylkeskons., Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Idrettsavdelingen, Bergen Turlag	Landbruksnemnd, Byråd, Bystyret
Andre jord- og skogsaker som krever kommunal behandling	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling Landbrukskontoret	Skogloven, Jordloven Hannyrloven (beite)	Bergens Skog- og Træplantningsselskap ²⁾	Avtale BK/BST	Fylkeskons., Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Idrettsavdelingen, Bergen Turlag	Landbruksnemnd, Byråd, Bystyret

SAKER VEDR. FRILUFTSLIV OG IDRETT

Saken gjelder	Saksansvarlig kommunal eller annen off. myndighet	Hjemmelsgrunnlag	Daglig forvaltning på vegne av kommunen (forslag til endringer er uthevet)	Grunnlag for forvaltning på vegne av kommunen (forslag til nytt grunnlag er uthevet)	Høringspartier (særlig aktuelle høringspartier er uthevet)	Ansvarlig politisk organ (primærorgan er uthevet)
Tilrettelegging og vedlikehold av turveier, løyper, arenaer, stier og oppholdsarealer	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Frilufsloven	Bergens Skog- og Træplantningsselskap ²⁾	Avtale BK/BST	Fylkeskons., Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Idrettsavdelingen, Bergen Turlag	Byråd, Bystyret
Merkning, informasjon	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Frilufsloven	Bergens Skog- og Træplantningsselskap ²⁾ , Bergen Turlag ⁴⁾ , Varegga Grunneigarlag ⁶⁾	Avtale BK/BST Avtale BK/BT	(avhenger av type informasjon)	Byråd, Bystyret
Arrangement, leie eller utlån av kommunal grunn	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Frilufsloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Idrettsavdelingen, Bergen Turlag	Byråd, Bystyret
Båndtvang- bestemmelsene	POLITIET, BERGEN KOMMUNE	Politiloven, Politivedtektene	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan		Byråd, Bystyret
Bading	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Vassdragsloven, Frilufsloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Fylkeskom./Fylkesmann	Byråd, Bystyret
Riding	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Frilufsloven, Formannskapsvedtak 20.03.1977	Bergens Skog- og Træplantningsselskap ²⁾ , Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen Turlag, Fylkesk./Fylkesm.	Byråd, Bystyret
Sykling	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Frilufsloven, Frilufsnermdvedtak 28.06.1996	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen Turlag, Fylkesk./Fylkesm.	Byråd, Bystyret
Fritidsfiske og jakt	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Innlandsfiske_loven, Viltloven m/forskrifter	Bergens Skog- og Træplantningsselskap ²⁾ , Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Fylkesmannen i Hordaland	Byråd, Bystyret

Telling og bruk av kano, båt, modellkjøretøy o.l.	BERGEN KOMMUNE Grønn avdeling	Friluftsløven, Vassdragsloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm.tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ Fylkeskom./Fylkesmann	Byråd, Bystyret
---	----------------------------------	----------------------------------	----------------------	------------------	--	--------------------

FORURENSNINGSSAKER

Saken gjelder	Saksansvarlig kommunal eller annen off. myndighet	Hjemmelsgrunnlag	Daglig forvaltning på vegne av kommunen (forslag til endringer er uthevet)	Grunnlag for forvaltning på vegne av kommunen (forslag til nytt grunnlag er uthevet)	Høringsparter/parter som bør varsles (Særlig aktuelle høringsparter er uthevet)	Ansv. politisk organ (primærorgan er uthevet)
Lufforurensning	BERGEN KOMMUNE, Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene	Forurensningsloven			Naturvernforbundet Hordaland ?, Miljøvernforbundet ?	Byråd, Bystyret
Vannforurensning	BERGEN KOMMUNE, Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene	Forurensningsloven, Næringsmiddeltoen, Kommunehelseloven Lov om helsemessig beredskap, Forskrift om vannforsyning og drikkevann m.m.			Naturvernforbundet Hordaland ?, Miljøvernforbundet ?	Byråd, Bystyret
Forurensning av jord	BERGEN KOMMUNE, Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene	Forurensningsloven			Naturvernforbundet Hordaland ?, Miljøvernforbundet ?	Byråd, Bystyret
Forsøpling	BERGEN KOMMUNE, Næringsmiddeltilsynet og teknisk hygiene, POLITIET	Forurensningsloven, Politivedtektene	Oppsyn ³⁾			Byråd, Bystyret

PLAN- OG BYGGESAKER

Saken gjelder	Kommunal eller annen off. myndighet	Hjemmelsgrunnlag	Daglig forvaltning på vegne av kommunen (forslag til endringer er uthevet)	Grunnlag for forvaltning på vegne av kommunen (forslag til nytt grunnlag er uthevet)	Høringsparter (Særlig aktuelle høringsparter er uthevet)	Ansv. politisk organ (primærorgan er uthevet)
Nye bygg og anlegg, bruksendringer, vesentlige terrenginngrep o.a., jfr. PBL §§ 93, 84	BERGEN KOMMUNE, Byggesaksavdelingen	Plan- og bygningsloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Grønn avdeling, VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen turlag, Bergens Skog & T. ²⁾ Hordaland fylkeskommune Fylkesmannen i Hordaland	Byråd, Komite for miljø og byutvikling, Bystyret
Plan- og byggesaker knyttet til vannforsyningen	BERGEN KOMMUNE, Planavdelingen Byggesaksavdelingen	Plan- og bygningsloven, Vassdragsloven, Forskrift om vannforsyning og drikkevann m.m			Planavdeling, Grønn avdeling, Næringsm. tilsynet ¹⁾ , Bergen Turlag, Bergens Skog & Træpl. ²⁾ Hordaland fylkeskommune Fylkesmannen i Hordaland	Byråd, Komite for miljø og byutvikling, Bystyret
Arealplaner etter PBL	BERGEN KOMMUNE, Planavdelingen	Plan- og bygningsloven			Grønn avdeling, VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen Turlag, Bergens Skog og Træplantningsselskap ²⁾ , Hordaland fylkeskommune Fylkesmannen i Hordaland	Byråd, Komite for miljø og byutvikling, Bystyret
Dispensasjonssaker etter PBL	BERGEN KOMMUNE, Planavdelingen	Plan- og bygningsloven			Grønn avdeling, VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen turlag, Bergens Skog og Træplantningsselskap ²⁾ , Hordaland fylkeskommune Fylkesmannen i Hordaland	Byråd, Komite for miljø og byutvikling, Bystyret

MOTORFERDELSAKER

Saken gjelder	Saksansvarlig kommunal eller annen off. myndighet	Hjemmelsgrunnlag	Daglig forvaltning på vegne av kommunen (forslag til endringer er uthevet)	Grunnlag for forvaltning på vegne av kommunen (forslag til nytt grunnlag er uthevet)	Høringsparter (Særlig aktuelle høringsparter er uthevet)	Ansv. politisk organ (primærorgan er uthevet)
Motorferd i utmark	BERGEN KOMMUNE, Grønn avdeling POLITIET	Lov om motorferd i utmark og vassdrag	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen Turlag, Bergens Skog og Træplantingsselskap ³⁾ , Naturvernforbundet Hordaland ?	Byråd, Bystyret
Motorisert ferd på vei	POLITIET	Vegtrafikkloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen Turlag, Bergens Skog og Træplantingsselskap ³⁾ , Naturvernforbundet Hordaland ?	Byråd, Bystyret
Skilting (trafikkskilt)	POLITIET	Vegtrafikkloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen Turlag, Bergens Skog og Træplantingsselskap ³⁾	Byråd, Bystyret

VERNESAKER

Saken gjelder	Saksansvarlig kommunal eller annen off. myndighet	Hjemmelsgrunnlag	Daglig forvaltning på vegne av kommunen (forslag til endringer er uthevet)	Grunnlag for forvaltning på vegne av kommunen (forslag til nytt grunnlag er uthevet)	Høringsparter (Særlig aktuelle høringsparter er uthevet)	Ansv. politisk organ (primærorgan er uthevet)
Naturvern (naturminne, landskapsvern-område)	FYLKESMANNEN I HORDALAND, DIR. FOR NATURFORV.	Naturvernloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen turlag, Bergens Skog og Træplantningsselskap ³⁾ , Naturvernforbundet Hordaland ?	Stortinget
Natur- og landskapsvern, vassdragsvern	BERGEN KOMMUNE, Planavdeling/Grønn avd.	Plan- og bygningsloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen turlag, Bergens Skog og Træplantningsselskap ³⁾ , Naturvernforbundet Hordaland ?	Byråd, Komite for miljø og byutvikling, Bystyret
Jord- og skogvern	BERGEN KOMMUNE, Grønn avd., Landbrukskontoret	Jordloven, Skogloven			Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen turlag, Bergens Skog og Træplantningsselskap ³⁾ ,	Landbruksnemnd, Byråd, Bystyret
Kulturminnevern	BERGEN KOMMUNE, Byantikvarkontoret, HORDALAND FYLKE, Fylkeskonservatoren	Kulturminneloven	Oppsyn ³⁾	Forvaltningsplan	Næringsm. tilsynet ¹⁾ , VA-seksjonen ¹⁾ , Bergen turlag, Bergens Skog og Træplantningsselskap ³⁾ , Fortidsminneforeningen ?	Byråd, Komite for miljø og byutvikling, Bystyret

VEDLEGG C

DOKUMENTER AV BETYDNING FOR UTARBEIDELSE AV FORVALTNINGSPLANEN:

**C1: FREDNINGSBESTEMMELSER FOR BERGEN NATURPARK
(DYRELIVSFREDNING I BYFJELLENE)**

**C2: AVTALE OM FORVALTNING AV BYFJELLENE MELLOM BERGEN KOMMUNE OG
BERGENS SKOG- OG TRÆPLANTNINGSSKAP**

**C3: BESTEMMELSER OM BRUK AV HEST I BERGEN NATURPARK OG ANDRE
FRILUFTSOMRÅDER I BERGEN**

**C4: AVTALE MELLOM BERGEN KOMMUNE OG VAREGGA GRUNNEIGARLAG OM BEITING
PÅ BYFJELLENE**

**C5: AVTALE MELLOM BERGEN KOMMUNE, SAMMENSLUTNINGEN VIKING/VAREGG OG
FLØIBANEN VEDR. DRIFT AV LYSLØYPEN PÅ FLØYEN**

**C6: AVTALE MELLOM BERGEN KOMMUNE, BERGENS SKOG- OG
TRÆPLANTNINGSSKAP, BERGEN TURLAG OG VAREGGA GRUNNEIGARLAG OM
SKILTPLAN FOR BYFJELLENE**

1. mai 1946.

Kongelig resolusjon.

vedlegg C1

I.

Dyrelivet i et område i Bergen kommunes fjellstrekninger skal være fredet mot ødeleggelse av ethvert slag.

Området ligger innenfor følgende grenser:

fra den østre del av stemmen ved Svartediket østover langs fredningsgjerdet i Ulrikken til Sørøstre hjørne av Langelivatn, langs dennes østre grense til fredningsgjerdet ved vatnets nordende, videre langs fredningsgjerdet mot nord til bygrensen ved Jordalsvatn, bygrensen (bygjerdet) nordover til holmen i Langelivatn, derfra langs Munkebotns veg til stemmen ved Munkebotnsvatn, fra dennes søndre ende i rett linje sørover til Sandviksfløen, videre i rett linje sørover til reguleringsbassenget i Skredderdalen, derfra videre i rett linje til Fløystangen, fra derfra langs Kamvegen til dennes skjæringspunkt med vegen fra Sandemyren, derfra i østlig retning til søndre ende av Blåmannsvatn med Kyiturbekken nedover til dens utløp i Svartediket og derfra langs vegen til stemmen.

Innenfor dette område er det forbudt:

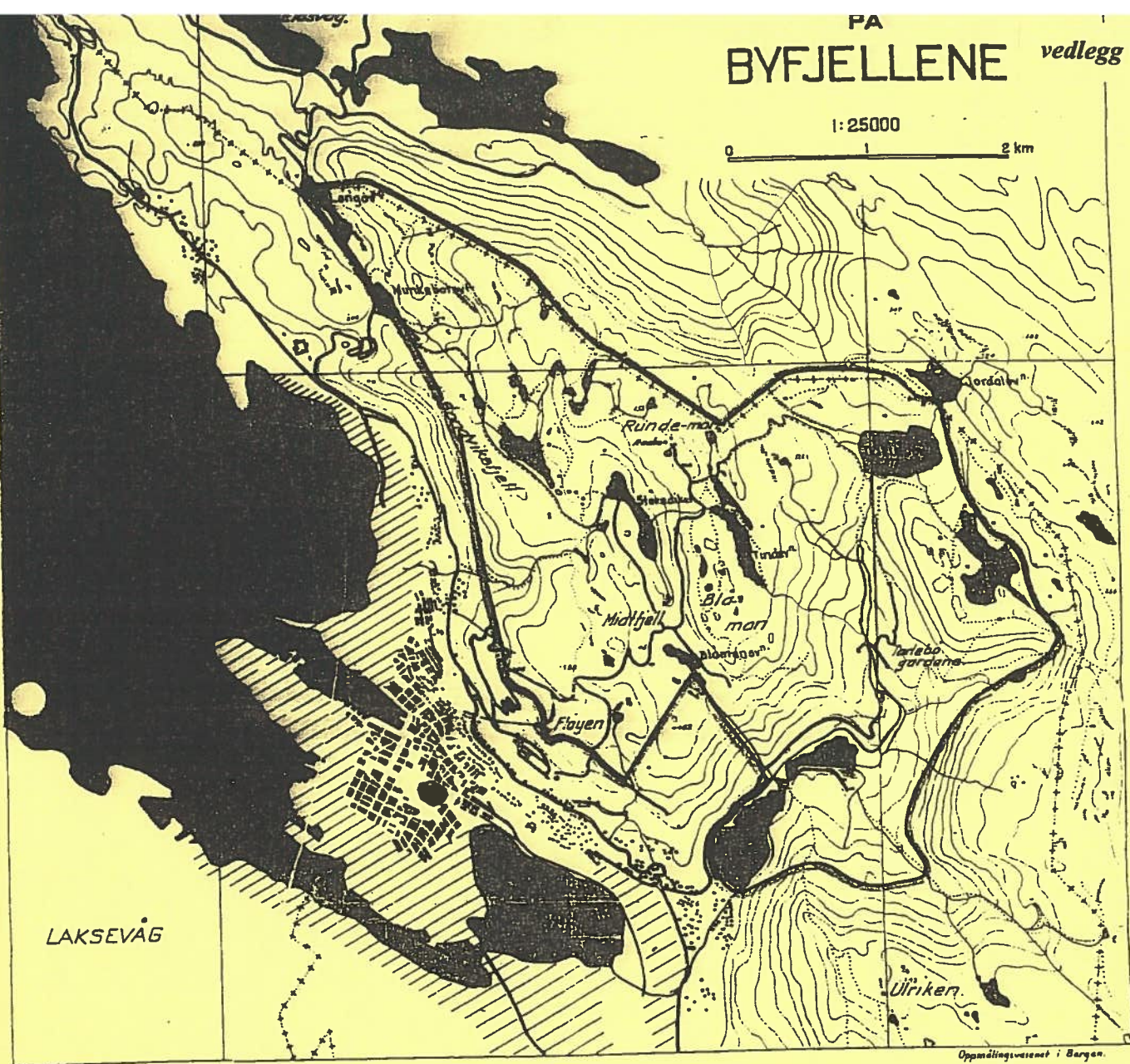
1. å jage, fange, skade eller forstyrre dyr,
2. å utlokke eller røve reir, hi eller egg,
3. å løse skydd, samt
4. å gå med skytevåpen. Unntatt herfra er jaktpolitiet, likeledes jaktberettigede i nabofelter på veg til eller fra disse felter, som har med seg legitimasjonskort utstedt av Bergen kommune. Innen området skal kortet vises fram når noen krever det.
5. Hunder skal føres i band innen området og på veger som danner grenser for dette fra 1. april til 15. august. For harehund og hund av annen rase som jager hare, gjelder bandtvangen hele året.
Løse hunder (hunder som ikke følger sitt herskap) som jager eller forstyrrer dyrelivet, innbringes til politiet. De kan avlives på stedet av jaktpolitiet såframt de ikke kan innfanges.

II.

De nærmere regler for fredningen og om felling av rovdyr som måtte vise seg nødvendig, fastsettes av Vestlandske Kretsforening for Naturfredning i Norge i samarbeid med Bergens kommune og godkjennes av Kirke- og undervisningsdepartementet.

Fredningsvedtaket blir å kunngjøre ved oppslag på fredningsområdet og i ett eller flere lokalblad.

Ved kongelig resolusjon av 3. mai 1946 er det bestemt:

I henhold til lov om naturfredning av 25. juli 1910, jfr. lov av 14. juli 1916, skal dyrelivet i et område av byfjellene være fredet mot ødeleggelse eller skade av ethvert slag. Innenfor det på kartet med tykk sort strek og rød kant begrensede område er det forbudt:

- 1) å drepe, skade eller forstyrre dyr,
- 2) å ødelegge eller røve reir, hi eller egg,
- 3) å løse skudd,

4) å gå med skytevåpen. Unntatt herfra er jaktpolitiet, likeledes jaktberettigete i nabofeltet på veg til og fra disse felter, mot fremvisning av legitimasjonskort utstedt av Bergen kommune.

Hunder skal føres i bånd innen området og på veger som danner grenser for dette fra 1. april til 15. august. For harehund og hund av annen rase som jager hare, gjelder båndtvangen hele året. Løse hunder (hunder som ikke følger sitt herskap) som jager eller forstyrrer dyrelivet, innbringes til politiet. De kan avlives på stedet av jaktpolitiet såfremt de ikke kan innfanges. Overtredelse av fredningsbestemmelsene er straffbart, jfr. lov nr. 3 av 25. juli 1910.

Det henstilles til publikum å respektere fredningsbestemmelsene og være behjelpelig med å våke over fredningens overholdelse.

Foruten det almindelige politi er også andre gitt politimyndighet til å påse og håndheve fredningens overholdelse.

Rådmannen for 4. avdeling, Bergen den 17. juli 1946.

AVTALE

mellom Bergen kommune (nedenfor kalt kommunen) og Bergens Skog og Træplantningsselskap (nedenfor kalt selskapet) om planterettigheter m.v. i byfjellene.

1. På nedenfornevnte vilkår gir kommunen selskapet bruksrett til deler av følgende kommunale eiendommer:

1. deler av Store Sandviken 1. nr. 283
2. del av Hoffmannsgården (Øvre Sandviksvei nr. 152a)
3. del av Småmøllen (nr. 164a, nr. 167a, 168a, b, c)
4. Skredderdalen
5. Fløydalen (24 rode nr. 174)
6. Fløyfjellet nr. 1x
7. Deler av Tagemarken (nå Fløyfjellet nr. 1x)
8. Kalfarets utmark nr. 1x
9. Tarlebø (gnr. 30 bnr. 1, 2 og 3)
10. Harebakken (gnr. 29 bnr. 1, 2, 3 og 4)
11. Kobbeltvedt (gnr. 31 bnr. 1, 2, 3, 4 og 5)
12. Felles utmark under Harebakken, Kobbeltvedt og Tarlebø
13. Del av Årstad utmark (gnr. 23 bnr. 1)
14. Haukeland utmark (nå del av Haukeland utmark nr. 1)
15. Markusplassen utmark (nå del av Haukeland utmark nr. 1)
16. Del av Landås utmark nr. 1
17. Del av Landås utmark nr. 2

Eiendommene er på et kart signert oppmålingssjefen i Bergen 2/9 1957, Ole J. Laading, angitt med grønn farge.

2. Eiendommene er stillet til disposisjon til plantningsformål. Bruksretten gir selskapet rett til å beplante eiendommene og til i forbindelse hermed å foreta de foranstaltninger som er nødvendige for skjøtsel av plantningene, jfr. dog punkt 10.

3. Plantningene tilhører selskapet.

Hvis kommunen sier opp bruksretten på en del av eiendommene for å bruke grunnen til annet formål kan selskapet før oppsigelsestidens utløp foreta hugst og avvirke på disse grunnstykker i den utstrekning det ønsker. Angående omfanget av hugsten forutsettes det at selskapet på forhånd konfererer med rådmannen for 2. avdeling.

Tar kommunen tilbake bruksretten for hele eller deler av eiendommene, men disse fortsatt skal være friluftsområde eller naturpark, skal kommunen betale de derpå stående plantninger etter halv verditakst for skog og planter på rot. Hver av partene oppnevner en takstmann, blir disse ikke enige oppnevner justitiarius i Bergen Byrett en oppmann. Taksten er endelig og bindende for begge parter.

4. Selskapet har plikt til å holde de eiendommer som der har bruksrett til i forsvarlig stand, i den utstrekning selskapets økonomi tillater det.

5. Så lenge selskapet har bruksrett til ovennevnte arealer eller oppbærer driftstilskudd av kommunen, skal kommunen ha rett til å oppnevne et medlem av selskapets styre. Dette styremedlem opptrer på like fot med de øvrige styremedlemmer.

6. Nærværende kontrakt trer i stedet for gjeldende avtaler i henhold til eldre bystyrevedtak, jfr. dog punkt 14.

7. Det betales ingen leie for selskapets bruk av eiendommene.

8. Kommunen har rett til etter selskapets anvisning å utta trær til kommunale utsmykningsformål. Likeledes skal parkvesenet på samme måte som tidligere få avhente avvirket granbar til dekningsmateriale uten vederlag.

9. Selskapet plikter å medvirke til at fredningsbestemmelsene for byfjellene blir overholdt. Det treffes nærmere avtale om hvorledes denne medvirkning skal skje.

10. De eiendommer som omfattes av denne kontrakt inngår i Bergen bys naturpark i byfjellene. Ved sine disposisjoner må selskapet derfor ha for øye at grunnarealene først og fremst skal tjene som naturpark og rekreasjons og friluftsområde for byens befolkning. Den forstmessige drift av skogen må avpasses etter dette, likesom selskapet, uten derved å pålegges økonomiske forpliktelser, må medvirke til opparbeidelsen av ski og turløypen og andre former for fremme av friluftslivet. Selskapet forutsettes herunder å samarbeide med vedkommende organisasjoner som skal ivareta disse interesser.

11. Innen vannverkets nedslagsfelt må det hverken anlegges veier eller foretas beplantninger langs elver og vann uten etter konferanse med vannverkssjefen og stadsfysikus. Selskapet må ved sine disposisjoner for øvrig innen vannverkets nedslagsfelt ta fornøden hensyn til vannverkets og helserådets interesser.

12. Vedlikeholdet av veier på eiendommene påhviler selskapet i den utstrekning selskapets økonomi tillater det.

13. Denne kontrakt kan fra hver av partenes side oppsies med 1 ett års skriftlig varsel.

14. Denne kontrakt endrer ikke selskapets planterett på eiendommene «Kalfarets utmark nr. 1x», ifølge gavebrev av 1886 fra herrerne C. Sundt, C. Harmens, K. Fleischer og C. Ege til kommunen.

Bergen kommune
rådmannen for 4. avdeling

Einar Carlsen
Bendik Risting

Bergen den 17/71958

Bergen Skog og Træplantningsselskap

Rolf Irgens
Bjørn Blytt
Reidar Bonge
Haldor Bruvik
Gunnar Jebsen
Hedegaard Friis

BESTEMMELSER OM BRUK AV HEST I BERGEN NATURPARK OG ANDRE FRILUFTSOMRÅDER I BERGEN

Etter vedtak av Bergen formannskap 20.3.1977 gjelder følgende bestemmelser for bruk av hest i byfjellene og i park- og friområder i Bergen kommune:

§ 1. BESTEMMELSENE VIRKEOMRÅDE:

Bestemmelsene om bruk av hest gjelder for følgende områder i Bergen kommune:

- 1.1. Bergen kommunes eiendom på byfjellene som vist på kart vedlagt disse bestemmelser, Fritidsseksjonens tegn. 2067, dat. 20.1.1977.
- 1.2. Eiendom tilhørende Bergens Skog- og Træplantningsselskap. Arealet er vist på samme kart som nevnt under pkt. 1.1.
- 1.3. I parker og offentlige friområder i kommunen.

§ 2. RIDNING:

- 2.1 I byfjellene, herunder eiendom tilhørende Bergens Skog- og Træplantningsselskap er ridning bare tillatt på gruset veier og veier med fast dekke. Ridning er ikke tillatt på stier, løyper og på veier uten grusdekke, med mindre disse er merket som ridevei.

På snødekket mark er ridning bare tillatt på veier som er brøytet for biltrafikk, og på veier og stier som er merket som ridevei. Ridning er ikke tillatt på veier og løyper som er preparert for skiløping eller aking.

I parker og opparbeidede friområder er ridning forbudt med unntak for veier som er særskilt merket som ridevei. Bergens Skog- og Træplantningsselskap ved skogsjefen kan stenge enkelte veier for ridning dersom forholdene gjør det nødvendig.

- 2.2 Ridning er ikke tillatt på søn- og helligdager, unntatt på veier som er særskilt merket som ridevei.
- 2.3. Ridning i flokk eller gruppe skal skje med en hest i bredden anført av en kyndig og erfaren leder.
- 2.4. Andre trafikkanter skal passeres i skritt. Rytterne holder godt til høyre dersom ikke spesielle forhold tilsier noe annet.
- 2.5. Etter mørkets frembrudd skal hestene være forsynt med refleksbånd. Ved ridning i gruppe på 4 hester eller flere skal tetrytter føre hvitt lys og korytter rødt lys.

§ 3. ANNEN FERDSEL MED HEST:

- 3.1. Ferdsl med hestekjøretøy kan bare finne sted etter særskilt innhentet tillatelse. Slik tillatelse kan bare gis for gruset veier eller veier med fast dekke med bredde over 3 meter. På snødekket mark kan tillatelse gis for alle veier som er brøytet for biltrafikk, med unntak av veier som er preparert for skiløping eller aking. Tillatelse gis av Bergens Skog- og Træplantningsselskap v/skogsjefen.
- 3.2. Kjøretøy og sleder skal være utstyrt med lys og ha refleks bak.
- 3.3. Trening av travhester er ikke tillatt.

§ 4. DISPENSASJON:

Direktøren for Fritidsseksjonen eller den han gir fullmakt, kan dispensere fra ovennevnte bestemmelser.

§ 5. STRAFF:

Den som forsettelig eller uaktsomt overtrer disse bestemmelser, straffes med bøter for så vidt ikke forholdene rammes av strengere straffebed, jfr. lov om friluftslivet av 28.6.1957, § 39.

A V T A L E

OM BEITING PÅ BYFJELLENE MELLOM BERGEN KOMMUNE (BK)
OG VAREGGA GRUNNEIGARLAG (VG)

§ 1

Denne avtale avløser "Overenskomst vedtatt av Bergen bysty
30.11.1936 og av Fjellfredningsforeningen i generalfor-
samling 24.01.1937."

§ 2

VG har sammen med pakterne av eventuelle kommunale eien-
dommer fra tidligere Aarstad Herred, eksklusiv beiterett
på fjellstrekningen Natlandsfjellet - Øvre Jordalsvann.
VG har sammen med pakterne av eventuelle kommunale
eiendommer fra tidligere Aarstad Herred eksklusiv rett til
ha sauer streifende på fjellstrekningen Øvre Jordalsvann -
Langevatnet.

§ 3

BK og VG har rett, men ikke plikt, til når som helst
å gjerde inn sine fjellstrekninger helt eller delvis.

§ 4

Vedlikeholdsplikten påhviler den som har satt opp gjerdet.

§ 5

VG vil ikke motsette seg at sauer tilhørende pakterne av
eventuelle kommunale eiendommer fra tidligere Aarstad Herre
kommer innpå og beiter i de uinngjerdete strekninger som
tilhører lagets medlemmer og omfattes av
fjellfredningsoverenskomsten av 3. april 1866.

§ 6

Med sauer tilhørende VG's medlemmer forståes i denne
overenskomst også sauer hjemmehørende på Natland, som
med VG's tillatelse beiter i de utmarksstrekninger som
tilhører lagets medlemmer og omfattes av fjellfrednings-
overenskomsten av 3. april 1866.

§ 7

Saueholdet på byfjellene er VG's eget ansvar i h.t. de til enhver tid gjeldende politivedtekter og andre offentlige lover og forskrifter.

§ 8

BK er ikke erstatningspliktig utover det til enhver tid gjeldende kommunale erstatningsfond for hundeskader. Nåværende bestemmelser vedtatt av Formannskapet 20.08.1975, sak 1065/75.

Bergen, den 3.05.90

for Varegga Grunneigarlag

Atle Sjørsaker
.....

Varegga
Grunneigarlag
.....

for Bergen kommune

Kari Lorentz
.....

BERGEN KOMMUNE
KOMMUNALAVDELING
TEKNISK UTBYGGING
EIENDOMSDELINGEN

SEK. NO. 1	vedlegg C5
91 - 6643 - 0	
6 2 - 91	
10REII	

AVTALE.

Mellom Bergen kommune v/ Idrettsavdelingen, sammenslutningen Viking/Varegg og Fløibanen A/S, er det inngått følgende samarbeidsavtale vedrørende drift av lysløype på Fløyen:

1. Formål.

I den grad vinteren tillater det skal alle involverte parter tilstrebe å ha preparerte skiløyper på Fløyen, i perioden medio november til medio april.

2. Forutsetninger.

På grunn av nåværende budsjettsituasjon kan ikke Idrettsavdelingen benytte sine ansatte på overtid for å utføre arbeid/preparering i lysløypen. I perioden medio november til medio mars prioriteres imidlertid preparering av lysløypen på Fløyen.

Det må vises forståelse for at idrettslagenes tillitsfolk har sine verv som en fritidssysse og at hovedoppgaven knyttet til disse verv er å drive barne- og ungdomsarbeid.

A/S Fløibanen har sagt seg villig til innenfor visse betingelser (jfr. brev datert 12/10-89) å bidra til at lysløypen på Fløyen er tilgjengelig og til glede for flest mulig av byens befolkning på vinterstid. Lysløypen skal også være tilgjengelig for vanlige skigåere/mosjonister, ikke bare konkurransesutøvere og trenende.

3. Fordeling av arbeid/ansvar.

3.1. Idrettsavdelingen.

- Skal foreta løypepreparering mandag-fredag kl. 0730 - 1500.
- Til løypepreparering hører grunnpreparering ved snøfall, kjøring av nye spor og vedlikehold av spor.
- Sørge for vedlikehold på alt maskinelt utstyr innenfor gitte rammer.
- Nødvendig redskap for preparering av løypene oppbevares i utstyrsbu ved skistadion. Snøscooter parkeres etter nærmere avtale.

3.2. Sammenslutningen Viking Varegg.

- Løypepreparering i helger og på kveldstid når dette er påkrevet.
- Idrettslagene leverer liste over ansvarspersoner til A S Fløibanen og Idrettsavdelingen og får utlevert nøkkel til utstyrsbu etter nærmere avtale.
- Alle maskinkjørere må ha godkjent ansvarsforsikring.
- Sørger for at utstyrsbua holdes i orden (på kveldstid og om helgene) og at eventuelle skader på maskiner, utstyr eller innredning snarest meldes til ansvarshavende på Skansemyren.

3.3. A S Fløibanen.

- Oppbevaring av prepareringsmaskin ved behov og utlevering av denne til personer som på forhånd er godkjent av Fløibanen A S og Idrettsavdelingen.
- Påta seg driftsansvar i helger og i lengre ferieperioder som romjul og påske.
- Dekke drifts- og vedlikeholdsutgifter til prepareringsmaskin for inntil kr 15.000.- pr. år (01.01.-31.12.).

Ovennevnte under forutsetninger som påpekt i brev til Fritidsavdelingen datert 12 10-89.

4. Generelt.

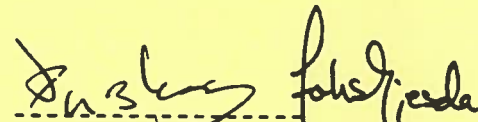
- Bergen kommune sine bruks- og ordensregler for bruk av kommunale idrettsanlegg gjelder også for lysløypen.
- Utstyrsbu kan ikke benyttes til garderobe- eller oppholdsrom ved trening og arrangementer.

Bergen, den 17.01.....1991

BERGEN KOMMUNE
Kommunaleforvaltning og Kultur og Kirke

For Idrettsavdelingen

For A S Fløibanen

For Viking Varegg

Avtale om skiltplan for Byfjellene øst.

Bergen Kommune, Bergens Skog- og Træplantningsselskap, Bergen Turlag og Varegga Grunneigerlag har inngått følgende avtale vedr. merking av turstier/turveier for Byfjellene øst.

Avtalen omfatter fordelingen av ansvaret for (1) skilt, (2) byskilt, (3) stativer, (4) kart og (5) område som er definert som følger:

(1) skilt = stokk med påskrudd treskilt med stedsnavn og retningsangivelse for turstier/veier

(2) byskilt = stokk/stang med skilt plassert ved busstopp med retningsangivelse til tursti/vei

(3) stativ = stativ/tavle for oppsetting av kart og tekstinformasjon

(4) kart = såvel kart som tekstinformasjon om turstiene - veiene

(5) område = opplisting over sted tursti (vei) kryss som hver part har påtatt seg som sitt ansvar, se vedlegg 1 til avtalen

Denne avtale gjelder for 10 år fra dato. Endring av avtalen i perioden forutsetter enighet blant partene.

Bergen Turlag har påtatt seg å være "meldingssentral" for denne skiltplanen. Med dette menes at Turlaget har ansvar for å ta imot og videreformidle meldinger om skader, misbruk o.l. på utplassert materiell.

A. Bergen Kommune, FKK.

1. Stativ og kart.

FKK har ansvar for oppsetting, ettersyn og vedlikehold i henhold til vedlegg 1.

FKK har ansvar for å holde nødvendig lager av stativer for alle avtaleparters behov.

2. Byskilt.

FKK har ansvar for produksjon, finansiering, oppsetting, ettersyn og vedlikehold av byskilt.

B. Bergens Skog- og Træplantningsselskap (BST)

1. Stativ og kart.

BST har ansvar for oppsetting, ettersyn og vedlikehold av stativ og kart i henhold til vedlegg 1.

BST har ansvar for produksjon, finansiering og lagerhold av stativ for alle avtalepartenes behov.

2. Skilt.

BST har ansvar for produksjon, finansiering, oppsetting, ettersyn og vedlikehold av skilt i henhold til vedlegg 1.

C. Bergen Turlag.

1. Kart.

BT har ansvar for oppsetting, ettersyn og vedlikehold av kart i henhold til vedlegg 1.

BT har ansvar for å holde nødvendig lager av kart.

Dersom det viser seg nødvendig med nytt opptrykk av kart skal partene på forhånd gjennomgå og enes om evt. endringer på dette.

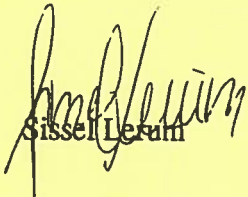
BT har ansvar for produksjon og finansiering av et evt. nytt opptrykk av kart.

2. Skilt.

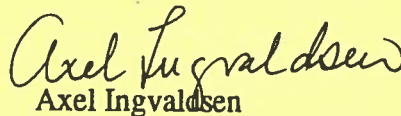
BT har ansvar for produksjon, finansiering, oppsetting, ettersyn og vedlikehold av skilt i henhold til vedlegg 1.

Bergen, 2./5.-94.

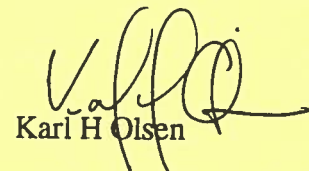
Bergen Kommune, FKK

Sissel Lerum

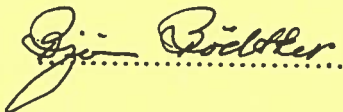
Bergens Skog- og Træplantningsselskap

Axel Ingvaldsen

Bergen Turlag

Karl H Olsen

Vardegga Grunneigarlag

Siri Bødker

ANSVARSOVERSIKT

Vedlegg 1 til avtale om skiltplan
for Byfjellene øst av 21.4.94.

A. STATIVER OG KARTOPPSLAG

Kommunalavd. Fritid Kultur og Kirke:

Borge
Hauge
Haugland
Hjortland
Jordalen
Kvamme
Nattlandsfjellet
Rolland
Skansemyren
Skredderdalen
Indre Sædal
Skiveien v/Broen
Fløysvingene, Fjellveien
Lone Camping (oppsetting)

Bergens Skog- og Træplantningsselskap:

Brushytten
Fløyen
Hyttelien
Munkebotn
Rundemanen
Svartediket, Tarlebøveien

Bergen Turlag:

Turnerhytten v/Turnerhyttens Venner
Ulrikstøppen v/Ulriksbanen
Vikinghytten - v/L Viking
Fløibanen nedre st. - v/Fløibanen
Ulriksbanen nedre st. - v/Ulriksbanen

B. SKILT:

Bergen Skog- og Træplantningsselskap:

Eidsvåg
Demningen v/Munkebotnsvatnet
Ravneberg
Skytterveien
Munkebotnsvatnet (pluss karttavle)
Munkebotnsveien
Sandviksfjellet
Flatevatn

Fjellveien v/Stoltzekleiven
Fjellveien v/Skredderdalen
Fjellveien v/Tippe Tue/Fløysvingene
Skansemyren
Fløyen
Knatten
Kamveien
Halvdan Griegsvei
Skistadion
Nedrediket
Skredderdalen
Brushytten
Rundemanen
Hyttelien
Svartediket v/bommen
Bjørndalen
Skiveien v/Broen
Skiveien v/Steinen
Baunehytten
Nattlandsfjellet
Våkendalen
Tarlebø
Isdalen
Hardbakkedalen - oppgang
Rolland

Bergen Turlag har ansvar for følgende:

Dræggehytten
Sandvikshytten
Lavet
Blåmanen
Vindalseggen
Steinen
Jordalsskaret
Vikinghytten (sammen m/IL Viking)
Langelivatnet (nordenden)
Hardbakkedalen (oppe)
Tarlebø (ovenfor demning)

Bergen Turlag sammen med Ulrikens Venner har ansvar for følgende:

Smemyren
Smemyren sør
Stiskille Turnerhytten/Vidden
Hisdalskultane
Årstadhytten (sammen m/ Årstad IL)
Oppgang Lorthaug
Korketrekkeren oppe
Korketrekkeren v/Lorthaug
Byvegen

Gløvrevatna
Stemmevatnet
Ulrikstoppen
Stiskille i kabelgrøft
Longrinden (stiskille Bjørndal/Montana)
Div. Røde Kors-skilt

Bergen Turlag sammen med Varegga Grunneigarlag har ansvar for følgende:

Borgaskar
Norrønavarden
Grønetua
Hjortland
Haugland
Simsedalen
Kvamme
Skitnedalen/Norhytten
Borge
Hauge
Div. Røde Kors-skilt

VEDLEGG D

**FORESLÅTTE RETNINGSLINJER I GRØNTPLAN FOR BERGEN MED
RELEVANS FOR BYFJELLENE**

8. FORSLAG TIL RETNINGSLINJER.

Overordnet retningslinje

Mål for Grøntplanen er gjengitt i Del 1 og Del 2 og bygger på internasjonale, nasjonale og lokale mål som skal sikre en bærekraftig byutvikling og arealbruk.

8.1. RETNINGSLINJER FOR UTBYGGING OG ANLEGG.

Utbygging/anlegg i fjellområdene.

- a) I utgangspunktet skal det skje minst mulig teknisk utbygging og tilrettelegging, også for friluftsmål. For friluftsmål bør det isteden satses på annen tilrettelegging i form av kart, håndbøker, guidede turer og annen informasjon. Det må tas hensyn til de behov som bevegelseshemmede personer har.

Asfaltering av veier og utsprengning av fjell bør ikke forekomme. Spørsmål om dette forelegges Friluftsnemnda.

- b) Den utbygging/anleggsvirksomhet som likevel skal komme må skje særdeles varsomt i forhold til landskap, terreng og vegetasjon. Skader i naturen må forebygges mest mulig, og det som måtte oppstå bør repareres, bl.a. med tilsåing.
- c) Ved søknad om utbygging og anlegg i fjellområder må visuell virkning mot viktige boligområder, sentrumsområder, friluftsområder, båtutfartsområder og hovedveier klargjøres. Særlig viktig er områder avmerket som viktige omgivelserområder på Grønt Samlekart 1.

Utbygging/anlegg i strandområdene.

- a) Strandområder mot sjø og vassdrag med eksisterende terreng og vegetasjon bør ikke endres gjennom inngrep, så som nedbygging, utsprengning eller utfylling.
- b) Spredt bebygde strandområder har ofte en naturtilpasset, åpen karakter. Dette forholdet bør ikke endres ved økt utnyttingsgrad av betydning.
- c) Ved utbygging og anlegg i strandsonen må visuell virkning mot sjø/vann dokumenteres. Dette gjelder særlig områder som kan sees fra. boligområder, sentrumsområder, friluftsområder og båtutfartsområder. Særlig viktig er områder avmerket som viktige omgivelserområder på Grønt Samlekart 1.

8.2. RETNINGSLINJER FOR SKOGBRUKET I BERGEN.

Skoglovens intensjoner om et flersidig skogbruk er styrende for all skogsdrift og skogskjøtsel i Norge. I all skogforvaltning i Bergen skal det derfor legges vekt på skogens betydning som rekreasjonskilde for befolkningen, som viktig del av landskapsbildet, som livsmiljø for planter og dyr og som områder for jakt og fiske.

Statlige og kommunale virkemidler må nyttes med sikte på å oppnå gode helhetlige løsninger i områdeforvaltningen, for næringen, for skogens økologiske funksjoner, landskapets særtrekk, friluftsinnteresser og kulturminner.

I medhold av Lov om skogbruk og skogvern med tilhørende forskrifter gjelder følgende:

Meldingsplikt/forbud.

- Planer om bygging av nye- og ombygging av eksisterende skogsveger skal sendes kommunen og statlige miljø- og kulturinstanser til høring.
- Dersom ikke annet er bestemt, gjelder meldeplikt for all hogst i vernskog.
- Tekniske inngrep i en avstand på minimum 5 meter fra fornminner er ikke tillatt.
- Sprøyting av lauvvegetasjon over 1,5 meter er ikke tillatt. Sprøyting bør heller ikke forekomme i en sone på 50 meter fra vann og vassdrag, i viktige bærområder eller i områder med sjeldent plante- eller dyreliv.

Ikke tilskuddsberettigede tiltak.

Det kan ikke gis statlig eller kommunalt tilskott til:

- Sprøyting eller gifthogging, treslagsskifte i edellauvskog, grøfting av rikmyr eller spesielle fuktskogforekomster, fjerning av gjenstående vegetasjon etter hogst, stripevis markberedning eller pløying av skogsmark eller skogplanting i områder der en ved hjelp av naturlig foryngelse kan få etablert lauv- eller furuskog med tilfredsstillende tetthet og kvalitet.
- Grøfting av snaue nedbørsmyrer er normalt ikke tilskuddsberettiget.

Tiltak som krever forhåndsgodkjenning av tilskudd.

- Eventuelt tilskudd til skogsgrøfting skal forhåndsgodkjennes av skogbrukssjefen. Dersom slike tiltak kan medføre fare for erosjon eller forurensing av vassdrag, skal det ikke innvilges tilskudd. Det samme gjelder dersom grøftingen vil berøre områder som er særlig viktige for plante- og/eller dyrelivet.
- Tilskudd til skogkulturtiltak i områder hvor det er dokumentert særlig sterke natur-, kultur- eller friluftsinnteresser skal også forhåndsgodkjennes. I slike saker skal skogoppsynet samrå seg med aktuell sektormyndighet, bl.a. Friluftsnemnda, før

vedtak blir fattet. Områder der det kreves forhåndsgodkjenning skal dokumenteres i forbindelse med Tiltaksplan for skogbruk. Grøntplanens "Grønt atlas" skal, sammen med andre offentlige natur- og miljødatabaser, være grunnlag for påvising av konfliktområder.

Generelle retningslinjer for flerbruk.

Forøvrig må skogbruket i Bergen i størst mulig grad drives i tråd med Landbruksdepartementet sine retningslinjer for flersidig skogbruk. Særlig viktig er det å fremheve at:

- All skogsvegbygging skal foregå i tråd med Landbruksdepartementets retningslinjer for skogsvegbygging med miljøhensyn.
- I områder med spillplasser for storfugl, hekkelokaliteter for rovfugl og kjente lokaliteter for sårbare og truede arter skal det vises særlig aktsomhet.
- Variasjon og mangfold bør etterstrebes med hensyn til treslag- og alderssammensetning.
- Skog på mindre øyer, halvøyer, ved elver og vann og andre randsoner bør ivaretas gjennom skogskjøtselen.
- Hogstfelt må tilpasses terrenget og en del store trær, løvtrær, døde/døende trær og vindfall må spares. Det må legges vekt på å skape stabile bestandskanter.
- Tømmerdrift må foregå på en slik måte at det ikke unødig hindrer ferdsel i driftsområdet. Stier og løyper må istandsettes etter hogst og større kjøreskader skal repareres.
- Ved all skogplanting og ungskogpleie skal det, der det er mulig, etterstrebes innblanding av lauvtrær (stammevis eller holtvis) på minst 10- 15% av treantallet. Treslagsvalg ved planting må ellers gjøres på bakgrunn av voksestedets klimatiske og jordbunnsmessige forhold og foregå etter en samlet nytte-/kostnadsvurdering, der hensynet til naturmiljø og friluftsliv blir tillagt vekt. Det bør i størst mulig grad brukes norske treslag.
- Manuelle ryddemetoder bør så langt som mulig brukes fremfor sprøyting.
- Det bør fortsatt satses på foryngelseshogst over små områder.
- Frivillige naturvern- og friluftsansjoner bør gies anledning til å uttale seg i skogforvaltningssaker, særlig om skogsvegbygging, når viktige natur- og friluftsinteresser kan bli berørt.

8.3. RETNINGSLINJER FOR SKJØTSEL AV JORDBRUKETS KULTURLANDSKAP.

Retningslinjene for kulturlandskapsskjøtselen i jordbruksområdene i Bergen er knyttet til "Forskrift om areal- og kulturlandskapstillegg for grovfôr".

Retningslinjene er på denne måten knyttet til statlige overføringer til jordbruket gjennom jordbruksavtalen. Regelverket forvaltes av landbruksmyndighetene og ligger derfor utenfor bygningsrådets kompetanseområde.

Følgende krav er knyttet til bevaring av kulturlandskapet, kfr. forskriftens § 3:

- a) Elver og bekker skal ikke kanaliseres eller lukkes.
- b) Åpne grøfter skal ikke lukkes.
- c) Skogbryn, kantsoner og andre restarealer mot innmark skal ikke dyrkes opp.
- d) Åkerholmer, steingjerder og gamle rydningsrøyser skal ikke fjernes.
- e) Jordbruksarealer skal ikke planeres.
- f) Ferdelsårer skal ikke oppdyrkes eller stenges.
- g) Kantvegetasjon og åkerholmer skal ikke sprøytes med mindre dette er ledd i skjøtselen av kulturlandskapet.

Kravene er ikke til hinder for:

- Regelmessig bunn- og siderensking av elver, bekker og grøfter.
- Skjøtsel av trær og busker (hogst/tynning/skjæring m.m.).
- Tiltak for nødvendig kryssing med redskap.

Fylkeslandbrukskontoret kan gjøre unntak fra disse retningslinjene etter særskilt søknad.

VEDLEGG E

**FORVALTNINGSPLAN FOR BYFJELLENE, DEL 1
SAMMENDRAG AV HØRINGSUTTALELSER OG KOMMENTARER**

FORVALTNINGSPLAN FOR BYFJELLENE, DEL 1: KLARLEGGING AV PREMISSE OG INNHOLD - KOMMENTARER TIL UTTALELSER

FP = Forvaltningsplanen del 1, FDP= (Senere) Forvaltningsdelplaner

Nr./dato/instans/ momenter	Kommentarer/henvisninger fra KFKK
I. Bydelsutvalgene	
<p>1. 07.04.95 Bydelsutvalg 01 Sentrum.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Juridisk sterkere definisjon av byggegrenser mot friområder , ikke nødvendigvis til best. kotehøyde - Fysisk hindring av uønsket motorisert ferdsel må etableres - Vedlikehold av trad. stier og hist. ferdselsveier må inkluderes 	<ul style="list-style-type: none"> - FDP vil gi grunnlag - I tråd med FP - Nevnt i FP/registrert - Vurderes i første FDP
<p>2. 07.04.95 Bydelsutvalg 03 Landås</p> <ul style="list-style-type: none"> - Endelig avgrensing bør foretas i FDP - Bjørneseths løype, Trappeveien og "Siksakveien" opp fra Landåslien bør forbedres - Sonering gir seg selv ut fra GP - Eks. stier med de nevnte tiltak må være tilstrekkelig - Nåværende bruksformer bør opprettholdes (bl.a. beite) - Ulriksbanen bør tilrettelegges for rullestolbrukere 	<ul style="list-style-type: none"> - FDP vil gi grunnlag - Saker for FDP - Utgangspunktet, ja - Registrert - I tråd med FP - Oppfordring i FDP
<p>3. 28.04.95 Bydelsutvalg 10 Fyllingsdalen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oppmarsj/tilkomst/parkering bør bli en del av strategitenkningen, jfr. også punkt om motorisert ferdsel - Konflikter vedrørende skogbruk bør komme klarere frem - Konsekvensene av utviklingen av hjortebestanden bør utdypes/konkretiseres - FDP Løvestakken forutsettes lagt frem for uttalelse før høring. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vurderes i FP - Løses best i FDP - Tas opp under 7.4 - Vurderes senere
<p>4. 02.05.95 Bydelsutvalg 11 Loddefjord</p> <p>Forutsetter at handlingsprogrammets oppgaver overholdes når det gjelder økonomi og tidsramme. Ellers ingen komm.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert
<p>5. 03.05.95 Bydelsutvalg 04 Sandviken</p> <ul style="list-style-type: none"> - Støtter forslaget til HP - Veien til Munkebotn opp Gunnhildsbrekka må utbedres - Det bør utarbeides en oversikt over kjente kulturminner i omr. 2B Eidsvågsfjellet, Sandviksfjellet og Fløyen 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Ble offisielt ferdigstilt 22.06.95 - I hovedsak utført
<p>6. 03.05.95 Bydelsutvalg 05 Eidsvåg - Salhus</p> <ul style="list-style-type: none"> - Viser til tidligere innsendte forslag til utbedring av adkomst til turområder i bydel 05 Eidsvåg/Salhus. - Planen ellers tas til orientering 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Registrert
<p>7. 04.05.95 Bydelsutvalg 09 Ytrebygda</p> <p>Har ingen av fjellomr. i sin bydel og tar saken til etterretning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -

<p>8. 04.05.95 Bydelsutvalg 07 Arna</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nyttig plan - for forhold som utbygging/fritidsbruk, landbruk/fritidsbruk, jakt- og fiske kontra andre fritidsinteresser, turstier og merking av disse, ta vare på/merke kulturminner - Reknar med at BU 07 får til høyring seinare "delplanar" der Arna er teke med - Fri naturopplevelse i byfjellene sentralt - Bjørndalssåta bør få omtale også som eget turområde - Mange lavereliggende områder er mye brukt - bør med i "totalplanene" - Regner med at også "Arnadelen" av Varegga/Bjørndalssåta er med i plan 4. - Viktig at forholdet til beitebruk er godt - Ny skogplantning bør være "luftigere" enn eks. skogplantning - I tilknytning til tettsteder bør hele regelverket for jakt og fangst vurderes - Pluss om en kunne få til noe større fugle- og dyreliv 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Ja - Registrert - Tas i FP - Tas ikke med i denne fjellplanen - Ja - Registrert - " - - henviser til foreslått utvidet pkt 7.4 - registrert
<p>9. 16.05.95 Bydelsutvalg 06 Åsane</p> <p>Godtar planen, men påpeker:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sikre lovlig atkomst - Alle grunneierne innen planområdet bør få FD til uttalelse - Fins merkede stier vardet fra Rolland, Storsåta og videre til Varegga - Vil ha mer enn en plan til høring 	<ul style="list-style-type: none"> - Viktig i FDP - Ikke mulig i så overordnet plan - Tas inn i FP - Registrert
<p>10. 23.05.95 Bydelsutvalg 08 Fana</p> <p>Tar saken til etterretning</p> <p>Forutsetter at grunneierne også blir tilskrevet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Ikke mulig i så overordnet plan

II) Friluftsansjasjoner og beslektede organer	
<p>11. 12.05.95 Naturvernforbundet Hordaland</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det viktigste Forvaltningsplane skal gjore er å fastsette bindende grense mot friluftsområdene - I bunnen av alle tiltak i FDP-områdene må ligge en registrering av plante- og dyreliv, f.eks. som grunnlag for sone-inndeling mht. ferdsel og som grunnlag for tilretteleggingstiltak - Ulriken - Fløyen; Svært varsom med hogstingrep, Postveier må rehabiliteres der de er nedslitt - Damsgårdsfjell - Lyderhorn - nærhet til store befolkningsgrupper gir stor pedagogisk verdi - Arna/Gullfjell. mulig konflikter med vannkraftutbygging bør nevnes. Verneverdige myromr. ved Bontveit. Omr. bør utvides mot sør, helt frem til Kalandsvatn og Osvegen - Smørås/Stendafjell - brukerfrekvens bør tallfestes Utbygging Nøttveit vil skape konflikt med utbygg.planer. Smøråslia må ikke bebygges Gamle ferdselsveger bør kartlegges - Fanafjellet sør; Økologiske verdier må spesifiseres - Hordnesmarka - Pollane bør bli eget delplanområde under 5 - Åsanefjell - Postvegen bør nevnes Skjøtselsplan for lyngheilandskapet i området ? - Reppardalen og Kråkmyrane - bør ta med "Vernet som naturreservat" - Grønne korridorer til områdene og innholdet i atkomster - viktig - Vesentlig flere områder enn idag bør gis naturreservatstatus - Etterlyser undresøkelser og registreringer av dyreressursene - Inntil registreringer/naturfaglige undersøkelser er foretatt må man betrakte alle områdene som omfattes av FP som fredet - HP i strid med målsettingene hva gjelder parkeringsplasser. Økt bruk av privatbil har en rekke negative virkninger - Tilbakeføring/rehab. av turveier, f.eks. stengning/fjerning av asfalt eks. på Fløyen bør gjøres - Forsiktig tilrettelegging/rydding i "hundremetersskogene" - Kart med adkomstmuligh. med buss bør lages - Strenge begrensninger på snøscootertrafikk/prep. maskin - Generelt forbud mot bruk av borebolter, med disp. mulighet. evt. reserverte ruter. 	<ul style="list-style-type: none"> - FDP skal gi bedre grunnlag, ikke jur. binding - Se forslag til vedtak - Innspill til FDP - Vurderes i FDP - Forsterkes i FP - Nevnes i FP - Etterkommes ikke - Tas inn - Kommuneplanspm. - Tas i FDP - Vurderes i FP - FP begrenses til fjell - Tas inn i FP - Vurderes i FDP - Tas inn i FP - Forsterkes i FP - Vurderes av Fylkesmannen - Se forslag til vedtak - Se forslag til vedtak - Vurderes i FDP - Moment til FDP - Moment til FDP - Jfr. Tur- og fritidskartene - Vurderes i FDP 2 (PL2) - Tas inn som vurdering i FP/FDP

<p>12. 15.05.95 Bergens Skog- og trøplantningsselskap</p> <ul style="list-style-type: none"> - Positive til arbeidet og så langt ikke vesentlige invendinger - Skog og Trøplantningsselskapets arbeid gjennom mer enn 125 år burde kommet bedre frem i plan og organisasjon - Regner med å bli sterkt delaktig også under utarbeidelsen av FDP Løvstakken - Skogbruksplaner kommer i Bergen i 1997 men burde vært på plass når FDP skal utarbeides. Kan BK ta initiativ for å framskynde dette arbeidet ? - vedlikeholdsansvar og økonomi må være avklart før arbeidet iverksettes - byggegrenser og utbygging opp mot turområdene må være svært viktig 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Forsterkes i FP - Aktuelt - Må vurderes parallelt - Tas i FDP - Grunnlag, ikke juridisk binding
<p>13. 15.05.95 Stiftelsen Turnerhytten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bjørneseth's løype bør dreneres nederst i Korketrekkeren, bedre atkomst til Natlandsfjellet, sti rundt Nubbevann, nye benker ved broen i skiveien, trinn løse i skiveien mot Lorthaug, siste del av trasèen mot Ulriksbanen dårlig inkl. rekkverk, stakene på byfjellene må vedlikeholdes, lys ventes i lysløypen. 	<p>Vurderes i FDP Ulriken - Fløyen</p>
<p>14. 18.05.95 Bergens Jæger- og Fiskerforening</p> <ul style="list-style-type: none"> - BK bør drive aktiv fiskeforvaltning, tilkomst for forflytningshemmede bør med - BK generelt ansvar for god faunaforvaltning - Jaktaspektet bør forvaltes av de aktuelle grunneiere - BJF finner ingen grunn til å initiere noen jakt i sentrale områder - BK bør redusere slitasje og forsøpling, f.eks. v. gode turløyper - Båndtvangen bør håndheves langt strengere enn idag - Behov for fri-/treningsområder for hunder. 	<ul style="list-style-type: none"> - Viser til egen plan - Forsterkes i FP - Registrert - Registrert, bør vurderes - Registrert - - " -, alltid aktuelt - - " -, politisak - Kan vurderes i FDP

15. 18.05.95 Bergen Turlag

- Tilfreds med igangsettelsen
- Momenter: God opplystning, om enn ikke fullstendig
- Lyderhorn og Damsgård må få samme prioritering som de "indre byfjell"
- Inntil fullstendig FD er vedtatt må ikke irreversible inngrep skje
- Sikring må skje gjennom reg. til natur- og friluftsmål etter Plan- og bygningsloven
- Differensiert forvaltning må overbygges av generelle retningslinjer, særlig nær bebyggelse.
Fastsetting av endelig, juridisk bindende byggegrense må inngå i de overordnede retningslinjer
- Beskrivelsen av delområder er noe overfladisk.
- Aktuelle konflikter burde vært omtalt.
- Delplanområde Løvestakken bør innløses. Har orrfuglbestand.
- Delplanområde Ulriken - Fløyen; Kulturskogen må skjøttes med stor forsiktighet. Har orrfuglbestand.
- Damsgårdsfjellet - Lyderhorn
Lyderhorn må ikke få ytterligere inngrep i randsonene
Bjørndalshelleren - området bør kunne oppgraderes
3B) Området, særlig Kanadaskogen, har høy pedagogisk verdi som fril.omr. Enkel tilrettelegg. for å tåle en høy og intensiv bruk
- Delplanområdene 4 og 5, Arna/Gullfjell og Fanafj./Smørås:
Turlaget har sammenfallende uttalelser med Naturvernforbundet - se disse
- Åsanefjell; Jordal -Rolland -Hjortland bør være "indre" byfj. er svært verdifullt landskap som kan være litt for negativt beskrevet, tilgjengelighet kan utbedres
- Ytre Åsane; Postvegen må nevnes, skjøtselsplan for lyngheilandskapet bør være aktuelt.
- Fjellområdene i Åsane må ikke bebygges ytterligere.
- Mål: Sluttes seg til målene. Må være sammenheng mellom tiltak på by og bydelsnivå.
- Forvalterstilling og forvaltningsråd er en forutsetning
- Rutiner for saksbeh. som gjelder Byfjellene bør også på plass
- Boken "Turløyper i Bergensområdet" må også nevnes, samt et oversiktskart som kommer
- Strategi i forhold til kommunikasjonsinstallasjoner må på plass
- Alle nye kraftledninger må nytte eksist. master eller kabler
- Planforslaget i Grøntplanen må ikke overskrides
- Haster med arbeidet med å utpeke områder over kote 200 med høy egenverdi for landskap, husk sårbarheten for slitasje
- Ikke flere hytter, men mulighet til å holde de eksisterende i hevd/modernisere - men uten å legge inn strøm eller å forårsake mer snøscooterbruk

- Registrert
- - " -
- Betegnelsen angir ingen prioritering
- Se forslag til vedtak
- Kommuneplanspm.
- Generelle rtn. linjer vurderes etter FDP 2 (PL2)
- Grunnlag, ellers kom.planspørsmål
- Seinere FDP
- Løses best i FDP
- Vurderes i FDP 1(PL1)
- Vurderes i FDP 2 (PL2)
- Vurders i FDP 3 (PL3)
- - " -
- Se Naturvernforbundet på tilsv. pkt.
- "Indre" byfj. angir ingen prioritering
- Beskr. tas i FP og FDP
- Tas i FP og FDP
- Ves. kom.planspm.
- Registrert
- Viser til SF 4 i H.progr.
- - " -
- Tas inn i FP
- Vurderes
- Registrert
- Kom.planspørsmål
- FDP
- Registrert

<p><i>Turlaget, forts.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Verken skogselskapet eller den kommunale skogsdriften må presses til å drive etter forretningsmessige prinsipper - Klare grenser for hvor langt inn og opp man bør ha spaserveier - Stier er viktige og må ikke bygges igjen - Ingen asfaltering må forekomme - Landbruket må kunne gis levelige vilkår gjennom flerbruksplaner i Fana, Åsane og Arna - Særlige tilskudd til miljøriktig drift bør kunne gis - Erverv bør vurderes, men lite aktuelt i Åsane, Arna og Fana - (Flere) bommer må til - Løypepreparering må ikke utarte - Regler for større friluftsansatte må lages - Sykling bør forbyes på stier uten fast dekke, evt. anlegges egne offroadbaner - Båndtvang må håndheves sterkere - Dyre- og planteliv må gis høyere prioritet enn friluftsliv - Forholdene på snø må tas opp særskilt - Turlaget vil bidra med ressurspersoner <p>6.2 b) Momentliste (bare nye pkt. tas opp her):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Punkt 6.2 b) må få nytt pkt E) Grøntkorridorer - Bruk av borebolter må vurderes regulert - Når nye funksjoner vurderes må også medfølgende behov for tilrettelegging vurderes - Behandlingsform for kraftlinjesaker må tas stilling til - Fjellvåk på Ulrikstoppen må nektes - Hvem som skal uttale seg i saker om skogsbilveier må tas stilling til - det samme med kjøring på andre tur/skogsveier - PL3 betegnelsen må utvides til "Damsgårdsfjellet med Kanadaskogen, og Lyderhorn" - Tilretteleggingstiltak Munkebotsvann og Ulriken spesifiseres - Eidsvågsfjell; Boligutbygging må revurderes - Vurderes om PR 4 og PR 7 kan bytte plass pga. mindre press - Gjenåpning av tursti Vestkanten/Bjørndalshelleren/Sildaberget/Lyderhorn - Mer info om kollektivtrafikkmuligheter 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Tas opp i FDP - Skjerpes i FP - Beholdes som retn. linje - Jfr. måldiskusjon i FP - Registrert - Vurderes i hver FDP - I tråd med FP - Ser ikke nødvendigheten - Vurderes i FDP 1 og 2 - Politiet - Jfr. målsetting - Forsterkes i FP - Registrert - Tas inn i FP - Vurdering tas inn i FP - Tas inn i FP - Vurderes parallelt - Oversendes byutvikling - Vurderes parallelt - Tilføyes i FP - FDP - Kom. planspm. - Vurderes - Tas i FDP - Jfr. Tur- og fritidskart
<p>16. 26.04.95 Johan Langes Minde Johan Lange og søskendes legat</p> <p>Positiv til arbeidet. Egne siktepunkt med forvaltningen ligger nær opp til planen for byfjellene, vanskelig for å se at det skal oppstå meningsforskjeller.</p>	<p>Registrert.</p>

III) Grunneierlag	
17. 15.05.95 Varegga grunneierlag Arbeider særlig med beiterett og jakt- og fiskerett, har drevet prosjektet "Biotopforbedring på Varegga". Ber om at forvaltning av laget sitt område får utøvast i samsvar med Grøntplanen, og vil komme tilbake til de forskjellige delplaner når dette trer i funksjon.	- Registrert
IV) Statlige/interkommunale organer, inkludert bedrifter	
18. 20.04.95 Bergenshalvøens kommunale kraftselskap - Viser til kommentarer til Grøntplanen 15.12.93 (Alle eks. og planlagte kraftledn. skissert) - Eks. og planlagte kraftledninger må være sentrale interesseavklaringer - Konkrete plantilpassninger utover kraftsystemplanen til BKK vil ikke kunne binde BKK - Forslaget berører to av tiltakene under planlegging ; Samnanger - Arna og Jordal - Askøy II, og kabling er ikke aktuelt - Vil ha nytt pkt. T til momentlisten for innholdet i FDP; "Kraftledninger, med underpunkt: vurdering av eksisterende og fremtidig behov" - BKK vil kunne bidra med grunnlagsmateriale, ekspertise og som premissleverandør.	- Registrert - Enig - Oversendes kommuneplanen - " - - Tas inn i FP - Registrert
19. 21.04.95 Telenor - Utviklingen nå krever stadig mer kommunikasjonsutstyr, og installasjoner på fjelltopper er nødvendige - Ikke planer om flere idag. Utgangspunkt at disse også skal dekke de fremtidige behov, såfremt at nødvendige justeringer kan utføres ved behov. Ønsker at nye operatører skal bruke de samme. Ytterområdene mer usikre behov. - Pos. at brukergruppene skal trekkes aktivt med. Mener at Telenor er den største og kanskje viktigste brukergruppen, vil derfor gjerne gi innspill. - Ved bom Fløyen; Forutsetter at de får nødv. ant. nøkler. - Tilkomst Ulriken; Vil være riktig å ta med mulig vei til Uriken i planene nå.	- Registrert - " - - " - - Vurdering senere - Foreslås ikke tatt med
20. 19.05.95 Forsvarets bygningstjeneste Avdeling Stavanger - Viktig at Forsvarets behov for øvinger i byfjellene kommer til uttrykk i planen - Behov for fortifikasjoner bør også omtales	- Tas opp i FDP der det er aktuelt
21. 07.06.95 Fylkesmannen i Hordaland Landbruksavdelinga Landbruksdirektøren syner til uttale frå landbruksnemnda og har ikkje andre merknader til planen.	- Registrert

V) Kommunale organer	
<p>22. 02.05.95 Kom.avd. teknisk utbygging, Vegseksjonen</p> <ul style="list-style-type: none"> - En slik plan bør også legge vekt på parkeringsforhold og tilrettelegging for forflytningshemmede. - Vedlikeholder vegen til Fløyen, og ønsker kontakt når den vurderes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skjerpes noe i FP - Etterkommes
<p>23. 02.05.95 KFKK - Planavdeling</p> <ul style="list-style-type: none"> - God presentasjon - Forklaring av enkelte begreper savnes - Diskusjonen om hvilke områder som skal tilrettelegges for flest mulig, og hvilke som trenger kanalisering av ferdsel, og hvilke som ikke skal tilrettelegges bør tas. - Viser til arbeidet med KDP for anlegg og områder for idrett og friluftsliv, og viser særlig til momentet med flerbruk idrett/ friluftsliv og sammenbinding av friluftsområdene. - Momentliste for innhold i delplanene kan med fordel ordnes i vern, bruk og forvaltning - Handlingsprogrammet må løpende rulleres 	<ul style="list-style-type: none"> - Ettergå - Sentral del av FDP-arbeidet - Registrert - Vurderes - <u>Hvordan</u> vurderes
<p>24. 09.05.95 Rådmannen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Videre arbeid må prioriteres med nødv. ressurser. - Ulriken - Fløyen bør hete Vidden og Vardeggen ? - Mål må kunne etterprøves - Hvor viktig å prioritere kartlegg. av landskap over kote 200 ? - Punkttingrep og tekniske anlegg svært viktig - Utvikling av flerbruksplaner i samarbeid med andre landbruks- og andre grønne interesser må være helt sentralt - Egne areal/traséer til ridnig, sykling og parkering må vurderes og evt. foreslås - Sikring av artsmangfold, sårbare og utsatte biotoper må være en hovedoppgave i en forvaltningsplan - Momentliste bør reduseres og forenkles innen hvert delområde - Savner klarere begrunnelse for de prioriteringer som gjøres i HP. 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Vurderes - Søkt etterkommet - Forsøk gjøres i FDP I(PL1) - Ja, men henviser også til Grøntplanen - I tråd med FP - Vurderes i første FDP - Jfr. målsetting og forslag til vedtak i denne sak - I tråd med FP - Gjøres ikke i FP, men i senere FDP
<p>25. 18.05.95 (Oversendelsesbrev av 22.05.95) Kommunalavdeling teknisk utbygging, VA-seksjonen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Positivt at det utarbeides regler for forvaltningen (for vannforsyningen sin del må dette uansett måtte avklares i forbindelse med godkjenning av vannforsyningen i Bergen, en søknad som må sendes innen 1.1.96 (nye forskrifter av 1.1.95). - Vannforsyningsinteressene må få en mer sentral rolle i planutkastet og direkte i det videre arbeid 	<ul style="list-style-type: none"> - Registrert - Registrert

VEDLEGG F

**REGISTER OVER HYTTER OG HYTTERUINER
(fra Bergensernes fjellverden 1988)**

Hyttereregister

Alle hytter er registrert under sine opprinnelige navn. Senere navn har referanse til disse.

Hytter med egen artikkel har bare sidereferanse til denne. Hytter uten egen artikkel har referanse til den side de er omtalt på.

B = brent
I = i bruk
L = lagshytte
N = til nedfalls
P = privat byggherre

R = revet
S = satt fyr på med vilje
U = ukjent byggherre
X = murrester o.l., registrerbare i terrenget
Ø = ødelagt av vær og vind

Hyttenavn	Byggeår (a og b = ulike hytter på samme grunnmur)	Bygg- herre	Intakt/ forsvunnet	Lev- ninger	Side- ref.	Hyttenavn	Byggeår (a og b = ulike hytter på samme grunnmur)	Bygg- herre	Intakt/ forsvunnet	Lev- ninger	Side- ref.
Akevitten (se Gyldenprishytten)						Fagerheim	1920	P	Ø		323
Ankerhytten (se Fjeldly)						Fanahytten (se Krækjebærhaugen)					
Argus (se Fjellheim)						Fayehytten (se Uren)					
Arnahytten (se Fjellhytten)	1924-26	P	I		262	Finnehytten (se Lemickahytten)					
Arneborg	1932	P	I		276	Fireiga (Grevbu)	a: ca. 1905 b: 1984-85	P L	a: R 1984 b: I		135
A.T.I. - hytten (se Maihaugen)						Fjeldborg	1903-05	P	N		137
Balaklava				X	47, 54	Fjeldborg (på Landåsfjellet)	ca. 1910	P	Ø før 1927		226
Bamsehi	1911	P	I		231	Fjeldborg (Mulehytten)	1902	P	Ø 1963	X	43
Baunehytten (se Fjelly)						Fjeldglimt	1906	L	R	X	70
Bergen Skilags hytte	1896-97	L	I		345	Fjeldly (Ankerhytten)	1898-99	P	I		40
Berlehytten (Solvang)	a: før 1908 b: 1933-34	P P	Ø før 1970	b: X	213	Fjell (se Steinhytten)					
Billettluken (se Fjelly)						Fjellheim (Argus, Smemyrhytten, Methliehytten)	ca. 1919	P	Ø 1959	X	249
Birkelid	etter 1945	P	I		18	Fjellheim (se Freyahytten)					
Birkehaug (Døvehytten)	1919-20	L	I		350	Fjellheim (Harmonihytten)	1924	P	I		20
Bjergvin (Vikinghytten d.e., Pallashytten, Varegghytten)	1886	L	I		58	Fjellheim (Skomakerhytten)	1920-årene	P	Ø 1945-50		321
Bjørnehiet (se art. «Ulike byggningsruiner»)	1921	P	Ø	X	299	Fjellheim (Snappen)	1905	P	R 1963-64	X	146
Blåvang	1906	P	Ø	X	74	Fjellhytten (Arnahytten, Speiderhytten)	a: 1906 b: 1974	L L	a: B 1973 b: I		77
Borgeskarshytten		P	Ø et. 1945	X	169	Fjellhytten (se Elverhøy)					
Brannhytten d.e. og d.y.	a: 1917 b: 1919	L L	a: 1919 b: I		348	Fjellro	1910	P	R 1937	X	224
Brannmannshytten (se Fjellsol)						Fjellro (på Bontveit)	1937-38	L	I		338
Brannmannshytten (Sunn- fjordingen)	1917	P	B ca. 1930 (lyn)	X	116	Fjellstøl (Steinhytten, Brann- mannshytten, Kobbeltvedt- hytten)	1916-18	P	I		252
Brattheim	1917	P	Ø	X	326	Fjellstova	ca. 1920	P	B 1963	X	17
Breidablik (ved Nedre Lægdetjern)	a: 1905 b: 1976	P P	b: I		205	Fjellstuen	1916	P	R 1937	X	111
Breidablikk (på Sandviksfjellet)	a: 1905 b: 1920-26	P P	b: I	a: X	47	Fjellstøl (V.S. - hytten)	1952-53	L	I (helårsb.)		343
Breidablikk (Ravneberghytten)	1897	P	I		19	Fjelly (Doktorhytten, Neger- koien, Pianokassen, Leite- hytten, Soltun, Baunehytten)	a: 1911 b: 1936	P P	a: B 1936 b: I		228
Bryterhytten (Bryteren)	1915	L	Ø ca. 1925	X	243	Fjelly (Billettluken)	1910	P	I		233
Bryteren (se Bryterhytten)						Fjelly (på Løstakken)	1920	P	Ø 1946	X	305
Chr. Sundts hytte	1920-årene	P	Ø, R 1950		316	Flammen (se Hyggen)					
Dagali	a: 1903 b: 1911-12	P P	b: Ø 1930- årene	b: X	197	Fløhytten (se Venus)					
Djervhytten	1929-30	L	I		269	Fort Williams (se art. «Ulike byggningsruiner»)	ca. 1955	P			X
Doktorhytten (se Fjelly)						Fram (Drotthytten)	1912	P	S ca. 1965	X	155
Domus Medica	1966	L	I		340	Framheim	1913	P	Ø ca. 1976	X	235
Dræggehytten	1927	L	I		23	Fredheim	1915	P	Ø 1960- årene	X	106
Drotthytten (se Fram)						Freyahytten (Fjellheim, Kåken)	1907	L	I		33
Dyrhovda	1913	P	I		90	Frihytten	a: 1905	P	a: Ø 1940- årene		143
Døvehytten (se Birkehaug)						Furuly	b: 1940- årene	P	b: N		
Døvehytten (se Solglytt)						Gangerolf	1908	P	N		81
Einarbu (se Vardebu)						Gimle	a: 1903 b: 1932	P P	a: R 1932 b: I	a: X	194
Elverhøy (Fjellhytten)	1914	P	R 1952	X	103	Gjerdehytten	1920	P	Ø 1940		326
						Gjøken	1938	P	I		127

Hyttenavn	Byggeår (a og b = ulike hytter på samme grunnmur)	Bygg- herre	Intakt/ forsvunnet	Lev- ninger	Side- ref.	Hyttenavn	Byggeår (a og b = ulike hytter på samme grunnmur)	Bygg- herre	Intakt/ forsvunnet	Lev- ninger	Side- ref.
Gomannshytten (Politihtyten, Nymarkshytten, Nygårdshtyten)	1929	L	R, S ca. 1975	X	267	Negerkøien (se Fjelly)					
Grevbu (se Fireiða)						Nissebo (se Solhaug)					
Gulstølen (Speiderhytten)	1920	P	R 1966-67	X	323	NMU-hytten (se Politihtyten)					
Gutenberghytten	1913	L	Ø 1945-50	X	28	Nord	1911	L	I		84
Gyldenprishytten (Akevitt)	1920-årene	P	Ø ca. 1945	X	319	Nordlys	1912	P	N		32
Hardvhytten (Veslestova)	1933-34	L	I		354	Nordmannshytten	1906	P	N		72
Harmonihtyten (se Fjellheim)						Nordneshtyten (se Stormlv)					
Heimborg	1905	P	Ø, R 1964	X	148	Nordneshtyten (Vagten)	1927	L	I		314
Heimdøl	1915	P	Ø 1950-årene	X	242	Noreg (på Ulriken)	a: 1903 b: 1930	P	a: R 1926 b: I		189
Heimen	1911	P	I		87	Noreg (nordøst for Tarlebøvannet)	1898	L	Ø sist i 1920-årene	X	64
Heimtu (se Utsikten)						Norheim	1910	P	Ø 1940-årene	X	222
Helgheim (på Løvestakken)	1920-årene	P	Ø		305	Nornenhytten d.e.	1902	L	S 1973	X	187
Helgheim (ved Langelivann)	1905	P	I		138	Nornenhytten d.y.	1916	L	Ø 1916	X	248
Hellandshaugen (Treskoen)	a: 1918-19 b: 1924	P	a: R 1924 b: Ø, R 1970	b: X	308	Norrønahytten	1902	L	S 1963	X	163
Heniehytten	1951	L	I		369	Nygårdshytten (se Gomannshytten)					
Hjelpkorpshtyten (på Bontveit)	1953-54	L	I		342	Nymarkshytten (se Gomannshytten)					
Huldrejenten (Methliehytten)	1906	P	Ø ca. 1963	X	209	Olsokfjellet (se Kristian Bings hytte)					
Huldraborg (se Solglytt)						Orionhytten (se Sæterjenten)					
Huldraheim	1903	P	I		67	Padden	a: 1910	P	a: Ø tidlig på 1930- tallet		
Hyggen (Villa Dilla, Flammen, Vallabu, Simaly)	1918	P	N		117		b: 1935	P	b: Ø 1970- årene	b: X	223
Hyttely					13	Pallashytten (se Bjørgvin)					
Høgeli	1903	P	Ø 1920-årene	X	66	Pianokassen (se Fjelly)					
IOGT-hytten (se Utsikten)						Pluto (Steinbu)	1941-42	P	I		286
Jernbanehtyten (Linken)	1931-32	L	I		357	Politihtyten (se Gomannshytten)					
Jotneberg d.e. og d.v.	a: 1932 b: 1934	P	a: B 1934 b: I		278	Politihtyten (NMU-hytten)	1950	L	I		335
Klippen	1915	P	Ø, R et. 1945		245	Ravneberghytten (se Breidablikk)					
Kløverhytten	1937-38	L	I		365	Ravneborg	a: 1910	P	a: B 1930- årene		227
Kobbeltvedhtyten (se Fjellsol)							b: 1930- årene	P		b: N	
Krambøden	1938	L	I		334	Redningshtyten (ved Hytteli)		L	Ø, R	X	121
Kristian Bings hytte (Olsokfjellet)	1927	P	Ø, R		316	Redningshtyten d.e. og d.v. (Gulfjellet)	a: 1929 b: 1935	P	I		372
Kronborg	1912	P	N		89	Regulatoren (Teknikerhytten)	1911-13	L	R 1954	X	239
Krækjebærghaugen (Fanahytten)	1934	L	I		353	Røde Kors-hytten	1961	L	I		298
Kvarheim	1903	P	R 1950-årene	X	191	Sandvikshytten (se Utsikten)					
Kveldsol (i Store Staretossens utmark)	1917	P	B 1947	X	114	Sangerhytten	1913	L	Ø 1972	X	237
Kveldsol (på Løvestakken)	1915-20	P	Ø	X	320	Sellehytten	1948	P	I		290
Kviturhytten	ca. 1930	P	R	X	121	Seterly (se Solvang)					
Kåken (se Freyahytten)						Sigridheim	1953	P	I		296
Laksevåg Røde Kors Hjelpkorps hytte	1969	L	I		368	Simaly (se Hyggen)					
Landåshytten	1921	P	B 1940	X	261	Skjulet	1959	P	I		297
Langehytten		P	R ca. 1940		325	Skogborg	1920	P	Ø		326
Leahytten (se Stormfuglen)						Skogheim	1915	P	I		326
Leitehytten (se Fjelly)						Skogly	1931-32	L			309
Lemickahytten (Finnehytten)	1929	P	B 1945	X	265	Skomakerhytten (se Fjellheim)					
Lidskjäl	1918-20	P	I		259	Skråtak (se Lyngtu)					
Linken (se Jernbanehtyten)						Smemyrhytten (se Fjellheim)					
Lorthaughtyten	1899	P	R senest 1921	X	184	Smaa – Gimle	1918	P	I		256
Lundehytten	1940	P	R 1970-årene	X	285	Småkirken	1910	P	Ø		326
Lundekvam	1906	P	B 1966	X	75	Snappen (se Fjellheim)					
Ly	1903	P	B 1969	X	52	Snorre	1940	P	R. ca. 1965	X	129
Lyderhornhtyten					328	Solglytt (Døvehytten, Sparveis- hytten, Huldraborg)	1905	P	Ø, R 1964	X	142
Lykkero	1920	P	B ca. 1950	X	326	Solhaug (ved Langevannet)	før 1940	P	N		18
Lyngborg	1915-20	P	N		326	Solhaug (på Løvestakken)	1918	P	Ø 1945		320
Lyngtu (Skråtak)	1931-39	P	I		280	Solhaug (på Ulriken)	a: 1904 b: 1907-10	P	a: R 1907 b: Ø 1940-45	b: X	204
Maihaugen (A. T. I. – hytten)	1928-31	L	I		358	Solhaug (øst for Langelivann)	1905	P	Ø	X	151
Methliehytten (se Fjellheim)						Solhaug (Nissebo)	1937	P	I		123
Methliehytten (se Huldrejenten)						Soltun (se Fjelly)					
Mindehytten	1919	L	I		360	Solvang (se Berlehytten)					
Mulehytten (se Fjeldborg)						Solvang (Seterly)	a: 1916 b: 1932	P	a: B 1932 b: I		109
Myhrehtyten (se Steinhytten)						Soria Moria	1904-05	P	S 1987	X	200
Myrheim (se art. «Ulike byg- ningsruiner»)				X	299	Speiderhytten (se Gulstølen)					
						Speiderhytten (se Fjellhytten)					

Hyttenavn	Byggeår (a og b = ulike hytter på samme grunnmur)	Bygg- herre	Intakt/ forsvunnet	Lev- ninger	Side- ref.
Sporveishytten (se Solglytt)					
Steinbu (se Pluto)					
Steinhytten	ca. 1918	P	B ca. 1940-45	X	259
Steinhytten (Myhrehytten, Fjell)	1916	P	I		107
Steinhytten (se Fjellsol)					
Stormfuglen (Leahytten)	før 1915	P	I		246
Stormly (Nordneshytten)	a: 1914 b: 1971	P P	a: R 1970 b: I		100
Sunnfjordingen (se Brannmanns- hytten)					
Sæterjenten (Orionhytten)	1906	P	Ø 1964 R 1970- årene	X	211
Sørbyehytten	1904	P			204
Tanngarden (se Wallhall)					
Teknikerhytten (se Regulatoren)					
Tindeborg	1908	P	I		82
Tollhaug	1952-57	L	I		336
Torodd	1907-09	L	I		45
Tranehytten d.e. (se Trudvang)					
Tranehytten d.y.	1949	L	I		161
Treskoen (se Hellandshaugen)					
Trollborg				X	54
Trollheim	1918	P	N		119
Trudvang (Tranehytten d.e.)	1901	P	Ø 1978 (snøras)	X	158
Tryggheim	1915	P	Ø 1940- årene	X	244
Turnerhytten d.e.	1906-08	L	R 1955	X	215
Turnerhytten d.y.	a: 1950 b: 1988	L L	a: B 1985 (lyn) b: I	X	291
Tyely (Ty i Lv)				X	45-47, 53

Hyttenavn	Byggeår (a og b = ulike hytter på samme grunnmur)	Bygg- herre	Intakt/ forsvunnet	Lev- ninger	Side- ref.
Ulvehylet d.e. og d.y.	a: 1945-46 b: 1973	P P	a: R 1970 b: I	X	288
Urdalstua	1902	P	N		51
Uren (Fayehytten)	1912-13	P	I		30
Urheim	1903	P	Ø et. 1930	X	133
Utsikten (Heimtun, IOGT-hytten)	1916	L	I		112
Utsikten (på Landåsfjellet)	1915	P	Ø 1937	X	241
Utsikten (på Ravnehaugen)	1903	P	I		49
Utsikten (Sandvikshytten)	a: 1927-28 b: 1933-36	L L	a: R 1933 b: I		21
Vagten (se Nordneshytten)					
Valhal	1896	P	I		177
Vallabu (se Hyggen)					
Vardebu (Einarbu)	1938-39	P	I		281
Vardheim	1920-årene	P	B	X	319
Varegg	1905	P	Ø 1940-45	X	153
Varegghytten (se Bjørvin)					
Venus (Fløyhytten)	1905	P	Ø ca. 1966	X	149
Veslestova (se Hardyhytten)					
Viggohytten	ca. 1915	P	I		311
Vikinghytten d.e. (se Bjørgvin)					
Vikinghytten d.y.	1913	L	I		92
Villa Dilla (se Hyggen)					
Vinterlund	ca. 1935	P	I (helårsb.)		341
V.S. - hytten (se Fjellstøl)					
Wallhall (Tanngarden)	1937	L	I		363
Ørneredet	1905-06	P	R ca. 1950	X	207
«Østerbøhytten»	1921-22	P	Ø ca. 1925	X	244
Årstadhytten (se Årstadvoll)					
Årstadvoll (Årstadhytten)	1930	L	I		271

VEDLEGG G

**FORSKRIFT OM VERN FOR FJØSANGER LANDSKAPSVERNOMRÅDE
OG NATURMINNE**

Forskrift om vern for Fjøsanger landskapsvernområde og naturminne, Bergen kommune, Hordaland.

Fastsett ved kgl.res. 5. september 1986. Fremja av Miljøverndepartementet.

I

I medhald av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63, § 5, jfr. §§ 6 og 7, §§ 11 og 12, samt §§ 21, 22 og 23, er ein del av Fjøsanger hovedgård i Bergen kommune, Hordaland fylke verna som landskapsvernområde og naturminne ved kgl.res. av 5. september 1986 under namnet Fjøsanger naturminne og landskapsvernområde.

II

Det verna område omfattar del av gnr. 16, bnr. 1. Naturminnet dekkjer eit areal på 33 da og landskapsvernområdet dekkjer 80 da. Grensene går fram av kart i målestokk 1:2.500 dagsett Miljøverndepartementet januar 1985 og revidert juli 1985. Kartet og vernereglane vert lagra i Bergen kommune, hos fylkesmannen i Hordaland og i Miljøverndepartementet. Dei nøyaktige grensene skal avmerkast i marka etter nærare tilvisning av forvaltningsstyresmakta og knekkpunkta bør koordinatfestast.

III

Føremålet med landskapsvernområdet er å ta vare på det eigenarta kulturlandskapet med bygningane på Fjøsanger hovedgård i tilknytning til dei verneverdige geologiske avsetningane i område. Føremålet med naturminnet er å ta vare på og halde tilgjengeleg for forskning og undervisning ein djupareliggjande geologisk forekomst som omfattar samanhengande avsetningar frå siste mellomistid og morene frå nest siste istid.

IV

For landskapsvernområdet og naturminnet gjeld fylgjande reglar:

Alle inngrep som vesentleg endrar arten eller karakteren til landskapet er forbode, så som å fjerne alléen, særmerka enkelttre, grupper eller rekkjer av tre utanom skogen, riving eller annan øydeleggjing av bygningar og steingjerde, uttak eller utfylling av masse, byggjing av vegar, framføring av luftleidningar, lagring av avfall samt oppføring av bygningar eller andre faste innretningar. Opplistinga er ikkje uttømande. Fylkesmannen avgjer i tvilstilfelle om eit tiltak vil endre arten eller karakteren til landskapet vesentleg.

For naturminnet gjeld i tillegg fylgjande regel:

Alle inngrep eller tiltak som kan verka inn på dei geologiske avsetningane eller tilgangen til desse er forbode, til dømes legging av jordkablar eller vatn- og kloakkleidningar. Opplistinga er ikkje uttømande.

V

Reglane i punkt IV er ikkje til hinder for:

- 1. Å gjennomføra militær operativ verksemd og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, brannvern-, sikrings-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsverksemd.
- 2. Vanleg jordbruksdrift og beiting.

I landskapsvernområdet er reglane i punkt IV ikkje til hinder for:

- 1. Vanleg vedlikehald og drift av bygningar, vegar og andre anlegg.
- 2. Oppføring av nye bygningar og vesentlege ytre endringar av bygningar, så som riving og fargeendring, etter godkjenning av forvaltningsstyresmakta.

- 3. Anlegg av gang- og sykkelsti i tråd med forslag til reguleringsplan av februar 1982, sist revidert februar 1985. Detaljerte byggeplaner for gang- og sykkelstiar skal godkjennast av forvaltningsstyresmakta.

VI

Forvaltningsstyresmakta eller den forvaltningsstyresmakta gjer fullmakt kan utføra skjøtsel for å fremja verneføremålet. Det kan utarbeidast skjøtelsplan som skal innehalde nærare retningsliner for gjennomføring av skjøtselen.

VII

Forvaltningsstyresmakta kan gjera unntak frå vernereglane når føremålet med vernet krev det, samt for forskning, arbeid som er sær samsfunnsgagnleg og i spesielle tilfelle dersom det ikkje strir i mot føremålet med vernet.

VIII

Forvaltninga av vernereglane er lagt til fylkesmannen i Hordaland.

IX

Den makt Kongen har etter §§ 6 og 12 til å fastsetja nærare reglar om områder og skjøtselen av dei, etter § 21 om merking av fredningar m.v., etter § 22 om regulering av ferdsel og etter § 23 til å gjere unntak frå vernereglane vert overført til Miljøverndepartementet.

X

Desse føresegnene trer i kraft straks.

VEDLEGG H

BYSTYRETS VEDTAK 11. SEPTEMBER 2000

(Sak 0219/00)

Forvaltningsplan for byfjellene. Byrådsak 8/00 møte 090800.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Bergen bystyre vedtar forvaltningsplan for byfjellene, del 2, med de endringer som er anbefalt av Utvalg for byutvikling i møte 11.05.2000 og i forståelse med Rådmannens merknader til pkt. 4 og 8 i UTBY's vedtak, og da slik at pkt. 8 utgår og tas opp i den særskilte reguleringssaken.

Komite for miljø og byutvikling har behandlet saken i møte 240800 sak 0003

Forslag:

Christopher Brun (H) fremsatte følgende forslag:

“KMBY anbefaler bystyret å vedta forvaltningsplan for byfjellene, del 2, med følgende endringer i det det vises til UTBYs anbefaling av 11.05.00 : Punkt. 3, 2. avsnitt. pkt. 4 og pkt. 6 utgår. For øvrig i forståelse til Rådmannens merknader til pkt.4 og 8.”

Arvid Blommedal (Frp) fremsatte følgende alternative forslag som protokolltilførsel:

“Komite for miljø og byutvikling vedtar forvaltningsplan for byfjellene med de tekstlige endringer som ble vedtatt av Utvalg for byutvikling i møte 11.05.00.

Pkt. 2, 3, 5, 6 og 7 innsettes i sin helhet.

Komite for miljø og byutvikling legger til grunn at det i forvaltningen av byfjellene må åpnes for bruk av området for et mangfold av brukere samtidig som naturressursene sikres i betryggende grad og at de ulike brukergrupper må akseptere retningslinjer for å unngå konflikt med andre grupper.

Komite for miljø og byutvikling legger til grunn at det også innarbeides formuleringer som sikrer grunneiere mulighet for rasjonell drift av produktiv skogsareal og til beitemark i tråd med gjeldende avtaler og annen lovgivning.

Restriksjoner som fører til praktisk båndlegging av privat eiendom skal kommunen søke å unngå; i evt. slike tilfeller skal det gies økonomisk kompensasjon.

Komite for miljø og byutvikling forutsetter av byrådet gir bystyret/komite for miljø og byutvikling tilbakemelding om oppfølging av vedtak i saken.”

Åge Chr. Jacobsen (SV) fremsatte følgende alternative forslag, tilsvarende pkt. 8 i UTBY vedtak av 11.05.2000:

“Utbyggingsområdet i Nils Langhellesvei forlengelse taes ut som utbyggingsområde og innlemmes som en del av området som er vernet av byggegrense mot byfjellene.”

Votering:

Byrådets innstilling ble enstemmig vedtatt, med følgende endringer:

Komiteen foretok en punktvis votering over UTBYs vedtak av 110500:

Pkt. 1 ble vedtatt mot 2 stemmer (Frp).

- Pkt. 2 ble enstemmig vedtatt.
Pkt. 3, 1. avsnitt ble enstemmig vedtatt.
Pkt. 3, 2. avsnitt ble vedtatt mot 3 stemmer (H).
Pkt. 4 ble vedtatt mot 5 stemmer (H+Frp).
Pkt. 5 ble enstemmig vedtatt.
Pkt. 6 ble vedtatt mot 5 stemmer (H+SV+RV).
Pkt. 7 ble enstemmig vedtatt.
Pkt. 8/Jacobsens forslag ble vedtatt mot 5 stemmer (H+Frp).

Det foreligger dermed følgende innstilling fra Komite for miljø og byutvikling:

1. Komite for miljø og byutvikling anbefaler at forvaltningsplan for byfjellene, del 2 vedtas med de tillegg/endringer som fremgår av vedlegg 2.
2. Byfjellsgrensen skal vises på kommuneplanens arealdel. Det forslag til byfjellsgrense som er vist i forvaltningsplan for byfjellene gir et detaljert grunnlag for å vurdere hvordan grensen skal trekkes. Endelig standpunkt til hvor grensen skal trekkes tas i forbindelse med vedtak av kommuneplanens arealdel.
3. Komite for miljø og byutvikling anbefaler at arbeidet med forvaltningsplaner for byfjellene videreføres.

For å virke som en effektiv forvaltningsplan for kommende "markagrense", søkes viktige områder i ytre by, som Lyderhorn og Melling/Veten (Åsane), tatt inn i byggegrensen mot byfjellene, samt at viktige laveliggende områder som f.eks. Kanadaskogen, også tas inn eller samordnes med en bebyggelsesgrense.

KMBY ber byrådet komme tilbake med sak som gir befolkningen i byens vestlige- og nordlige områder tilgang til byfjellene på samme måte som i foreliggende plan ved at en innlemmer Kanadaskogen, Damsgårdsfjellet, Lyderhorn og områdene rundt Veten i Åsane i forvaltningsplanen for byfjellene.

4. Det må under ingen omstendigheter gis tillatelse til snøscooter/ motorisert terrengkjøring i byfjellene.
5. Byrådet bes videre innarbeide formuleringer om øket muligheter for fiske, hestetransport som i dag, samt allmenne jaktinteresser som ikke kommer i konflikt med annen bruk.
6. Behovet for økte ressurser til oppfølging av forvaltningsansvaret slik som redegjort for i saken, herunder spørsmål knyttet til opprettelse av en forvalterstilling og økte ressurser til drift og vedlikehold, tas opp i økonomiplanprosessen for 2001-04.
7. Komite for miljø og byutvikling ønsker de nærmeste år å prioritere tiltak som rydding, reparasjon, skilting, benker og sikring av bruksarealer som dokumentert i forvaltningsplanens avsnitt om praktiske og økonomiske konsekvenser.
8. Utbyggingsområdet i Nils Langhellesveis forlengelse tas ut som utbyggingsområde og innlemmes som en del av området som er vernet av byggegrense mot byfjellene.

Bergen bystyre har behandlet saken i møte 110900 sak 0219

Forslag:

Henning Warloe (H) fremsatte følgende oversendelsesforslag:

“I tilknytning til pkt. 5 i vedtaket bes byrådet vurdere på hvilken måte Bergen kommune kan bistå Bergen Jæger- og fiskerforening med å bedre treningsmulighetene for kommunens jaktinteresserte.”

Veslemøy Gullachsen (A) fremsatte følgende oversendelsesforslag:

“Bystyret ber byrådet legge frem sak om at samtlige bydeler i Bergen sikres tilgang til fjell- og naturområder i sitt nærmiljø. På sikt må tilsvarende forvaltningsplan herunder byggegrense som legges frem for “Byfjellene” også gjøres gjeldende for øvrige fjell- og naturområder.

Arvid Blommedal (ErP) fremsatte følgende alternative forslag:

“Bystyret vedtar forvaltningsplan for byfjellene med de tekstlige endringer som ble vedtatt av Utvalg for byutvikling i møte 11. mai 2000.

Pkt. 2, 3, 5, 6 og 7 innsettes i sin helhet.

Bystyret legger til grunn at det i forvaltningen av byfjellene må åpnes for bruk av området for et mangfold av brukere samtidig som naturressursene sikres i betryggende grad og at de ulike brukergrupper må akseptere retningslinjer Formannskapetets innstilling ble vedtatt enstemmig. Rådmannens forslag ble vedtatt enstemmig. unngå konflikt med andre grupper.

Bystyret legger til grunn at det også innarbeides formuleringer som sikrer grunneiere mulighet for rasjonell drift av produktivt skogsareal og til beitemark i tråd med gjeldende avtaler og annen lovgivning. Restriksjoner som fører til praktisk båndlegging av privat eiendom skal kommunen søke å unngå, i evt. slike tilfeller skal det gies økonomisk kompensasjon.

Bystyret forutsetter at byrådet gis bystyret/Komite for miljø og byutvikling tilbakemelding om oppfølging av vedtak i saken.”

Hilde Onarheim Eide (H) fremsatte følgende forslag:

“Bystyret ser virktigheten av å gi innbyggerne i Fana og Ytrebygda et godt rekreasjonsområde, sitt eget Byfjell, og ønsker å starte opp et arbeid for å bygge skogsveier rundt Smørås/Hamrefjellet. Bystyret ber byrådet ta kontakt med Fylkesmannen for videre forhandlinger og planlegging i samarbeid med grunneierne.”

Trygve Birkeland (KrF) fremsatte følgende alternative forslag:

“8. Privat forslag til reguleringsplan for boligfelt i Nils Langhelles veg blir å behandle som egen regulerings sak, der bystyret vil ta endelig stilling til omfang av boligbygging i dette området.”

Lubna Jaffery (A) fremsatte følgende alternative forslag:

“3. kommende markagrense endres til: “kommende byfjellsgrense.....”

Votering:

Det var 66 representanter til stede.

Arvid Blommedals forslag fikk 12 stemmer (FrP) og var dermed falt.

Innstillingens pkt. 1 ble vedtatt med 54 mot 12 stemmer (FrP).

Innstillingens pkt. 2 ble vedtatt enstemmig.

Innstillingens pkt. 3 første avsnitt ble vedtatt enstemmig.

Innstillingens pkt. 3 andre avsnitt med Lubna Jafferys forslag ble vedtatt med 64 mot 2 stemme (1SV+1RV).

Innstillingens pkt. 4 ble vedtatt med 39 mot 27 stemmer (H+FrP+P).

Innstillingens pkt. 5 ble vedtatt enstemmig.

Innstillingens pkt. 6 ble vedtatt med 43 mot 23 stemmer (H+SV+RV).

Innstillingens pkt. 7 ble vedtatt enstemmig.

Ved alternativ votering mellom Trygve Birkelands forslag og innstillingens forslag til pkt. 8, ble Trygve Birkelands forslag til pkt. 8 vedtatt med 34 mot 32 stemmer (A+SV+RV+V+Sp).

Hilde Onarheim Eides forslag ble vedtatt med 46 mot 20 stemmer (A).

Henning Warloes forslag ble enstemmig vedtatt oversendt byrådet uten realitetsbehandling.

Veslemøy Gullachsens forslag ble enstemmig vedtatt oversendt byrådet uten realitetsbehandling.

Det foreligger dermed følgende vedtak fra Bergen bystyre:

1. Bystyret vedtar forvaltningsplan for byfjellene, del 2 med de tillegg/endringer som fremgår av vedlegg 2.
2. Byfjellsgrensen skal vises på kommuneplanens arealdel. Det forslag til byfjellsgrense som er vist i forvaltningsplan for byfjellene gir et detaljert grunnlag for å vurdere hvordan grensen skal trekkes. Endelig standpunkt til hvor grensen skal trekkes tas i forbindelse med vedtak av kommuneplanens arealdel.
3. Bystyret vedtar at arbeidet med forvaltningsplaner for byfjellene videreføres.

For å virke som en effektiv forvaltningsplan for kommende byfjellsgrense, søkes viktige områder i ytre by, som Lyderhorn og Melling/Veten (Åsane), tatt inn i byggegrensen mot byfjellene, samt at viktige lavereliggende områder som f.eks. Kanadaskogen, også taes inn eller samordnes med en bebyggelsesgrense.

Bystyret ber byrådet komme tilbake med sak som gir befolkningen i byens vestlige- og nordlige områder tilgang til byfjellene på samme måte som i foreliggende plan ved at en

innlemmer Kanadaskogen, Damsgårdsfjellet, Lyderhorn og områdene rundt Veten i Åsane i forvaltningsplanen for byfjellene.

4. Det må under ingen omstendigheter gis tillatelse til snøscooter/motorisert terrengkjøring i byfjellene.
5. Byrådet bes videre innarbeide formuleringer om øket muligheter for fiske, hestetransport som i dag, samt allmenne jaktinteresser som ikke kommer i konflikt med annen bruk.
6. Behovet for økte ressurser til oppfølging av forvaltningsansvaret slik som redegjort for i saken, herunder spørsmål knyttet til opprettelse av en forvalterstilling og økte ressurser til drift og vedlikehold, tas opp i økonomiplanprosessen for 2001-04.
7. Bystyret ønsker de nærmeste år å prioritere tiltak som rydding, reparasjon, skilting, benker og sikring av bruksarealer som dokumentert i forvaltningsplanens avsnitt om praktiske og økonomiske konsekvenser.
8. Privat forslag til reguleringsplan for boligfelt i Nils Langhelles veg blir å behandle som egen regulerings sak, der bystyret vil ta endelig stilling til omfang av boligbygging i dette området.
9. Bystyret ser viktigheten av å gi innbyggerne i Fana og Ytrebygda et godt rekreasjonsområde, sitt eget Byfjell, og ønsker å starte opp et arbeid for å bygge skogsveier rundt Smørås/Hamrefjellet. Bystyret ber byrådet ta kontakt med Fylkesmannen for videre forhandlinger og planlegging i samarbeid med grunneierne.

BERGEN KOMMUNE

Byutvikling

SAK 0179/00
EMNEKODE 1136
SAKSNR. 200003299
NEST

Til Grønn avdeling

Forvaltningsplan for byfjellene - Del 2: Løvestakken - Gullsteinen og fjellstrekningen fra Sædal over Vidden - Varegga - Rundemanen - Fløyen til Åsane. Endret forslag til vedtak (2).

Saken ble behandlet av Utvalg for byutvikling i møte 11. mai 2000.

Protokollen hitsettes:

Endret forslag til vedtak:

1. Utvalg for byutvikling anbefaler at forvaltningsplan for byfjellene, del 2 vedtas med følgende tillegg/endringer:

a) *HØRINGSUTKASTETS FORVALTNINGSMÅL FOR VERNE- OG BRUKSSONEN, tekstbokser h.h.v. s. 55 og 56:*

VERNESONEN

“Forvaltningsmål: Sonens relativt urørte natur- og landskapspreg skal opprettholdes på lang sikt til glede for friluftslivet. Dette innebærer at vernehensyn skal være overordnet andre interesser innenfor sonen. For å hindre omfattende gjengroing av området vil det være nødvendig å opprettholde et visst beitetrykk i sonen” endres til:

“Forvaltningsmål: Vernesonens relativt urørte natur- og landskapspreg opprettholdes på lang sikt. Ved forvaltningens vurderinger av hvorvidt et planlagt tiltak i sonen kan tilrås eller ikke, skal hensynet til natur, landskap og andre miljøgoder tillegges stor vekt” (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 7.06).

BRUKSSONEN

“Forvaltningsmål: Sonens eksisterende natur- og landskapspreg skal ivaretas på best mulig måte. Dette innebærer at hensynet til natur, landskap og kulturminner skal gis tung vekt ved planlegging og gjennomføring av alle nødvendige fysiske tiltak i sonen, herunder tiltak knyttet til tradisjonell landbruksdrift, skogbrukstiltak, naturtilpassete tilretteleggingstiltak for friluftsliv og idrett og tiltak som er nødvendig for å opprettholde nødvendig teknisk infrastruktur i området” endres til:

“Forvaltningsmål: Brukssonens eksisterende natur- og landskapspreg ivaretas på best mulig måte. Ved forvaltningens vurderinger av hvorvidt et planlagt tiltak kan gjennomføres, skal hensynet til natur, landskap og andre miljøgoder tillegges stor vekt. Dette gjelder f.eks. tiltak knyttet til tradisjonell landbruksdrift, skogbrukstiltak, naturtilpassete tilretteleggingstiltak for friluftsliv og

idrett og tiltak som er nødvendige for å opprettholde nødvendig teknisk infrastruktur i området" (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 7.07).

b1) *HØRINGSUTKASTETS RETNINGSLINJER, fig. 13 s. 57-59:*

- * **TABELLOVERSKRIFTER** : "er tillatt/vil normalt kunne tilrås" endres til:
"vil normalt kunne tilrås" (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11).

- * **TABELLOVERSKRIFTER** : "er forbudt/vil normalt frarås" endres til:
"vil normalt frarås" (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11).

- * **TURGÅING, SKIGÅING, BÆR- OG SOPP-PLUKKING**

Vernesonen: "er tillatt/vil normalt kunne tilrås" endres til:
"er tillatt i h.t. Frilufsloven, med de begrensninger som fremgår av Frilufslovens § 3 m.fl." (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: "er tillatt/vil normalt kunne tilrås: Bortsett fra turgåing på innmark i sommerhalvåret (på ikke-frosset innmark)" endres til:
"er tillatt i h.t. Frilufsloven, med de begrensninger som fremgår av Frilufslovens § 3 m.fl." (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11).

- * **TELTING**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Bortsett fra i områder utenfor nedslagsfelt til drikkevann" endres til:
"er tillatt, bortsett fra i 100-m beltet til drikkevannsmagasin" (jfr. saksutredningens pkt. 4.3 s. 7, pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 9.2).

Brukssonen: "er forbudt/vil normalt frarås: I område 2, fig. 12 (kap. 6.4.5, pkt. 7). Tillatt i utmark i områder utenfor nedslagsfelt til drikkevann" endres til:
"er tillatt, bortsett fra i 100-m beltet til drikkevannsmagasin og på nærmere bestemte arealer innenfor område 2, jfr. kap. 6.4.5, pkt. 7) (jfr. saksutredningens pkt. 4.3 s. 7, pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 9.2).

- * **LEIRSLAGNING - nytt punkt:**

Vernesonen: "er forbudt i nedslagsfelt til drikkevann" (jfr. saksutredningens pkt. 4.3 s. 7, pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 9.2).

Brukssonen: tilsvarende.

- * **FRITIDSFISKE**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Bortsett fra i Kråvatnet, Borgastemma, Øvstegjelvatnet, Lægdetjern, Langatjern, Vassdalsvatnet" endres til:
"er forbudt bortsett fra i Kråvatnet, Borgastemma, Øvstegjelvatnet, Lægdetjern, Langatjern" (jfr. saksutredningens pkt. 4.3 s. 8, pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: ingen endringer.

- * **JAKT**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Bortsett fra på privat grunn" endres til:
"vil normalt frarås, bortsett fra på privat grunn øst for Bergensdalen" (jfr. vedlegg 2: merknad 9.5 og saksutredningens pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: tilsvarende.

* **BRUK AV SYKKEL PÅ VEI ELLER I TERRENG**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås" endres til:

"vil normalt frarås" (jfr. saksutredningens pkt. 4.3 s. 8-9, pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 9.6).

Brukssonen: "er tillatt/vil normalt kunne tilrås: På vei (ikke postveier) og langs lysløyper, unntatt søn- og helligdag. Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 9)" endres til:

"er tillatt på vei (ikke postveier) og langs lysløyper. Nærmere retningslinjer for område 2 (kap. 6.4.5, pkt. 9)" (jfr. saksutredningens pkt. 4.3, s. 8-9, pkt. 5 s. 11, samt vedlegg 2: merknad 9.6).

* **RIDING OG BRUK AV HEST OG VOGN F. EKS. ORGANISERT HESTESKYSS ELLER I LANDBRUK**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås" endres til:

"vil normalt frarås, men tilrås i landbruk dersom bruk av hest erstatter bruk av landbruksmaskin eller motorkjøretøy" (jfr. vedlegg 2: merknad 9.7.1, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: "er tillatt/vil normalt kunne tilrås: På vei (ikke postveier), unntatt søn- og helligdag. Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 8)" endres til:

"er tillatt på vei (ikke postveier), unntatt søn- og helligdag. På landbruksveier på strekningen Jordal - Hjortland - Sædal er riding også tillatt søn- og helligdager. Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 8)" (jfr. vedlegg 2: merknad 9.7.2, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

* **OPPFØRING AV GJERDE ELLER ANDRE FYSISKE STENGLER**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Bortsett fra som ledd i landbruk" endres til:

"vil normalt frarås, bortsett fra som ledd i landbruk og av hensyn til drikkevannsforsyningen" (jfr. vedlegg 2: merknad 11.23, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: "er tillatt/vil normalt kunne tilrås: Som ledd i landbruk" endres til:

"vil normalt frarås, bortsett fra av hensyn til drikkevannsforsyningen. Tillatt i landbruk" (jfr. vedlegg 2: merknad 11.23, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

* **BRUK AV MOTORKJØRETØY PÅ VEI**

Vernesonen: ingen endringer.

Brukssonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Bortsett fra strengt nødvendig kjøring i nærings- og forvaltningssammenheng" endres til:

"vil normalt frarås, bortsett fra strengt nødvendig kjøring i nærings- og forvaltningssammenheng. Bevegelseshemmedes adgang til kjøring over Munkebotn reguleres i h.h.t. offentlig skilting" (jfr. vedlegg 2: merknad 9.10.10, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

* **VEDLIKEHOLD AV HYTTER OG ANNEN BEBYGGELSE, VEIER OG ANLEGG, SKJØTSEL AV KULTURMINNER, SAMT TILKN. TRANSPORT**

Vernesonen: "er tillatt/vil normalt kunne tilrås" endres til:

"vil normalt kunne tilrås. Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes" (jfr. vedlegg 2: merknad 6.07).

Brukssonen: tilsvarende.

* **NYE TYNGRE ANLEGG/TEKNISKE INNGREP, F.EKS. MASSETAK, STEINBRUDD, P-PLASSER, MASTER, VEIER, KRAFTLEDNINGER, HYTTER O.L.**

Vernesonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Nærmere retningslinjer for Ulrikstoppen og toppen av Løvstakken, (kap. 6.4.5)" endres til:

"vil normalt frarås. Nærmere retningslinjer for Ulrikstoppen og toppen av Løvstakken, (kap. 6.4.5). Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes, bl.a. med tanke på behovet for fornminneregistreringer" (jfr. vedlegg 2: merknad 6.07, 9.11.1, 9.11.3, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: "er forbudt/vil normalt frarås: Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 11) endres til:

"vil normalt frarås. Nærmere retningslinjer for område 2, (kap. 6.4.5, pkt. 11) Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes, bl.a. med tanke på behovet for fornminneregistreringer" (jfr. vedlegg 2: merknad 6.07, 9.11.1, 9.11.3, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

* **GJENREISNING AV HYTTER O.L SOM HAR VÆRT UTSATT FOR BRANN/PLUTSELIG NATURSKADE - nytt punkt**

Vernesonen: *"vil normalt kunne tilrås innen 5 år etter skadetidspunkt. Byantikvaren må konfereres før tiltak iverksettes"* (jfr. vedlegg 2: merknad 9.11.4, 6.07, 9.11.1, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

Brukssonen: *"vil normalt kunne tilrås innen 5 år etter skadetidspunkt. Byantikvaren bør konfereres før tiltak iverksettes"* (jfr. vedlegg 2: merknad 9.11.4, 6.07, 9.11.1, samt saksutredningens pkt. 5 s. 11).

b2) **HØRINGSUTKASTETS RETNINGSLINJER, kap. 6.4.5**
Områder med særlige retningslinjer s. 56 og 60-62:

Eidsvågssjfellet - Sandvikssjfellet - Fløyen - Våkendalen (område 2, fig. 12)

"2. Bergens Skog- og Træplantningsselskap skal konfereres i saker som innebærer slitasje utover det normale på selskapets veier, samt i saker som innebærer inngrep i skogen eller sannsynlig fare for skade på skogen" endres med følgende tillegg:

Selskapet skal også konfereres i saker som vedrører arrangementer/turisme i Fløyen-området" (jfr. vedlegg 2: merknad 9.13.2).

"3. For skogsdrift i området gjelder at hensynet til friluftsliv, landskap, ..." endres til:

For skogsdrift på kommunal grunn i området gjelder at hensynet til friluftsliv, landskap, ..." (jfr. saksutredningens pkt. 5 s. 11).

"7. Telting tillates ikke ....." endres til:

"På Fløyen i det området som er vist på fig. 14, samt på Eidsvågssjfellet mellom Munkebotvatnet, Langevatnet og vei er telting, leirslagning, camping o.l. kun tillatt etter nærmere avtale. (Slik bestemmelse må hjemles i eget vedtak etter Friluftslovens § 15, og stadfestes av Fylkesmannen)" (jfr. saksutredningens pkt. 4.3 s. 7-8, samt vedlegg 2: merknad 9.2.3).

c) **HØRINGSUTKASTETS FORSLAG TIL BYFJELLSGRENSE, vedlegg A:**

Byfjellsgrensen ved Hellen festning: endring, se vedlagte kart 4 (jfr. vedlegg 2: merknad 5.06, samt saksutredningens pkt. 4.2 s. 6)

Byfjellsgrensen ved Skansemyren: endring, se vedlagte kart 5₁ - 5₂ (jfr. vedlegg 2: merknad 5.12, samt saksutredningens pkt. 4.2 s. 6)

Byfjellsgrensen ved Langegården: endring, se vedlagte kart 6 (jfr. vedlegg 2: merknad 5.09, samt saksutredningens pkt. 4.2 s. 6)

Byfjellsgrensen ved N. Langhellesvei: endring (jfr. saksutredningens pkt. 4.2 s. 6).

d) *HØRINGSUTKASTETS FORSLAG TIL GRENSE MELLOM
VERNE- OG BRUKSSONEN, fig. 12, s. 53.*

Grensen mellom sonene langs Langedalen: endring, se vedlagte kart 7 (jfr. vedlegg 2: merknad 7.09).

Grønn avdeling skal arbeide for
levende natur
og naturlandskap,
tilrettelegge for mangfold
og opplevelser,
skape gode byrom og utvikle
bynært landbruk.

Grønn avdeling
Rådstuplass 5
postboks 7700
5020 Bergen

Vår nettadresse: www.bergen.kommune.no

RETTELSER !

1. Det er etter trykking oppdaget følgende feil i plandokumentet:

Retningslinjene (fig. 13) side 58 vedr. **"Riding og bruk av hest og vogn f. eks. organisert hesteskyss eller i landbruk"**. Etter bystyrebehandling 11.09.00 skal teksten lyde slik:

Vernesonen:

Er tillatt i h.t. Friluftsloven på vei og sti - med de begrensninger som fremgår av Friluftsloven § 2 (...skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet.) – unntatt søn- helligdag med unntak av områder av Byfjellene som hører til gamle Arna og Åsane kommune.

Brukssonen:

Er tillatt i h.t. Friluftsloven på vei og sti – med de begrensninger som fremgår av Friluftsloven § 2 – unntatt søn- og helligdag med unntak av områder som hørte til "gamle" Åsane kommune og Arna kommune.

(Feilen gjør seg også gjeldende i plandokumentets vedlegg H (gule sider) - Bystyrets vedtak 11. september 2000. I vedtakets pkt. 1 vises det til saksfremstillingens vedlegg 2, som ikke er fullstendig gjengitt. Administrasjonens forslag til endring av retningslinje om **"Riding og bruk av hest og vogn f. eks. organisert hesteskyss eller i landbruk"** etter høring, ble på ny endret ved den politiske behandlingen av forvaltningsplanen i Utvalg for byutvikling 11.05.00. Denne endringen ble siden bekreftet ved Bystyrets behandling 11.09.00, og er identisk med det som står skrevet over.)

2. Etter Byrådets behandling av sak 507-01, 17.10.01, vedrørende **oppfølging av Bystyrets vedtak av Forvaltningsplan for byfjellene, del 2, pkt. 5 – om økte muligheter for jakt, fiske og hestetransport**, foretas følgende rettelser av:

- a) kap. 3.1 "Friluftsliv og idrett", "Registrerte oppfølgingsoppgaver" side 24 etter tredje **stjernepunkt** (tilføyelse i kursiv):
- * foreta en kartlegging av praktiske tilretteleggingsbehov, herunder:
    - *registrere og samordne de tiltak "Plan for tilrettelegging for fritidsfiske i vassdrag i Bergen" foreslår for byfjellene med øvrige kartlagte tiltak*
    - *registrere og samordne de tiltak friluftsmeldingen beskriver når det gjelder ridestier i randområdet av byfjellene med øvrige kartlagte tiltak*
- b) kap. 3.1 "Friluftsliv og idrett", "Registrerte oppfølgingsoppgaver" side 24 etter fjerde **stjernepunkt** (tilføyelse i kursiv):
- * *tilføre ressurser til tilrettelegging, drift og vedlikehold, herunder: ressurser til tilretteleggingstiltak for riding og tilretteleggings- og informasjonstiltak for fritidsfiske*
- c) kap. 3.1 "Friluftsliv og idrett", "Registrerte oppfølgingsoppgaver" side 24 **nytt stjernepunkt** (i kursiv):
- * *vurdere mulighetene for økt jakt på bakgrunn av pågående faunakartlegging for byfjellsområdet når denne foreligger, og slik at de sikkerhetsmessige sidene blir ivare tatt.*